

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Thomæ Młodzianowski, Poloni, Societatis Jesu,
Prælectionum Theologicarum Tomus ...**

De Deo, Angelis Et Actibus Humanis

Młodzianowski, Tomasz

Moguntiae, 1682

Tractatus II. De iis, quæ magis speculativè noscenda sunt, De Actibus
Humanis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82949](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82949)

TRACTATUS II.

De iis, quæ magis speculativè no-
scenda sunt,

DE ACTIBUS HUMANIS.

TRactatio de Actibus humanis duplices materias habet, quasdam speculativas, quasdam practicas. Practicas separato Tractatu complectemur; nunc agemus de his, quæ sunt Scholastici Juris.

DISPUTATIO V.

De Actu humano Voluntario, Morali, &c.
in communi.

Prenosci hîc debent variæ explicationes terminorum ad utrumque Tractatum servientes. Quia verò ipse titulus, est de Actibus humanis, primùm inquirendum de illis erit.

QUÆSTIO I.

Quid sit Actus humanus?

EXPLICAT. I. Esparza hîc q. i. a. 5. Quòd omnis actus humanus, ex suo conceptu, referatur intrinsecè ad ultimum finem: Unde hi actus ab actibus brutorum, non tantùm differunt ex parte principii, sed etiam ex parte objecti, & modo illud attingendi: utque fiant ab homine in quantum homo est, & quatenus est præditus ratione, distinctusque à brutis: Habentque proinde objectum præstantius, circa quod exercentur, vel certè modum nobiliorem attingendi illud. Hujusmodi differentia hominis maximè elucet in libertate & dominio, quo carent inanimata, & irrationalia: Absolutè tamen etiam ii sunt humani actus, qui præminent actibus liberis, tametsi nec mediatè nec immediatè liberi sint, quales sunt actus beatifici, actus habiti à Christo Domino & à parvulis Beatis absque ulla libertate.

Dici ergo potest cum Philosopho lib. i. Ethic. c. 7. discrimen actus humani à non humano in hoc universaliter consistere, quòd actus humanus verteretur circa bonum universale, & latius patens, quàm bonum sensibile & imaginabile; quodque proinde sit attingibile per solam rationem & intellectum; talis autem est omnis a-

ctus liber, & omnis præeminens actibus liberis.
Hæc Explicatio

NON SATISFACIT. I. In illo termino, quòd actio humana sit actio propria hominis, in quantum homo est: quia multæ sunt actiones hominis in quantum homo est, neque tamen vocantur humanæ v. g. ridere, flere, loqui. Imò & ipsa intellectio, actus item necessarii voluntatis humanæ, qui sunt circa bonum non sensibile, sunt propriè hominis, neque tamen vocantur humani. Deinde immeritò dicit, quòd maximè differat homo ab aliis irrationalibus libertate & dominio: quia esse suarum actionum dominum præsupponit in homine formalitates constitutivas hominis priores dominio, formalitateque domini; non ergo primariò differt per dominium, nec est ratio, cur ex hac non nisi posteriori formalitate, desumatur ratio actus humani.

Rursus, illa propositio, quòd ratio humanarum actionum maximè eluceat in actionibus, quarum ille est dominus, indiget explicatione: Si enim ly homo suarum actionum dominus, supponat pro hoc, quòd illæ actiones possideantur ab homine, sic nulla erit, quæ non sit humana: quia ex eo ipso quòd illas ponat, sunt illius propriæ, adeoque habet possessionem illarum. Quod si ly suarum actionum dominus, supponat pro eo, quòd illæ actiones sint humanæ, quæ sunt ipsum formale dominium, & actus exercitiumque dominationis; tunc soli actus imperantes erunt humani, formalis autem amor, desiderium, &c. non erit actus humanus;

nus; quod absurdum est. Quod si ly suarum actionum dominus accipiat pro eo, quod illae actiones, quae sunt liberae, sint humanae; non statuitur in eo, de quo quaeritur: Nam communis apprehensio saltem formalitate distinguit rationem humani à formalitate liberi, non distinguuntur autem formalitate, si utriusque esset definitivum idem, sed haberent se, sicut ensis, & gladius.

NON SATISFACIT 2. Quia concedo quod omnis actus humanus referatur suo modo ad ultimum finem; sed inquiritur, an per hoc iam constituitur in ratione humani, & quamnam sit huius ratio? Item quare illud referri ad ultimum finem, in actu humano, non se materialiter habeat ad rationem actus humani, & per modum praedicati generici?

NON SATISFACIT 3. Quia cum explicans agnoscat actus humanos, qui sunt liberi, & actus humanos praeminentes liberis & tamen humanos debuisse formare conceptum communem omnibus his actibus humanis, quem non format, quia hic conceptus non est iam petendus ex libertate. Deinde, cur non potest versari etiam circa bonum sensibile actus humanus quā talis? Item cur circa bonum universale non poterit esse actus non nisi hominis? quales sunt actus indeliberati, versantes circa bonum universale.

EXPLICAT 2. Suarez d. 2. S. 2. n. 7. Dicit, quia modum hunc esse probabilem. Est aliqua actio propria hominis quoad substantiam & entitatem, non verò quoad modum, ut v. g. intellectio, convenit homini ut ratione utitur, nec actus talis speciei potest reperiri in inferiori creatura; modus tamen, quod ex necessitate fiat, communis est aliis rebus. 2. Contingit actionem esse propriam hominis, ut homo est, & in substantia & in modo: quia scilicet efficitur cum indifferentia & sine necessitate, qui est proprius operandi hominis quā homo est. Subdit autem inferius n. 9. quasi ex proprio sensu. Si per actionem humanam intelligamus moralitatem aut dignam laudem, aut reprehensionem, sic sola actio libera est humana. Si autem per actionem humanam intelligamus perfecte rationaliter & ab intrinseco procedentem ex plena hominis voluntate; sic actus beatitudinis dici potest actus humanus. *Hec explicatio*

NON SATISFACIT. Tum, quia confundit actum humanum cum libero quā tali, nam explicat actum humanum per indifferentiam & negationem necessitatis, quae duo ad libertatem formalissimè spectant: non deberent autem haec duae formalitates confundi; cum eas etiam communis apprehensio dividat: & cum ad invicem se se praedicantur, actus humanus est actus liber: Actus liber est actus humanus, nemo cogitat esse has identicas propositiones, vel synonymice differentes; essent autem synonymice dif-

ferentes, si uterque terminus, per indifferentiam & negationem necessitatis explicetur. Tum quia, quamvis nomine actionis humanae intelligatur actio moralis digna laude vel vituperio, sicque sola actio libera sit humana, nunquidne in ratione humanae, per dicta praedicata constitueretur? Et certe ratio laudis vel vituperii, est extrinseca actui humano, illique advenit, jam in esse suo completo: potestque dari pro ratione laudabilitatis, sive extrinsecae pendentis à laudante, sive intrinsecae pendentis à merito laudis, potest inquam dari, quia illa est actio humana: Ergo apparet quod haec duae sint distinctae formalitates. Tum quia, cum tam actum liberum, quā necessarium sub diversa formalitate agnoscat humanum, dari deberet communis ratio actus humani, quae extendi posset ad tam diversas formalitates. *Ex hoc autem*

INFERES. Quid sit sciendum de illa propositione: Actio necessaria, non est actio humana. Nam in primis fundat se in hoc, quod actio humana sit formaliter idem quod actio libera, hoc autem refutatum est. Deinde quod dicit Cajet. Actione necessaria non tam agere hominem quā illā agi: cum tamen actio humana debeat esse ejus qui agit: id non convincit. Nam etiam actio necessaria, potest esse vitalis, adeoque proficiens ab intrinseco; hoc autem includit agere, non agi. Quod autem dicit Cajet. Amorem beatificum non esse actionem humanam, quia est plus quā humana scilicet quodammodo Divina: id non convincit. Nam ut arguit bene Suar. sequeretur etiam amorem viā liberum, non esse actionem humanam: quia ratione elevationis, actus ille, est plusquam humanus. *Hinc aliter*

EXPLICATUR 3. Quid sit actio humana?

Quamvis omnes actiones quae proficiuntur ab anima, sint actiones physice humanae, seu quod idem est, sint actiones hominis: Nihilominus non omnes illae actiones sunt humanae moraliter, qui ipse terminus actionis humanae, moraliter, non ita accipiendus est, ut sonat: quia ut sonat, non nisi humanas, h. e. ab anima humana principiatas, importat actiones. Sed debet accipi prout supponit; supponit autem pro actionibus prout sunt condistinctae ab actionibus appetitivis brutorum, quales convenit habere, ipsis etiam Angelis. Porro ut dicantur illae actiones non physice tantum humanae, sed etiam moraliter, debent fieri modo humano, seu modo intellectuali naturae competentes. Hic autem modus dupliciter proponi potest. In primis viā negationis, quando scilicet ponitur actio voluntatis & appetitus sequentis notitiam, ponitur inquam non more brutorum, quae non nisi passione & impetu aguntur. Secundo proponi potest viā affirmationis, quae est resolutivum illius prioris, illam scilicet actionem reddi moraliter humanam, fierique humano modo, quae

est actio voluntatis deliberata: quia in modo agendi, deliberatio, est propria naturæ intellectualis, hinc autem agitur de actione, facta, modo proprio naturæ intellectuali: Nullus autem potest cogitari modus per prius proprius, & per prius secretivus à brutis, præter rationem, deliberatæ actionis.

RATIO 1. hujus explicationis est Auctoritas S. Thom. hic q. 1. a. 1. in corpore, qui quamvis inceperit explicationem actuum humanorum per formalitatem dominii, appellando illas actiones humanas, quarum homo dominus est. Sed hoc facit quasi incipiens à notioribus, concludendo autem & utendo particulâ Ergo, quæ est nota Conclusionis, sic loquitur; *Ille ergo actiones propriè humane dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt: Si quæ autem aliæ actiones homini conveniunt, dici quidem possunt hominis actiones, sed non propriè humane.*

RATIO 2. est. Communis apprehensio omnium, qui nomine actionis humane semper accipiunt actionem deliberatam. Hinc actiones brutorum, amentium, puerorum non vocantur humane: quia notitiæ illorum non sunt tales, ut eas sequentes actus, dicantur deliberati: per hocque actiones nostras communiter excludamus, quia erant indeliberatæ.

RATIO 3. est. Quia nulla commodior explicatio adferri potest. Non recurrimus hic ad formalitatem actionis, quæ competat homini, quia homo est: quia hæc generalitas, non distinguit actum humanum. Non recurritur ad dominium, nec ad liberum, nec ad laudem dignum, quia hæc omnia posteriora sunt. Et certè legitima est hæc Consequentia, est hæc actio libera. Ergo deliberata: nec ex libertate deliberati ratio, sed ex deliberato, liberum oritur.

Ne autem confundantur deliberatum & liberum, id est præ oculis habendum: quia quamvis non possit esse ullum liberum nisi deliberatum; formalitatibus tamen differunt: quæ sic explicari possunt; Deliberatum vel potest accipi pro deliberativo ut quo, & sic antecedentem importat actionem intellectus, utriusque propositivam. Secundò potest accipi pro deliberato, h. e. sequente deliberationem actu voluntatis: Et sub hac formalitate præcisè habetur ratio actus humani; in qua formalitate non stat ratio liberi, sed superaddit formalitatem hanc quòd potuerit non sequi.

Sed dicendum nè erit (posita hac explicatio- ne) quòd amor beatus sit actio humana: ut concordetur pluribus Doctoribus id asserentibus, potest dici, quòd sit actio humana & deliberata æquivalenter: sicut enim deliberatio adhibetur ad penetrandam conditionem objecti, ita cum illam optimè tradat visio beata; dicendum erit amorem illum esse actionem humanam.

QUÆSTIO II.

Quid Voluntarium & Involuntarium?

Voluntarium accipitur tripliciter, pro voluntario subjectivo, & sic qualitates etiam violentæ receptæ in voluntate, dici possunt subjectivè voluntariæ: nec de hoc in præsentem quæstio. Item potest dici Voluntarium ob- jectivè, hocque potius appellatur volitum, vel ut loquitur Scotus voluntatum. Denique accipitur pro voluntario effectivè & motive, hoc est pro motibus seu actionibus principiatæ voluntate: & de his in præsentem erit quæstio. Cæterum si etiam brutis concedatur ratio voluntarii, ut eis expressè concessit Arriaga hic d. 8. n. 9. idque ex eo, quia ad rationem voluntarii, requiritur aliqua cognitio finis, qualem illis in Physicis concessit: Cui etiam adhæsit Esparza hic q. 7. a. 7. & ad tertium concedendo brutis rationem voluntarii secundum quid: tunc jam deberemus de voluntario discurre, ita, ut statuatur ratio communis voluntarii tam brutis, quam hominibus: jamque tunc terminus hic voluntarium non deberet accipi ut sonat; quia ut sonat, indicat aliquid de linea voluntatis, & tamen voluntas tribuitur non nisi naturæ intellectuali: sed deberet accipi, prout supponit pro aliquo scilicet de linea appetitus, communi, sensitivis & spiritualibus noscitivis: ad eum modum, quo concordia dicta de Angelis, non accipitur pro eo quòd sonat; quia dicitur cordium unionem, quæ carent Angeli, sed pro eo pro quo supponit, h. e. conjunctione amoris.

DIFFICULTAS I.

Quid definitivè Voluntarium?

Revitatis causa partiri debemus præsentem Titulum. *Hinc sit*

Punctum Difficultatis I.

An Voluntarium idem sit quod volitum?

ExPLICANT I. Aliqui Recentiores Voluntarium, quorum tacito nomine meminit Vasq. d. 23. c. 1. Salaz etiam tribuit illam Dominico Montagnolio. Statque explicatio in hoc, quòd scil. Volitum & Voluntarium idem sit: quòd ipsum Voluntarium dupliciter accipitur, vel pro eo quidquid voluntati alicujus placeat, adeoque in idem recidit cum Volito: Et sic complacenti in homicidio ab alio patrato, dicitur illud homicidium complacenti voluntarium; quia aliquo pacto volitum. Secundò accipitur Voluntarium, pro eo, quidquid est à voluntate tanquam effectus ejus: quæ ratione sunt voluntariæ omnes actiones voluntatis elicite: Imò & actiones aliarum potentiarum imperaræ

peratæ à voluntate. Quod ipsum Suarez hic
tr. 2. disp. 1. S. 1. sic enodat. Possumus in ipso
actu elicitio voluntatis, duas rationes ponere; al-
teram qualitatæ seu termini, alteram depen-
dentia seu actionis, videtur ergo dici posse ac-
tum ipsum, quatenus est qualitas quædam esse
Voluntarium, ab actione seu dependentia, per
quam manat à voluntate: ipsam verò actionem,
seipsa voluntariam esse, per immediatam habi-
tudinem ad ipsam voluntatem: Nam actus non
est à voluntate nisi mediante actione; actio ve-
ro immediate est à voluntate per seipsam. Ad-
de etiam ipsum actum, quatenus in facto esse in-
format voluntatem, & constituit illum volen-
tem, non tantum constituere illum volentem
objectum, sed etiam ipsummet actum per vir-
tualem reflexionem in illo inclusam. Quod si
ille actus ita est voluntarius, ut simul sit obje-
ctum, bene dici poterit actus ipse volitum quid,
eò quod actus ipse, ut actus est, intrinsecè inclu-
dat quod sit volitus: Neque intelligi potest vo-
luntatem constitui volentem, id est, voluntariè
tendentem in objectum, quin virtualiter velit
ipsam tendentiam. Idem salvari potest etiam
in actibus fugæ, qui non ita clarè videntur esse
voluntarii, eò quod illi licet possint esse directa
nolito objecti, possint tamen esse virtualis vo-
litio sui ipsius. Et ita licet v. g. tristitia absolu-
tè, & simpliciter videatur involuntaria, tamen
supposito tali malo præsentem, est voluntaria: nam
voluntariè quis fugit sibi malum in hærens, etsi
absolutè nolit illud. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT 1. Quia multa sunt nobis
volita, hoc est appetita à nostra voluntate,
quæ non sunt nobis voluntaria; & sic volitum
est nobis objectum Deus; nemo tamen illum
appellat Voluntarium nobis.

Rursus, si ponatur hæc actio, quam appellat
dependentiam Suarez, ratione cuius dicatur
ipsa volitio volita, idque immutabiliter, id non
convincet: quia per nos actio productiva voli-
tionis identificatur ipsimet volitioni. Quod si
loquamur de distinctione quæ fiat per solam ra-
tionem, & conceptibilitatem, eam admittimus:
sed in præsentem non deberet attendi ad meras
conceptibilitates nostras: possunt enim repe-
ri Voluntarium & volitum sine ullâ nova for-
matione formalitatum, ut si sit actus voluntatis
qui dicitur, voluntarius, & objectum terminans
illum actum, quod objectum dicitur volitum:
Ergo apparet, rationem voluntarii & voliti, non
debere spectari penes illas formationes forma-
litarum.

NON SATISFACIT 2. Quia ut urget Vasq.
Actio illa quam vocat dependentiam Suar. non
est volitio: Ergo respectu illius, qualitas illa ten-
dens jam in objectum, non potest appellari vo-
lita, quid enim volitum sine volitione tendente
in illud? Ant. probatur. Productio amoris

non est amor. Item productio visionis non est
visio, nec productio intellectionis intellectio:
Ergo neque productio volitionis erit volitio re-
spectu sui termini, qui dicitur qualitas, nec ter-
minus seu qualitas respectu actionis productivæ
dicitur volitum.

RESPONDEBIS. Actio respectu etiam sui
est actio, unio etiam respectu sui ipsius est unio:
Ergo & volitio respectu sui est volitio, adeoque
non tantum erit voluntaria, sed & volita: & quia
nullus actus voluntatis est qui non sit volunta-
rius, nullus erit qui non sit volitus.

CONTRA est. Quia nisi ponatur proces-
sus in infinitum, Actio etiam respectu sui est ac-
tio: idem de aliis: tale autem absurdum non se-
quetur, si dicatur, volitionem respectu sui non
esse volitam: quod enim in hoc est absurdum?
& quomodo hinc sequeretur processus in infi-
nitum? quamvis non diceretur actio voluntatis
seu Voluntarium esse volitum.

Rursus habetur totum quod est necessarium
ut actio respectu sui sit v. g. actio. Quod ipsum
probat, quia illæ formæ quæ respectu aliorum
sunt formæ, tanquam respectu subiectorum, vel
terminorum, etiam respectu sui sunt formæ in-
transitive: cum enim sint formæ seipsis, non pos-
sunt seipsis esse sibi aliud, & aliud aliis à se: & ita
in Physicis realibus formis albedo est sibi albe-
do, & in formis modalibus, actio est sibi actio, in
formis metaphysicis rationalitas, est sibi ratio-
nalitas. Posita autem volitione non habetur
totum quod est necessarium, ut volitio respectu
sui sit volitio: quia ad hoc ut volitio sit volita, est
necessaria reflexa sive realis, sive rationis, in il-
lam tanquam terminum, tendentia: Sicut enim
quando appetit volitio objectum, est necessaria
tendentia realis in illud objectum: ita quando
volitio est volita, debet etiam poni sive realis, si-
ve rationis, in illam tendentia. Quia verò non
hoc ipso quia ponitur volitio, ponitur illius ten-
dentia in seipsam: experimur enim aliter nos ha-
bere cum tanquam objectum ipsam volitionem
habemus, fit ut non habeatur semper id quod
est requisitum, ut volitio, dicatur esse volita. Et
licet non possimus habere actum voluntatis,
quin illum percipiat noscitiva nostra: quia ta-
men illum percipit experiendo, non verò pro-
ponendo ut quid proximè volibile, fit ut non
hoc ipso quia ponitur illa volitio, sit illa tendens
in seipsam tanquam in objectum volitum, adeo-
que non hoc ipso erit quid volitum.

Ex ipsis Instantiis allatis sumitur adhuc ar-
gumentum: quia quamvis actio respectu etiam
sui sit actio, nihilominus respectu sui non est
terminus: ita etiam & volitio licet respectu ob-
jecti sit volitio, adeoque etiam respectu sui sit
hoc quod est, nihilominus respectu sui, non est
terminus volendi: quia ergo hoc quod est esse
volitum, est quasi terminus voluntatis, fit ut ex
hoc

hoc ipso, quod ponatur volitio, respectu sui volitio, non tamen respectu sui terminus, ut inquam non debeat dici, volita volitio.

Unde ulterius propositionis hujus: volitio est sibi ipsi volitio, dandi sunt duo sensus. Primus sensus est: volitio per respectum ad seipsam est sibi hoc, quod est in se, adeoque cum in se sit volitio, est intransitive sibi volitio. Et hæc propositio est vera, quia sicut albedo non potest esse sibi nigredo; Ita nec volitio potest esse sibi aliud, quam volitio. Secundus sensus hujus propositionis: volitio est sibi ipsi volitio, potest esse hic: volitio seipsam respicit tanquam terminum: & hæc propositio favet quidem explanationi, sed falsa est, si importet quod volitio respectu sui, semper se habeat per modum termini.

NON SATISFACIT 3. dicta explicatio. Quia vel dicit volitionem semper actu respectu sui esse volitam; & hæc propositio est falsa: oppositum enim in nobis experimur: vel dicit interdu volitionem esse volitam respectu sui, & sic vera quidem est propositio, sed non definitiva voluntarii, quia non convenit soli & semper voluntario.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Voluntarium.

EXPLICAT 2. Aristoteles 3. Eth. c. 1. Voluntarium, ubi cum supposuisset se pro eodem accipere spontaneum ac voluntarium, sub nomine spontanei sic illud definit: *Cum igitur invitum sit*, inquit, *quod vel vi, vel ignorantia agit, spontaneum illud esse videbitur, cujus principium est in eo qui agit particularia cognoscente, in quibus actio consistit.*

EXPLICAT 3. S. Thomas quid sit Voluntarium hicq. 6. a. 1. in corpore tali discursu. „Quorundam actuum principium est in agente, seu in eo quod movetur, quorundam autem motuum vel actuum principium est extra: cum enim lapis movetur sursum principium hujus motionis est extra lapidem; sed cum movetur deorsum, principium hujus motionis est in ipso lapide. Eorum autem, quæ à principio intrinseco moventur, quædam movent seipsa, quædam autem non: cum enim omne agens seu motum agat seu moveatur propter finem; illa perfecte moventur à principio intrinseco, in quibus est aliquod intrinsecum principium non solum ut moveantur, sed ut moveantur in finem. Ad hoc autem quod fiat aliquid propter finem, requiritur cognitio finis aliqualis. Quodcumque igitur sic agit, vel movetur à principio intrinseco; quod habet aliquam notitiam finis, habet in seipso principium sui actus non solum ut agat, sed etiam ut agat propter finem. Quod autem nullam notitiam finis habet, et in eo

principium sit actionis & motus, non tamen ejus quod est agere vel moveri propter finem, est principium in seipso, sed in aliquo alio ei, principium motionis in finem imprimitur, &c. Quæ verò habent notitiam finis, dicuntur se ipsa movere: quia in eis est principium non solum ut agant, sed etiam ut agant propter finem: & ideo cum utrumque sit à principio intrinseco, scil. quod agant, & quod propter finem agant, horum motus & actus dicuntur voluntarii.

Hic totus discursus S. Thomæ & Doctrina Aristotelis sic breviter colligitur. *Voluntarium est id quod est à principio intrinseco cum cognitione finis.*

Quia verò monuimus supra, ita discurrendum esse de Voluntario, ut habeatur etiam brutorum ratio, perficiendum hoc in presenti erit. Ut autem utriusque Auctoris mens innotescat, pensanda erit sigillatim uniuscujusque definitio, & difficultates circa illas expendendæ.

DEFINITIO Aristotelis stat in hoc: *Voluntarium seu spontaneum est illud, cujus principium est in eo, qui agit particularia cognoscente, in quibus actus consistit.* Dubitatur circa hujus definitionis sensum: cum enim sint tam multe formalitates in objecto attingibiles, quæ non attinguntur, & tamen actio potest esse voluntaria, quomodo voluntarium requirit particularium cognitionem.

PRIMUS SENSUS definitionis est quem sequitur Oviedo, quia scil. actus potest esse voluntarius respectu substantiæ objecti tantum, & potest esse voluntarius respectu circumstantiarum, quibus objectum vestitur, ut actus sit voluntarius respectu substantiæ objecti, sufficit substantiam cognosci: Si verò voluntarius sit futurus, respectu circumstantiarum, debent ipsæ circumstantiæ cognosci. Sed hic sensus

NON SATISFACIT. Quia cum diversum sit & attingere circumstantias, & non attingere, sed solum substantiam, & cum utroque hoc modo possit perfici voluntarium, debuisset dari ratio communis omnibus his, quæ non importatur per ly particularia cognoscente: quia ly particularia cognoscente videtur trahere & substantiam & circumstantias una cognitæ, omnia enim hæc particulatim cognosci possunt, & quod particulatim nosci debeant, verba Aristotelis volunt.

SECUNDUS SENSUS est. Quod hic definitur non nisi perfectissimum voluntarium, sive illud sit increatum, sive per communicationem notitiæ singulorum, creatum, jam autem ex proportionem definiri debent aliqua voluntaria, ad eum modum, quo definiendo quod scientia sit notitia omnium noscibilium certa & evidens, definitur omnis scientia Divina, & ex proportionem etiam alii scientiæ actus & sicut alii scientiæ abscedunt sibi particulam notitiæ certæ, &

evidens.

evidentis licet non omnium: sic & voluntarium abscindet sibi particulam notitiæ ejus, in quo est actus, licet non notitiæ singula attingentis. *Hic sensus*

NON SATISFACIT. Quia detorquet verba Aristotelis, aliamque planè definitionem ponit. Nam non vult particularia semper cognoscere, ut sit voluntarium: cum tamen hoc exigit Aristotelica definitio.

TERTIUS SENSUS sit. *Ly particularia* potest comparari vel ad numerum formalitatum in objecto contentarum, & sic non debet esse in omni voluntario notitia particularia cognoscens: sunt enim & nimis multa, & non raro innotabilia nobis. Deinde præcognitis pluribus circumstantiis, potest aliquis non nisi unam eligere, in illamque tendere, ita ut non nisi respectu illius unius circumstantiæ, sit actus voluntarius, interposita quasi refutatione, & rejectione aliorum particularium, quomodo ergo ad voluntarium particularia cognoscere requireretur? Deinde *ly particularia* accipi potest comparative ad appetitum: ita ut arithmetice sibi respondeant, id quod est actus seu circa quod versatur appetitus, & illud *particularia cognoscere*: idque ita, ut tot dicantur appeti quot erant præcognita, hoc sensu, quod nullum scilicet ex appetitis fuerit, quod non fuerit præcognitum; & sic licet particularia sint numero decem in objecto attingibilia si appetuntur septem, præsupponi debent particularia septem præcognita, ita ut non sit necesse attingere reliqua tria, si illa non appetuntur. Unde ulterius illa verba *in quibus est actus*, non ita sunt accipienda quasi objectum voluntarii, debeat esse actus, cum multa voluntaria non habeant pro objecto actum, sed facit hunc sensum, *in quibus*, hoc est, *circa quæ versatur appetitus*. Non utitur autem termino *circa quæ* Aristot. sed *in quibus*, ob affectatam obscuritatem, vel ad innuendum objectum illud habere rationem finis, vel quasi finis, cui convenit significando, particula potius *in*, quam particula *circa*; quæ ad objectum potius vergit, quantumvis etiam hoc modo exprimi poterit. Et hæc circa mentem Aristotelis.

DEFINITIO S. Thomæ, ut dixi, stat in hoc; *Voluntarium est id, quod est à principio intrinseco cum cognitione finis*. Hæc definitio in hoc habet difficultatem. Quia hic quæritur de voluntario latissimè, adeoque prout competit etiam brutis, quibus saltem perfectam cognitionem finis negamus, & tamen in definitione voluntarii ex S. Thoma concepta, ponitur cognitio finis sine addito. *Hujus Definitionis*

PRIMUS SENSUS est. Quem ponit Cardin. Pallavicinus d. 1. q. 1. a. 2. Nihil nos posse scire de principio operationum in aliis agentibus, nisi dependenter ab eo quod experimur in nobis. Tria autem sunt genera effectuum, quos videmus ex nostra entitate prodire. Aliqui pro-

deunt nobis nescientibus, & incogitantibus, ut concoctio, nutritio, &c. Quare dum videmus similes effectus in plantis, arguimus pariter in illis nescientibus, produci ejusmodi effectus. Aliæ sunt nostræ operationes, quæ fiunt cum cognitione, & etiam cum aliquo appetitu, sed sine electione & sine discursu, cujusmodi sunt quæ fiunt ab infantibus, ebriis, & à nobis in primo primis motibus, & ita famelicus objecto cibo, necessariò concipit appetitum illius, nisi aliunde illum restringat. Hinc inferimus quæ tali modo operantur, operari quidem cum aliqua cognitione, & cum aliquo appetitu elicitò, sed sine electione, & sine illa cognitione superiori, in qua consistit perfecta ponderatio boni. Tertium est genus operationum, quas ipsi non exercemus sine deliberatione, & discursu perfecto, ut disputare, pingere. Et ex ejusmodi operationibus, arguimus pariter in illarum auctore deliberationem, & discursum, nec unquam suspicamur eas prodixisse ex impulsu mero naturæ, hisque data vox, manus, tanquam specialia instrumenta. *Hic sensus*

NON SATISFACIT. Tum quia, cur hoc, quod est pingere, texere notat in nobis discursum perfectum, electionem, & cætera similia: & hoc quod est conficere nidum tali textrinâ, commoditate incubandi, &c. non arguet in avibus discursum? cur in apibus constructio talis cratium cercarum, portarum &c. non arguit discursum? & tamen si easdem portas, & crates fabricaret artifex, argueretur discursus. Tum, quia quærere adhuc restabit, cur tertii generis operationes illis non convenient, quamvis suos discursus & electiones non prodant voce vel usu manûs? Tum, quia manifestandæ electionis & discursus non est unum statum & necessarium signum: hinc quamvis ea signa non haberent animalia, quæ habent homines, cur alia quæ faciunt, discursum in illis non indicabunt?

SECUNDUS SENSUS est, quem ponit Esparza hic q. 7. a. 2. Dupliciter posse recognosci finem: Primò imperfectè & materialiter, ita ut solum apprehendantur res, quæ habent rationem finis, non exprimendo conceptum formalem finis, factâ comparatione ipsius cum mediis & expensâ mutuâ eorum inter se proportionem. Secundò perfectè potest cognosci finis, ita ut exprimat conceptus ejus formalis, factâ comparatione ipsius cum mediis. Illud primum, est commune homini cum brutis, quatenus operanti perfectè, ex prima apprehensione, boni convenientis. Secundum, est proprium hominis rationaliter ac deliberatè operantis, utentisque potentiâ sibi peculiari comparandi objecta inter se per judicium & deliberationem. Quod ipsum etiam docuerat Pallavicinus. Nam loco cit. docet, quod non possint bruta ratiocinationem perfectam facere, fundatam in Dicto de omni & Dicto de nullo: quia nequeunt concipere

cipere hæc universalia Omne & Nullum, utpote præcisa à circumstantiis loci & temporis, à quibus non possunt præscindere sensus, imaginatio, & memoria sensitiva. *Hic etiam sensus*

NON SATISFACIT. Tum quia de hoc ipso quæritur; cur bruta non faciant comparationem finis cum mediis? Tum quia, si Paulus crates cereas faceret, quales apes faciunt, argueretur in Paulo discursus, & comparatio finis ad media, & cur in apibus non argueretur? Tum quia, sit bene quod bruta non cognoscant ly omne, & ly nullum, non possintque formare syllogismum ex universalibus: cur non poterunt formare expositorium, præcipue si ille dicatur inniti non tam allatis principiis, quam pure illi, quæ sunt eadem uni terro, &c. Tum quia, quando vestigat canis feram, & non reperit vestigium, cur non facit hanc propositionem, nulla fera hæc transit, & cur ex memorativa viarum, quas tentabat ad egressum non potest dicere, omnia hæc non dant mihi locum effugii, quod videtur vel ille ipse ejulatus indicare, testarique, cum tandem advertit, se non posse evadere. Quod autem dicit Pallavicinus in hoc esse disparitatem: quia belluæ operantur ex instinctu, & statim natæ, exercent prædicta opera: homines autem non nisi post aliquam experientiam & inductionem comparant artes. Id etiam non convincit: Nam Angelus si creatus exemplo conficeret crates cereas, diceretur facere id ex comparatione mediorum ad finem: cur ergo idem de apibus non dicitur? & cum operari ex instinctu supponat vel dicat notitiam, cur illa notitia non erit discursus? Quodque citius secundum naturam suam bene operentur potius parvuli belluarum, quam hominum, referri in hoc potest, quia citius habent provisa à natura complementa operandi: non verò in hoc, quod non operentur circa finem formaliter.

TERTIUS SENSUS est. Vel potius evasio difficultatis. Non ponendo in definitione voluntarii hunc terminum *Finis*. Sic non nisi eam concipiendo. *Voluntarium est id quod est à principio intrinseco cum cognitione*, defendique hic sensus potest, præcipue cum etiam Suarez cit. D. 1. S. 1. n. 3. Oviedo Tr. 2. contr. 2. n. 2. omitant etiam ly *finis*.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones, concluditurque.

SECUNDUM allatos definitionum ultimo loco sensus, possunt bene defendi prædictæ definitiones Aristotelica & S. Thomæ: conveniunt enim omni, soli & semper Voluntario, coinciduntque si expendantur.

Arriaga rejicit Aristotelis definitionem, expendenda sunt illius argumenta.

DICES I. cum Arriaga. Ab Aristotele videtur præcisè definita actio externa, quando ex perfecta cognitione à nobis procedit: requirit enim Aristoteles, ut cognoscantur singula in quibus est actus; hoc autem non habet locum, quando sine ulla actione externa, efficio amorem Dei: neque enim talis reflexio est necessaria, &c.

RESPONDETUR. Posito quod hic definitur non nisi actus externus, retorqueri potest argumentum, quomodo singula tunc noscantur, cum sint tot formalitates, quæ tunc non attinguntur, & aliquæ non attingi possunt? & quod respondebit arguens ad retorsionem, idem nos dicemus. Directè autem dici potest, quod sit necessarium singula cognoscere non comparativè ad numerum formalitatum attingibilium, sed eo, ut dictum superius sensu, ne ex appetitis ullum sit, quod non sit præcognitum, quamvis possit esse præcognitum & non appetitum.

DICES secundò cum Eodem. Ex vi doctrinæ Aristotelis, sequi, omne iudicium in nobis esse voluntarium; quod tamen à nullo conceditur: quia iudicium omne est à principio intrinseco cognoscente singula, non minùs quam amor, sit à cognitione singulorum.

RESPONDETUR. Negando sequelam. Negando item omne iudicium esse in sensu Aristotelico à principio &c. quia licet omne iudicium ex eo quod sit actio vitalis, sit à principio intrinseco: quia tamen non versatur circa finem quæ volubilem, seu circa bonum formaliter, nec est actus talis, qualis sumitur in præsupposita materiâ, nempe appetitus, sit ut non sit actus, qui sit circa singula, in quibus est actus.

INSTAT I. Arriaga. Ipsa definitio non dicit voluntarium esse, quod ex cognitione feratur circa finem.

RESPONDETUR. Hoc quidem clarè non importare verba Aristotelis, importare tamen secundum sensum allatum, qui licet excuset Aristotelem; meretur tamen ob receptam suam doctrinam talem explicationem, datque ex supra dictis talis explicationis & sensus fundamentum.

INSTAT 2. Quomodo cumque explicetur hæc definitio, in ea tamen explicabitur idem per idem: tota enim difficultas manet circa ly *finis*: ea enim est loco ultimæ differentiæ, inter actus voluntatis & intellectus: nihil autem penitus per illam explicatur, nisi recurrendo ad eosdem terminos, hoc modo; finis est quod terminat actum voluntarium; voluntarium est quod terminatur in finem: quod ipsum ulterius in hoc fundatur, quod non possit ex parte objecti ostendi formalitas aliqua, quæ sit objectum voluntatis per modum finis, & non sit objectum intellectus, qui ipsam rationem finis, debet cognoscere.

RESPON-

RESPONDETUR. Inprimis retorquendo Argumentum, & inquirendo, quæ sit definitio patris? Respondebitur, pater est is qui habet filium. Rursus quæ est definitio filii? Respondebitur, filius est qui habet patrem. En responsiones duas idem per idem explicantes? Quod si recurratur ad hoc, quod relativa ad invicem se notificent, dicam & ego Voluntarium cum fine, relativa esse. Quod si dicas, cui esset ignotus æque pater ac filius deberet recurrere ad alia principia, v. g. inductionem explicationemque terminorum; tunc dicam in præsentia idem fieri debere. Deinde Finis est cuius gratia; hinc si dicatur, voluntarium esse propter finem; sensus erit, quod voluntarium sit id, cuius gratia reliqua appetuntur, & quæruntur tanquam media: voluntarium autem habebit se ut tendentia; finis ut terminus. Quod si quæratur de distinctione intellectus & actus volitionis: hæc debet ex Animalisticis nota esse, omnesque Philosophi apprehendunt intentionem & electionem actus voluntatis esse, non intellectus. Quamvis autem nulla sit formalitas, quæ sit obiectum voluntatis, & non intellectus in hoc sensu, quia nihil esse potest volitum nisi cognitum: nihilominus in modo se habendi circa illud, differunt; rationemque boni quæ bonum est, sub hac reduplicatione pro formali, respicit voluntas, pro materiali autem intellectus, qui respicit bonum quæ bonum, ulterius restringendo secundum quod intelligibile est: & è converso intelligibile, formalitans obiectum intellectus, pro materiali non nisi, respicit voluntas.

Dices 3, cum Eodem. Sub dicta definitione non comprehenduntur omnia, quæ simpliciter dicuntur voluntaria: Deo enim tribuitur voluntarium. Unde dicitur, voluntariè nos genuit, &c. & tamen actus Dei non est id, quod procedit ab intrinseco cum cognitione.

RESPONDETUR. Defendendo doctrinam quam sibi impugnandam proposuit Arriaga, quod scilicet actus Divinus non sit quidem per productionem realem, sed per productionem ab intrinseco per identitatem, quamvis hos duos terminos ipse distinguat.

INSTAT I. Arriaga. Esse ab intrinseco, ut abstrahit ab esse per productionem, & per identitatem, nihil penitus dicit de vera processione seu productione ab intrinseco; sicut animal ut sit, nihil dicit de rationalitate; & sicut qui ex eo quod leo & equus conveniant in animalitate, vellet inferre eos convenire in rationalitate, in præmissis inferret: Ergo cum esse ab intrinseco, solum dicat non esse rem extrinsecam, in quo plura conveniunt, ut gratia, & accidentia unita, & tamen à nobis non producta, sit ut illos actus Divinos quamvis sint ab intrinseco, non sit necesse dicere productos.

RESPONDETUR. Distinctas has esse propositiones, est aliquid intrinsecum, & est aliquid

ab intrinseco: esse intrinsecum convenit pluribus etiam non productis ab eo cui sunt intrinseca, qualis est v. g. gratia. Unde ex eo quod aliquid sit intrinsecum non potest inferri quod sit productum etiam per identitatem, sed particula AB infert productionem; & licet esse ab intrinseco, sit quid commune tam productis per productionem simpliciter, quam productis per identitatem; & licet ex illo termino esse ab intrinseco, non possit inferri determinatè productio per identitatem vel potius per productionem simpliciter, sufficit nonnisi sub disjunctione membrum inferri, v. g. est ab intrinseco, ergo vel per productionem realem, vel per productionem per identitatem: Sicut bene inferitur est animal, ergo vel rationale, vel irrationale.

INSTAT 2. Productio per identitatem implicat in terminis: quia productio maximè requirit distinctionem.

RESPONDETUR. Quod productio realis requirat distinctionem realem, sed non productio ut sic: nam etiam essentia producit sua attributa, & idem se potest secundo producere divinitus, sine distinctione reali.

Commodius his terminis toti huic objectioni responderetur. Quod scilicet Divini actus voluntarii procedant æquivalenter ab intrinseco, quamvis non realiter; non realiter quidem, quia sine ulla distinctione reali, sed æquivalenter & præcisè imperfectionibus. Possumus enim ut in simili dictum in prima parte ponere in Deo actum primum volendi, & ex hoc procedere ratione nostra actum secundum, cui præluet notitia intellectiva. Alii dicunt productionem ab intrinseco solum denotare vitalitatem actus, quorum immanentia, bene potest stare in Deo, sine physica productione. Quando autem alii urgent, quod producantur in nobis habitus, idque ab intrinseco, cumque cognitione objecti talis habitus, & tamen nobis productio illa non sit voluntaria, id etiam non convincit: quia illa productio non est actus appetitus, sequentis præluentem notitiam; & tamen voluntarium, est de linea appetitus.

Denique eidem objectioni satisfieri potest, inquirendo: Quo sensu dicat actus Deo esse vitales, adeoque ab intrinseco? quæ Responsio simul ostendet, quomodo comperat Deo voluntarium definitum per productionem ab intrinseco. Ad salvandum difficultates propositas, posset etiam dici quod actus vitalis debeat esse quidem ab intrinseco, sed non debet esse productus, ita ut produci competat nonnisi actui creato: in definitione autem voluntarii positum est, nonnisi ly ab intrinseco.

Sub finem horum omnium annotanda sunt aliqua. Quomodo scilicet anima rationalis suas operationes advertat discerni & condistingui

ab operationibus brutorum: ex quo etiam inferretur, quare rigorose propter finem non agant bruta. *Circa quod*

NOTA 1. Nihil facilius esse, quam ad potentias, externorum objectorum activas, noscendo devenire. Et sic obvium est, ut advertat homo ad potentiam ambulativam movendopedes, ad visivam videndo & similia. Sed ut advertat ad potentias internas, quæ sunt noscitivæ & appetitivæ, indiget reflexione supra id, quod intus in se experitur anima: Advertitque quod habeat quasdam potentias quæ objectum statuunt intra, hæque potentiae sunt noscitivæ: Experitur item motus aliquos internos, qui non statuunt objectum, sed afficiunt, adligant, vel remonent ab objecto. Reflexat se homo ad differentiam quam experitur inter noscere Petrum, & amare Petrum: nam experitur noscere quidem se Petrum dum amat, amorem tamen ipsum præcisè, afficere non nisi, & nihil repræsentare; talisque actus principiativa potentia, vocatur appetitiva. Prior illa, vocatur: Lumen rationis; Secunda, vocatur: Potentia cæca, cum enim prædicata non efformet, nihil manifestat, adeoque & ipsa nihil videt, cæcaque vocatur.

NOTA 2. Iteratò redire animam ad seipsam, tanquam id, quod est comparabile cum aliis, videtque aliqua exteriora; in quibus nullum est signum notitiæ, nullum signum appetitus; quales sunt lapides. Et alia videt quæ noscunt & amant; sicut mater bruti & noscit & amat brutum. Hinc incipit dubitare anima, an non æqualis sit noscitiva brutorum, & appetitiva, cum sua.

NOTA 3. Considerare animam repetitò, modos in seipsa reperibiles, quibus procedit sua illuminativa, & sua cæca potentia. Inprimis advertit in se formalitatem simplicem noscendi, videt illam in brutis: Advertit rursus formalitatem quæ est post notius, noscere ignotius, advertitque hanc formalitatem in brutis: nam notius est cani, panem cum butyro lapidum esse, quam quod sit, ita vestiganti sibi, dandus, infertque quod per hoc præcisè, sua noscitiva à noscitivâ bruti, non differat.

Penitiùs iterum scrutatur modos suos noscendi, & advertit dupliciter posse ferri noscivum in ignotius post notius; ita ut habeat meram rationem sequentis & comitantis. Rursus potest ferri in ignotius post notius, ut educatur notitia ignotioris, ex illo notiori, advertaturque ad connexionem, proportionem, jusque copulationis, horum duorum inter se.

Hos ipsos modos comparat inter se intellectus, videtque hunc secundum modum perfectionem esse primo: quia hic secundus, præsupponit primum, & tamen non est idem cum illo: cumque hic secundus modus non arguat imperfectionem, videatque illum extrahi à gradu

prioris modi, bene infert extrahi illum additione perfectionis: ut homo extrahitur à gradu animalis, additione perfectionis, quæ est rationalitas.

Habet anima & aliud fundamentum dicendi, quod hic secundus modus, sit perfectior; quia ipsamet anima, habet difficultatem advertendi, ad tales connexiones, deducendi, quæ, quod hoc, ex hoc sequatur: Hinc rudis Logicæ, experiuntur difficultatem in attendendo ad bonitatem illationis, educendæque Conclusionis ex Præmissis; ita ut facilitas educendæ, etiam in homine, majorem perfectionem importet; infertque perfectionem talis modi noscendi, ipsa difficultate probari: nam perfectiora difficius & rarius inveniuntur: hinc plures sunt futores, quam horologiopægi. Habet & aliud fundamentum pro perfectione talis notitiæ: quia scilicet notitia sub sensum cadentium non ita est perfecta, sicut est non cadentium sub sensum: jam autem illa connexio, sensile quid non est.

Rursus demonstrat sibi supponamus animam suam immortalitatem, vel ex principis Philosophicis, vel ex moralibus ut scilicet afflicti v. g. totâ vitâ boni, præmium recipiant, & felices totâ vitâ mali, penam; vel habeat hoc persuasum inditâ à naturâ persuasionem, quæ movet, ut cadavera mortuorum hominum horreamus; non horreamus Leonum, aliorumque animalium; saltemque hoc de fide habeat. Hinc disquiret anima, ut tribuat sibi operationem quam maxime immortaliter convenientem; & cum non videat in se nisi duplices operationes, quasdam post notius ignota attingentes, & quasdam educentes unum de alio, habet fundamentum tribuendi has posteriores sibi non nisi. Experitur item in se notitias abstractas animalis ut sic, entis ut sic &c. & alias notitias particularium, ex quibus postea educuntur notitiæ universales, ut dictum in materia de fabricatione universalis, comparat hos duos modos inter se, videtque priorem h. e. universalium, esse perfectiorem, illumque experiendo in se, tribuit sibi.

His positis probationibus, quibus probat sibi animam educitivam illam cognitionem, connexionisque observativam, esse perfectiorem. Vestigat an sit aliquod signum, quod etiam brutæ, tales connexiones noscant; ex unaque parte videndo nullum esse signum in illis talis notitiæ; ex alia parte advertendo, quod sicut non sunt multiplicanda entia sine necessitate; ita nec dignificanda; cumque reliqua omnia in brutis possint salvari per meram sequelam notitiarum concludit, sibi hoc, non brutis tribuendum nam oppositum esset fingere, cum tales notitias nec experientia, non demonstratio in brutis ponat.

Ex his

INFERES 1. Bruta operari propter finem: hoc enim multa brutorum opera indicant. Sed non operari propriè circa finem, quia non modo rationali naturæ proprio, qui modus stat in operatione.

ratione ex præcisa connexione finis cum mediis, mediorumque cum fine, proportionem. Et cum adhibito mediorum in illis, sufficit, ut se habeat per meram sequelam, post appetitionem eius quod finis est, adeoque appetendo quod finis est, non quia finis est, fit, ut non operentur propter finem formaliter.

INFERES 2. Brutis convenire Voluntarium, hoc est appetitivum: quia convenit illis operatio ab intrinseco cum cognitione finis materialiter, seu improprie sumpti; ex dataque explicatione poterit tota definitio S. Thomae defendi.

Qui autem Voluntarium vellet minus subiacentibus verbis oppugnationi definire, diceret, quod Voluntarium sit appetitus, tendens in obiectum, notitia propositum.

INFERES 3. Voluntarium distingui formalitate ab actu humano: quia Voluntarium ut sic, etiam brutis convenit, non convenit actus humanus. Rursus, quia Voluntarium rigorose acceptum, importat formalitatem procedentem ex vi connexionis, & dependentiæ inter finem & media; actus autem humanus, importat formalitatem sequentis post deliberationem. Quod attinet ad spontaneum, illud coincidit cum voluntario, ut sonant Aristotelis verba; formalitibus tamen differunt. Nam spontaneum afficit iam ipsum Voluntarium, opponiturque co-actio potius, & non Involuntario. Unde spontaneum addit supra Voluntarium negationem coacti, vel si mavis dicere per terminos positivos importat formalitatem appetendi, ex propria inclinatione.

DIFFICULTAS II.

Explicantur divisiones Voluntarii.

Præter divisionem in Voluntarium obiectivè, subjectivè, elicativè, supersunt alia divisiones.

Punctum Difficultatis I.

Expediuntur aliquæ Divisiones.

Voluntarium dividitur imprimis in Voluntarium perfectum & imperfectum. Perfectum Voluntarium est, quod procedit ex perfecta cognitione finis: Imperfectum autem est, quod procedit ex imperfecta notitia finis. Perfecta notitia solet explicari per hoc, quod est attendere ad finem, quia finis est, attenta mente, & cum deliberatione de mediis, attendendo ad proportionem & connexionem cum fine quâ talis imperfecte autem noscitur, quando cognito obiecto sine deliberatione, & inattentè, prout appetitus in suum actum.

Dividitur rursus Voluntarium, in Voluntarium liberum & necessarium. Liberum voluntarium est, quod positum omnibus prærequisitis

potest esse & non esse; Necessarium autem est, quod positum omnibus prærequisitis, non potest non esse.

Hanc divisionem esse subiecti in accidentia dicit Arriaga hic d. 8. à n. 13. Præcipuum fundamentum est, quia nimirum necessitas & libertas accidunt volitioni, eò quod eadem volitio ex necessaria, possit esse libera.

Sed esse hanc divisionem generis in species docet Vasquez: quamvis enim accedat volitioni ut volitio est, esse liberam vel necessariam; non tamen illi accidit ut voluntaria est: quia ut voluntaria est, procedit à cognitione; procedens autem à cognitione, bene dividitur in procedentem à cognitione determinatam, & sic est voluntarium necessarium, & à cognitione indifferenti, & sic est Voluntarium liberum.

Quod ipsum sic declarari solet: quia sicut accidit Leoni creari, vel generari, neque est divisio in species in Leonem genitum, & creatum; nihilominus si attendatur ad formalitatem producti, divisio in Leonem productum creatione, & productum generatione, erit in species; & sicut divisio hominis in album & nigrum sub formalitate hominis non est divisio in species, si autem homo sumatur in quantum coloratus, prædicta divisio erit in species, sic & in præsentem.

Examinat etiam Arriaga cit. à num. 26. An sit perfectius Voluntarium liberum, an necessarium? Pro libero stat Vasq. & Salaz. Pro necessario Suar. & Granado. Alii mediam viam tentant cum Arriaga n. 30. & Gasp. Hurt. apud Ovied. cont. l. n. 46.

Dici posset quod Voluntarium liberum sub formalitate voluntarii, sit perfectius necessario: quia magis est ab intrinseco: nam ipsa eius determinatio, pendet à voluntate: determinatio autem actus necessarii, est ab extrinseco. Accipitur autem hæc majoritas perfectionis secundum rationes communes & præcise spectatas: Nam secundum rationes contractas & prout sunt physice, à parte rei bene poterit æqualis esse perfectionis liberum & necessarium, ut videre est in Deo; imo erunt æqualis perfectionis etiam in creatis, si præcise secundum perfectionem præcise ab eodem principio oriundam spectentur. Neque obest dictæ resolutioni, quod interdum actus necessarius præsupponat perfectiorem notitiam, sicut amor beatificus præsupponit visionem: fieri enim potest ut cognitio sit perfectior in se; non tamen principiet perfectius voluntarium in ratione voluntarii: quia sicut Voluntarium est ab intrinseco, ita perfectissimum Voluntarium debet esse perfectissime ab intrinseco; non est autem perfectissime ab intrinseco, si aliunde determinatur.

Si autem spectetur Voluntarium necessarium & liberum præcise in ratione terminabilis ad obiectum; sub disjunctione responderi solet, vel

1 2 enim

enim versatur ille actus circa objectum creatum; & sic actus liber præ necessario melior erit. Unde homines qui circa sensibilia liberè operantur, digniores sunt, & bruta quæ necessitantur, ignobiliora. Si autem Voluntarium debet versari circa objectum infinitum, melior est actus necessarius quam liber. Unde melior est amor beatificus, amore viæ. Fundari hoc potest ulterius; quia amor necessarius respectu objecti increati importat adhærescentiam plenam ad objectum merens non nisi amari, proportionando determinationi amabilis, determinationem amativitatis formalis; quod non habetur in actu libero amoris, respectu objecti creati.

3. Dividitur Voluntarium. In Voluntarium propriam voluntate, qui est actus secundus appetendi, prodiens physicè vel moraliter à voluntate propria operantis: Voluntarium autem voluntate aliena, est appetitio in actu secundo, prodiens à distincta voluntate, nobis imputabilis, in quantum aliena voluntas censetur aliquo modo nostra, & tali voluntarietate fuit nobis Voluntarium Originale.

4. Dividitur in Voluntarium elicitum, hoc est ipsum amorem, vel universaliter actum appetendi à nobis positum, & in imperatum, qui ponitur ex dominio antecedentis actus. Et in Voluntarium consequens, quod est ipsemet eventus, qui sequitur elicitum, vel imperatum actum.

5. In Voluntarium expressum & Voluntarium interpretativum. Voluntarium expressum, est actus voluntatis expressè attingens suum objectum. Interpretativum autem Voluntarium est, quod hic & nunc præsumi potest. Estque adhuc duplex, vel interpretativum sine ullo externo indicio; & sic interpretativa facultate accipit Religiosus pecuniam ab amico in itinere; interdum autem interpretativa voluntas, est ex aliquo signo externo, ut si superior requisitus ut det facultatem pro imperiali, taceat, modò illa taciturnitas hic & nunc non colligatur aliunde profecta.

6. In Voluntarium in se, & in alio, quia in divisione est necesse attendere ad Voluntarium in se objectivè, & ad Voluntarium in se formaliter. Voluntarium in se objectivè, est objectum in se volitum; formaliter autem Voluntarium in se, est appetitio in actu secundo rei in se. Voluntarium autem in alio dividendo eodem modo, tunc Voluntarium objectivum in alio est objectum non in se, sed in alio appetitum; Voluntarium autem formale in alio est appetitio inclusa in alia appetitione, & sic voluntas inebriationis est voluntaria ebrietas, eaque in se voluntaria; quando autem prævidetur ex ebrietate secutura occisio alicujus, & tamen vult inebriari, occisio est voluntaria in alio. Postquam divisionem cum S. Thoma

7. Dividitur Voluntarium, in Voluntarium directum, & indirectum. Divisio hæc non debet spectari penes tendentiam seu directionem voluntatis: nam hæc explicatio coincideret cum antecedenti divisione. Unde ut explicetur hæc divisio, subdistingueda est in Voluntarium objectivè directum, & est non aliud quam id quod obicitur, ut sit id, quod immediate vel remote, appetit voluntas. Dixi immediate vel remote: neque enim directum opponitur hic remoto, sed sumitur hic cum ea universalitate, in qua verum est dicere, quod abavo, directè procedat nepos, & non in linea transversa. Voluntarium autem directum, est tendentia appetitus in descriptum objectum: Voluntarium autem indirectum itidem dividendum in Voluntarium formaliter indirectum, quod proficiscitur non omnino à voluntate per se in illud influente, sed per omissionem, quæ potuit & debuit caveri; objectum autem illius actus, est Voluntarium objectivum indirectum.

8. Dividitur. In Actuale seu Formale & in Virtuale. Actuale est actus voluntatis in eis, per se physicè durans; Voluntarium autem Virtuale in sui virtute perseverans. Exactior illius definitio, pauloque immutatio traditur ubi de Intentione virtuali.

Quid sit sentiendum de Divisione in Voluntarium Habitualemente, Moraleque, dictum in materia de Pœnitentia, ubi de termino Remissionis.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Voluntarium mixtum.

IN una actione solent interdum concurrere & Voluntarium, & Involuntarium; ad eum modum quo in tepido concurrunt calor & frigus, & ex concursu tali coalitum vocatur mixtum Voluntarium & Involuntarium. Tale Voluntarium mixtum dividitur in metum, concupiscentiam seu passionem, & ignorantiam.

Metus definitivè ex 3. Rhet. c. 5. est perturbatio animi ex apprehensione alicujus mali imminentis seu probabiliter eventuri. Qui ipse metus triplex est. Probabilis, hoc est ex ratione probabilis. Justus, hoc est rationabilis: & dum cadit in constantem Virum, non adimens illi fortitudinis laudem: & in improbabilem & injustum, qui oppositè se habet.

Cæterum secundum circumstantias & personas hoc quod potest in uno esse metus injustus, potest esse in alio justus: & ita in femina potest esse metus rationabilis, qui non est talis comparative ad virum. Ut autem metus causet Voluntarium mixtum, non debet esse cum metu operatio, quæ se non nisi concomitanter habeat, & per accidens: Nam ea quæ sunt per accidens, non intrant considerationem, sed debet esse operatio ex metu, hoc est antecedente, & indu-

inducente ad operationem per modum causæ. Porro ea quæ fiunt ex metu, absolute loquendo sunt voluntaria. Ratio, quia definitivè voluntarium est, quod est à principio intrinseco cum cognitione; ea autem quæ fiunt ex metu, sunt à principio intrinseco & ex cognitione. Illustraturque hoc vulgari exemplo ejicientium merces enavi ut evadant tempestatem, quæ actio fit ex præcedente cognitione, & ex appetitu boni, nempe evasionis. Quando autem dicimus, ea quæ fiunt ex metu, esse voluntaria simpliciter, non eo sensu dicimus, quod illic nihil sit mixtum involuntarii, ad quod videtur respexisse S. Th. 1. 2. q. 143. a. 3. Sed quod plus sit longè de voluntario, quàm de involuntario, ad eum modum quo dicitur Æthiops niger simpliciter, quamvis habeat aliqui d de albedine in dentibus.

Quod ipsum ut explicetur, est necesse partiri considerationem in duo. In projectionem mercium, & in lucrum salutis: quæ ipsa projectio mercium dupliciter adhuc spectari potest, in se, & in his circumstantiis. Si spectetur in se, non est quid simpliciter voluntarium: est enim amissio boni: Si autem spectetur in his circumstantiis, hic & nunc est bona & appetita tanquam medium ad lucrum salutis, quod lucrum salutis in se & in his circumstantiis cum sit majus bonum, quàm merces, semper majorem amorem sui vendicat, adeoque voluntarium, tale, & ita excessivum, ut excedat præ voluntario mercium: consequenter facta projectio mercium si comparatur ad seipsam, est involuntaria, non autem si comparatur ad amorem vitæ, qui amor nunc exercetur.

Quod si quæras. Cum illic intercedat & ratio involuntarii aliqua, & ratio Voluntarii, cur potius facta ex metu dicuntur Voluntaria? Id in hoc principium referri debet: quia si comparantur inter se bona, & cum hoc ad quod habendum, & non perdendum metus urget; cum hoc bonum hic & nunc sit majus propositum operanti, hinc fit ut sit fundativum majoris voluntarii.

Per hoc tamen non negatur, quod misceatur illic ratio aliqua involuntarii: unde etiam habetur postea desiderium amissorum, tristitia, & perturbatio: est enim objectum quod non est amabile simpliciter, sed nonnisi hic & nunc.

Voluntarium mixtum ex concupiscentia ordinariè describitur, quod sit actus appetitus sensitivi, quando hic fertur in objectum aliquod delectabile, & voluntatem trahit ad illud prosequendum. Est autem hic res de concupiscentia antecedenti; hæc enim sola allicit: non de consequenti, quæ verè consequens est: quia sic, est nonnisi effectus, licet respectu alius actus, possit habere rationem antecedentis.

Hoc Voluntarium habet in primis, ut minuat liberum: Ratio: Quia concupiscentia vehementer propter sympathiam naturalem, ita exci-

tat spiritus & humores, perturbatque phantasiam, ut non relinquat expeditum hominem, ad proponendum sibi, sine passione objectum. Habet hoc rursus concupiscentia, quod non semper augeat Voluntarium directè. Ratio, quia habet se ut aliquid extrinsecum voluntati, Voluntarium autem augeatur per aliquid intrinsecum.

Quamvis autem concupiscentia ordinariè faciat actum intensiorem, non tamen augeat directè rationem Voluntarii. Ratio: quia ut dixi, ratio Voluntarii spectatur penes esse ab intrinseco: hoc autem quod est ex concupiscentia, non est ab intrinseco, cum non sit ex determinatione ejusdem, sed potius ex determinatione proveniente ab objecto delectabili sensibili.

Non negatur tamen, quod concupiscentia impediatur, ne in illo actu sit involuntarium, sed non sequitur, quod hoc ipso semper directè augeat Voluntarium: cum non augeat esse ab intrinseco. Et sicut non idem, quia aliquis impedit frigus augeat calorem, ita & in presenti.

Non negamus tamen quod indirectè augeat Voluntarium, quatenus scilicet, inclinat ut sit ille actus intensus.

Cæterum usitata est doctrina & phrasia, quod concupiscentia minuat liberum, & augeat Voluntarium, pro qua S. Thom. Valenc. Salaz. Bal. del, Curiel, Martinez, Sairum, Navarum, videbis citatos apud Oviedo Contr. 3. n. 57.

Deinde hoc Voluntarium ex concupiscentia habet hoc præcisè loquendo, quod minuat Voluntarium. Ratio, quia definitivè Voluntarium est ut sit ab intrinseco, & ex cognitione boni. Utrumque hoc minuitur à concupiscentia: primum quidem; quia delectabile objectum facit, ut non moveatur ita ab intrinseco, sed ut moveatur ab objecto, adeoque ab extrinseco. Deinde minuitur ratio notitiæ; quia anima trahitur, ut applicet sese ad verandum, nonnisi circa delectabile. Quamvis autem illa passio sit intrinseca homini, sufficit quod sit per modum extrinseci respectu voluntatis, & ejus potestatis ad suam determinationem. Quod autem illud objectum delectabile nonnisi mediâ sui notitiâ trahat, non sequitur quod non lædatur esse ab intrinseco: quia etiam Deus clarè visus, mediâ sui notitiâ trahit ad amorem, & tamen ille amor, dicitur ab extrinseco determinari.

Denique habet hoc concupiscentia, quod non causet Involuntarium: quia ita facta nunquam sunt cum tristitia & anxietate, quæ sunt nota Voluntarii.

Unde ulterius eruitur discrimen inter metum & concupiscentiam, quia qui operatur ex concupiscentia, semper sibi videtur potiri accessu novi boni h. e. usu objecti delectabilis, ex hocque sequitur gaudium & non tristitia. Quando autem operatur ex metu, amittimus

aliquid bonum sine acquisitione novi. *Unde ulterius*

COLLIGES. Quod cum non causet involuntarium concupiscentia, licet voluntarium minuat, posse adhuc illic haberi rationem voluntarii misti. Involuntarii quidem, quia minuit voluntarium: voluntarii autem, quia non causat involuntarium.

Voluntarium mistum ex ignorantia & inconsideratione dividitur in ignorantiam antecedentem, quæ est actus causa (supple voluntati) nec potuit impediri: quia scilicet putatur esse legitima objecti notitia. Et in ignorantiam consequentem, quæ ex aliquo actu voluntatis oritur, vel directè, vel indirectè; Ut cum aliquis non vult interrogare: An hodie sit dies præcepti jejunii? Et in Concomitantem, quæ neque est causa operis, nec ex illo sequitur, sed metè circumstat: consequenter neque est causa actionis, nec si tolleretur, impediret actionem: taliter se habet, qui voluit feram occidere, & occidit hostem, quem aliàs vult occidere.

Ad primam speciem Ignorantiæ revocatur ignorantia Invincibilis, ad quam scilicet depellendam hîc & nunc non sufficit ulla diligentia: unde etiam dicitur ignorantia approbabilis, iusta, &c. formalisaturque ordinariè duobus, in primis si homini non veniat in mentem quod erret. Rursus si adhibita hîc & nunc diligentia, putat se non errare: quæ adhibicio diligentia, debet esse proportionata objecto: Nam in re majori est major adhibenda. Et ita si hæreticus dubitet de fide, non solum suos, sed etiam nostros Doctores tenetur consulere, eò, quod suos possit habere prudenter suspectos in hac materia.

Ad posteriorem speciem ignorantia revocatur ignorantia Vincibilis, quæ hîc & nunc potest vinci, & si sit de objecto prohibito, erit ignorantia culpabilis. Eandem conditionem vincibilis ignorantia sequitur ignorantia affectata, quæ positivè est volita; unde & ab affectu seu actu voluntatis dicitur affectata: quæ ipsa si sit voluntaria, directè dicitur crassa & supina; est enim propria desiderium, quorum est crassos esse & supinari.

Post has divisiones est necesse meminisse Ignorantiæ juris, & facti: Ignorantia juris est, quando ignoratur lex: Facti autem, quando est ignorantia actionis, aut alicujus circumstantiæ illius. Quæ ipsæ ignorantia adhuc subdividuntur in ignorantiam pravæ dispositionis, cum non tantum res nescitur, sed oppositum illius inducitur in mentem erroneè. Puræ autem negationis est; quando est sine persuasionem erronea oppositi. Quomodo autem illæ tres capitales ignorantia habeant se ad voluntarium, in licandum est.

In primis ignorantia Antecedens est causa voluntarii in hoc sensu, quia se habet ut notitia in

aliis materiis antecedens voluntarium, quæ semper est causa operis. Sed in alio sensu involuntarium simpliciter causat: quia facit ut effectus qui ponitur, non sit cognitus, adeoque nec volutus, ut contingit, si quis occidat hominem, bona fide putans, feram. Unde ulterius dicitur; quod illa ignorantia causat simpliciter involuntarium, non quod illic non reperitur explicata ratio voluntarii, sed quod sit involuntarium ratione ignoratæ talitatis objecti, habeturque tunc non qui sem actualis, sed saltem virtualis volitio oppositi, in præparatione animi, hîc & nunc expediti, ad detestationem homicidii v. g. illicque respondet præparatio dolendi, de homicidio.

Ignorantia Consequens causat voluntarium simpliciter, & solum secundum quid involuntarium. Quod causat voluntarium simpliciter, Ratio est, quia voluntarium illi est, non nolle oppositum, & non velle oppositum. Est tamen illic etiam aliquid involuntarii: quia ostendit hoc, dum sub palliata veritate, & non per apertam oppositionem, vult operari.

Ubi ulterius advertis differentiam, quare Ignorantia antecedens simpliciter causat involuntarium respectu non cognitæ circumstantiæ. Quia facit esse effectum incognitum, adeoque non volitum, quod in presenti non habetur: nam effectus saltem in conspectu noscitur: habetur enim universalis voluntas, hæc v. g. volo jaculari, quidquid illud sit, de quo nolo discutere quid illud sit; quæ voluntas consensu & implicitè complectitur etiam jaculationem ad hominem; nihil autem simile habetur, quando aliquid sit ex ignorantia antecedente.

Ignorantia Concomitans neque voluntarium causat: nam occidens hostem quem putavit esse feram non habuit præcognitum hostem: quomodo ergo illi fuit voluntaria occisio hostis? Sed neque etiam causat involuntarium, quia non est ullo modo contra voluntatem illius.

In hac materia solent distinguere hi termini. Ignorantia concomitans causat non voluntarium, & eadem ignorantia non causat voluntarium, diciturque solet quod ignorantia concomitans non debeat dici causare non voluntarium, secundum positivum esse actionis; causat tamen secundum esse negativum illius actionis, hoc est secundum esse involuntarii in eadem actione contenti.

DIFFICULTAS III.

Explicatur Involuntarium.

UT explicetur involuntarium, est necesse prius ponere de qualinam involuntario hîc agatur. Non enim agitur de involuntario negativo formaliter accepto, quod rectè definit Arriaga d. 9. n. 1. esse id quod non est à principio appetente. Nec de involuntario negativè secundum objectivam rationem considerabili,

rabilis, quod est objectum circa quod, nec prosequendo, nec fugiendo versatur voluntas. Nec item res est de Involuntario privative, quod est id, quod non est à principio appetente cum possit esse. Sed accipitur involuntarium contrarie hoc est pro eo, quod opponitur actui voluntatis, in oppositum, efficaciter, ex vi saltem actus, tendenti. Sic sumptum involuntarium, minus late patet, quam necessarium, quod est superius involuntario, violento, & coacto. Nam actus amoris in patria est necessarius, & tamen non est violentus, nec coactus, nec involuntarius.

Ad formalisandum autem involuntarium descriptum, est necesse, ut opponatur actui voluntatis oppositum efficaciter appetenti: nam cum inefficaci voluntate boni, potest stare voluntas mali: stare autem non deberet, si etiam inefficaci voluntati, opponitur involuntarium, deberent enim inter se comparari, sicut formæ contrariæ in summo, quæ invicem se pellunt; agimus enim hic de tali oppositione voluntarii & involuntarii. Dixi autem illum actum, debere esse efficacem saltem ex vi actus: quia quando ducitur reluctans latro ad patibulum, reluctatio illa non est efficax absolute; nihil enim ponit, sed est efficax quantum ex parte actus, estque illi illa punitio omnino involuntaria.

Species Involuntarii violentum est. Hoc autem ex Aristotele 3. Eth. c. 1. est, quod provenit à principio extrinseco non conferente vim passivam. Ut vides ad violentiam requiritur, ut proveniat ab extrinseco: hinc minus propria Aristotelicè illa locutio Latinorum est, violentas fibi manus intulit. Deinde est necesse ut ipsum patiens habeat ad oppositum appetitum, nec sufficit quod negativè se habeat ad illud, nihil ad illud activè conferendo: quia anima præcipue rationalis, ab extrinseco advenit materiæ, nempe à Deo creata, nec materia activè ad illam concurrat; nihilominus non est violenta materiæ: quia est secundum ejus appetitum, quem habet ad formas. Unde ly passio non conferente vim, sumitur pro ly passio non conferente vim, sumitur pro ly passio non conferente vim, sumitur pro ly passio non conferente vim. Neque etiam ly passio non conferente vim sumitur pro eo, quod passum etiam causalitatem materiale præstare non debeat: hoc enim ipso quia patitur recipit in se, si recipit causat materialiter. Accipitur autem hic receptio in quantum distinguitur ab Informatione.

Hanc resistantiam debere esse activam docuit Vasquez, ut scilicet res, quæ patitur violentiam in ablatione alicujus boni, concurrat ad illud activè: quia aliàs non esset ratio, cur aer non patitur violentiam; quando illi aufertur lux &c. Cujus hæc sola ratio est, quia non datur activus influxus ipsius passi, in bonum aliam. Sed sufficere solam resistantiam ex exigentia passiva ortam, communius docetur. Ratio: Quia ipsa definitio allata, id videtur depo-

scere iis verbis: nullam vim conferente passio. Non dicitur autem nullam vim conferente activo. Rursus in nullas formas materia influit activè, & tamen illi spoliari omnibus est violentum.

Hæc autem exigentia passiva, ut sit legitima, debet spectari penes circumstantias: & ita quia aëri non est in omnibus circumstantiis exitum habere lucem, ablatio hæc ab illo lucis tempore nocturno, vel recedente sole, non est illi violenta. Quod ipsum spectare circumstantias ita accipiendum est: ut scilicet advertatur, an ipsæ illæ circumstantiæ impeditivæ sint contra exigentiam passivam illius passi: & ita quia impeditivum hoc, quod est abscissus solis, non est contra exigentiam aëris, fit ut tunc carere illi lucē non sit violentum: è contra quia hoc impeditivum quod est, v. g. impulsus lapidis factus ut ascendat sursum, est impeditivum, quod petit ex natura sua non poni: fit ut ille motus sit illi violentus, quamvis supposito tali impedimento naturale sit poni tunc motum. Quando autem datur duplex appetitus contrarius, ut aliquid dicatur violentum simpliciter, debet attendi ad superiorem appetitum: hinc licet motus progressivus sit contra appetitum gravitatis; quia tamen illum appetit superior appetitus vitalis & animalis, non erit violentum animalis progredi.

Si comparentur inter se violentum & involuntarium, tunc non omne violentum est involuntarium simpliciter: quia in lapide est violentia in motu sursum, non tamen involuntarium. Rursus, non omne etiam involuntarium est violentum: quia mendico carere pecuniâ involuntarium est, non tamen violentum.

Coactum denique est id, quod fit ab agente cognoscitivo contra vehementem inclinationem contrariam. Dixi ab agente cognoscitivo: quia non dicitur lapis cogi, ut eat sursum, sed homo v. g. ut ferat compedes.

QUÆSTIO III.

Quid sit Actus Moralis?

PRÆMITTO Significationem hujus vocis *Morale*. Ly *morale* grammaticaliter derivatur à ly *Mos*: ly autem *Mos* triplicem adhuc retinet significationem: Nam interdum ita sumitur, ut etiam extendatur ad inanimata, & ita Plinius utitur etiam hac voce, *Mores calii*. Interdum autem ita sumitur, ut supponat pro frequentato & repetito agendi modo, non nisi nocitivis apto, extendendo tamen vocem etiam ad bestias, & ita fortitudinem Machabæorum describit Scriptura 2. Mach. 11. v. 10. *Leonum autem more impetu irruentes in hostem*. Denique sumitur ly *Mos* appropriando vocem ipsis intellectualibus, & accipiendo eam pro consuetudine operationis; ita ut ly *actus moralis* significet illum actum ex cujus frequentia mos conficitur, inquit Suar.

hic Sect. 1. n. 2. & quidem significando actum de linea voluntatis.

PRÆMITTO 2. *Appropriata hac voce non nisi agentibus intellectibus adhuc ly morale & moraliter tripliciter accipi solet.* In primis pro ly ut plurimum, & ita dicimus: Cajus moraliter loquendo semper irascitur famescens, h. e. ut plurimum. Rursus accipitur, pro opposito gradibus aliis certitudinis; & ita dicimus: moraliter sum certus, quod hoc vel illud sit facturus; quæ locutio, licet habere possit hunc sensum, ut plurimum in tali iudicio formando non erro, videtur tamen significari potius quidam gradus certitudinis minor, quam sit in aliis scientiis, vel in assensibus supernaturalibus. Denique accipitur ly morale applicando illud ad actum moralem, qui ipse hic explicandus erit. Ad primam & tertiam acceptionem hic maxime attendendo.

PRÆMITTO 3. *Non esse in hoc difficultatem, quid sit actus moralis quoad suam entitatem;* est enim physice actus voluntatis: quia tamen non omnes actus voluntatis sunt actus morales: de hoc restabit difficultas, quid pro formali dicatur actus moralis. Porro partienda hic erit consideratio, in actum moralem formaliter acceptum, hoc est accipiendo actum moralem physicum, prout est concretum quoddam ex entitate & moralitate. Deinde consideranda veniet ipsa objectiva moralitas, quæ erit ultimum resolutorium, quare aliquid sit moraliter bonum, vel moraliter malum: hoc enim venit nomine objectivæ moralitatis.

DIFFICULTAS I.

Quid Actus Moraliter formaliter acceptus?

DIVISI sunt Auctores in explicatione actus moralis formaliter accepti: Nam ut omittantur ii, qui esse morale dicunt esse Ens quoddam rationis; qui facile impugnantur per id; quia sine ulla fictione intellectus, dantur actus morales, qui sunt fundamentum laudis & vituperii, meriti, & demeriti, quæ non sunt quid fictum. Ut item omittantur ii, qui esse morale in actu, dicunt esse modum realiter superadditum: hi enim etiam multiplicant entia sine necessitate. Sed & alia insuper restant sententia.

EXPLICATUR 1. Actus moralis formaliter acceptus. Quod sit respectus quidam ad regulam: ita ut evadant duæ species moralitatis, scilicet moralitas bonitatis, si sit conformitas ad regulam, & malitia moralis, si sit difformitas; quem ipsum respectum volunt esse realem prædicamentalem non formaliter, sed causaliter: quia nimirum est fundamentum proximum relationis prædicamentalis: est enim formalitas connotativa, quæ actus, formaliter connotat suam regulam, à qua dependet in genere causæ, vel dirigentis vel exemplaris, priusque ratione

illam connotat, quam consurgat ulla relatio: latius enim dicitur patere connotatio, quam relatio: fundamentum enim paternitatis, ut est prius relatione paternitatis, non est relativum prædicamentally, neque transcendentaliter; & tamen est connotativum: quia ratio causæ in illo inclusa, non potest sine connotatione explicari. *Hec Explicatio*

NON SATISFACIT 1. Quia si esse morale est respectus ad regulam, sicut omnis alius respectus præsupponit fundamentum, ita & ille præsupponere debet. Hoc autem ipsum fundamentum quaeritur quod sit? Illudque ipsum fundamentum potius formalisabit rationem moralis in actu: quia hoc formalisativum, est prima formalitas in actu, sufficienter illius à cæteris distinctiva. Hoc autem potius conveniet illi fundamento, quam pullulanti respectui. Et sicut veritas non est merus respectus, sed statim fundamento illius respectus, ut dictum in Logica; ita nec moralitas erit merus respectus.

NON SATISFACIT 2. Quoad id quod assumit. Nam, quod dicit fundamentum paternitatis, ut est prius relatione paternitatis, non esse relativum, & tamen esse connotativum, id habet suam difficultatem: Nam vel ponit connotativum illud in actu primo, vel in actu secundo? Si ponit connotativum in actu primo, tunc non intelligitur tum quidem relatio, quia nec intelligitur connotatio: sed nego quod tunc non reperitur relativum in actu primo: nihil enim ad hoc habendum deficit. Si autem ponatur connotativum in actu secundo, illud non potest intelligi sine ipsa connotatione actuali. Ex quo inferam, dari etiam tunc relationem actualem, cum intelligitur connotatio actualis: nihil enim deest ad esse relationis.

NON SATISFACIT 3. Quia si ponatur connotatio prior relatione, siue non, hoc ipsum fuisset probandum, quod ipsa illa connotatio vel ipse ille respectus, sit formalisativus moralitatis.

EXPLICANT 2. alii. Quod formalitas Moralitatis sit non aliud, quam ipsa Libertas. Pro qua sententia Oviedo hic tr. 4. cont. 1. n. 9. citat Suarez Gran. Tann. *Hec Explicatio*

NON SATISFACIT 1. Quia quamvis concedatur non plus patere actum liberum & actum moralem, inde non sequitur, quod idem sint formaliter definitivè, & per ordinem ad nostros conceptus; quia etiam risum & fletum, risum item & rationale, prout supponit pronoscitivo dependenter à sensibus, æque late patent. Nihilominus non idem sunt definitione, saltemque ita hæc inter se different, ac acclive & declive in eadem linea, & tamen hæc formalitatibus differunt: Ergo idem dici poterit de formalitate moralitatis & formalitate libertatis.

NON SATISFACIT 2. Quia quamvis devitanda sint quæstiones de voce: nihilominus con-

conceptus etiam rerum, non sunt formandi, ut non possint aptari illis vocibus, quas usus communis, his rebus significandis applicuit; aliàs non hæc res, sed aliæ definiuntur. Ut si aliquis framæam per definitionem pilei circumferbat. Hæc autem voces morale & liberum, in communis usurpatione, non ad eandem rem significandam impositæ sunt. Hinc si dicam: est tibi liberum Deum amare, vel odire, non erit sensus, est tibi moralis Dei amor vel odium.

NON SATISFACIT 3. Quia si idem est formaliter actus moralis & actus liber, frustranea esset divisio quæstionis de Moralitate, & quæstionis de Libertate: cujus oppositum praxis ostendit. Rursus bene possum prædicare: Actus liber est actus moralis, & tunc sive sit prædicatio universalis de magis universali, sive prædicatio æque latè patentis, per omnes tamen non erit identica: Ergo utriusque termini distincta debet adferri explicatio.

DICES cum Suarez n. 8. s. 1. Morēs propriè dicuntur solum de actibus liberis; quia frequens eorum repetitio, oritur solum ex voluntaria determinatione operantis; in actibus autem necessariis, oritur à natura: & ita amor beatificus, licet sit à voluntate, & à ratione, plenè considerante; nihilominus non est actus moralis, solum quia est necessarius; ratione quæ liberis sequuntur laudabilitas & vituperabilitas.

RESPONDETUR. Concedendo hoc solum: sed nego quòd formaliter & in ordine ad nostros conceptus, idem sint ista. Quod etiam videtur ipse Suarez innuere inferius si s. n. 15. explicans moralitatem per modum emanationis cujusdam, præsupponentis libertatem; quod illam præsupponit, non est idem formaliter cum illa.

EXPLICARI potest 3. Actus moralis. Quòd si actus liber, non quemodocunque, sed ut procedit ex perfectà deliberatione rationis; non solum quatenus potest unum actum vel obiectum cum alio conferre in ratione delectabilis, aut alio modo convenientis naturæ; sed etiam sub ratione honesti aut turpis. Alii dicunt sub ratione laudabilis, ita inter alios cit. Suar. s. i. n. 6. hæc explicatio.

NON SATISFACIT 1. Quia ipsa laudabilitas & vituperabilitas, supponit aliquam honestatem vel inhonestatem connexionis prædicatorum, actus moralis: & hæc potius erit, quæ constituit actum, formaliter moralem: quia hæc queritur de ratione primò constitutiva & distinctiva: Quod si terminis Suarii loquaris, quòd actus moralis attendat ad rationem honesti & turpis; non adfers ultimam responsionem: quia querere restat, per quid constituitur formaliter in ratione attendentis ad honestum & turpe? querere quæ adhuc restabit, per quid attendat formaliter, ad hoc, quod formaliter honestum est.

NON SATISFACIT 2. Quia qui teneret actus indifferentes in individuo, hoc ipso teneret actus nec laude, nec vituperio dignos; & tamen essent illi actus morales: Cur non enim?

NON SATISFACIT 3. Quia nihil repugnat dari actum moralem, qui nihil attendat, & præcisivè se habeat ad rationem honesti vel turpis; & bene se habeat, cumque libertate, ad bonum v.g. utile, nunquid enim etiam circa utile, exerceant non poterunt actus morales?

RESPONDET 1. Suarez n. 9. Esse casum impossibilem: quia oporteret illam inadvertentiam ad inhonestatem, esse prorsus involuntariam: quia si esset voluntaria, jam esset in hominis potestate talis deliberatio actualis; hæcque est necessaria ad moralitatem actionis. Vix autem intelligi potest hominem actu operari libere, perfectè & rationali libertate, quin sit in potestate ejus, deliberare, etiam de honestate vel turpitudine talis actionis.

CONTRA est. Tum quia, quamvis ponamus esse in potestate hominis deliberare de honestate, vel turpitudine actus; cur non poterit sistere in sola rationabili utilitate illius, illaque moveri? Tum quia potest voluntas triplici suo actu moveri ad idem, nempe honestate, delectabilitate, utilitate: Cur hi posteriores duo non erunt actus morales? Quantumvis ad rationem honesti non attendant.

RESPONDET 2. Idem. Talem actum simpliciter & absolute non denominandum moralem: quia actus non est natus ita fieri, ut ex eo confici possit mos, rationemque dat, quia talis modus operandi scilicet ad præcisam utilitatem attendendo, est rarissimus & casualis. Deinde actus moralis propriè dictus, est in ordine ad rectitudinem & obliquitatem morum, & ideo necessarii requirit capacitatem rectitudinis vel obliquitatis; actus autem attendens, ad solum utile, non est capax rectitudinis & obliquitatis.

CONTRA. Tum quia immeritò ponit Suarez talem actum esse infrequentissimum; quàm frequenter enim solo rationabili utili movemur? Tum quia nego actum, qui attendit ad utile rationabile, non esse capax obliquitatis, & rectitudinis moralis: cur non enim? Tum quia ipsum bonum utile rationabile, capax est objectivæ moralitatis: cur non ergo actus versans circa tale bonum, erit moralis formaliter?

Restat hoc unum dicere, quòd actus formaliter moralis, sit actus versans circa objectivam moralitatem, vel esse objectivum moraliter. Ratio explicationis est, quia actus formaliter tales, debent explicari per ordinem ad obiectum circa quod versantur: Et ita actus formalis Logicæ explicatur per obiectum Logicæ circa quod versatur; actus item formalis visivæ, aliarumque potentiarum per obiectum proportionatum: Ergo idem dicendum de actu formaliter

maliter morali. Redibit de hoc quaestio in materia de peccatis, hic autem & nunc, ne explicetur ignotum per æque ignotum. Sit

DIFFICULTAS II.

In quo stet objectiva Moralitas Actionum, quæ de se non nisi bonæ vel malæ sunt.

Notum est esse aliquas actiones malas, quia sunt prohibita; aliquas ideò prohibitas, quia sunt malæ: de his posterioribus inprimis quaeretur. Plures de hoc sententias licet sub alio titulo, vide apud Oviedo Tr. 4. cont. 4. pun. 2. Non est quod moremur in impugnatione illius sententiæ, quæ docet hoc objectum esse malum, quia naturâ suâ est malum, non est, inquam quod moremur: quia licet interdum sit licitum recurrere ad naturam rerum, præcipue quando quaeritur de effectu, quem experientia poni suadet: Nam ultimò effectus rejicitur in naturam causæ. Cæterum talis respondendi modus, in aliis materijs, in quibus ratio vel maxima, hoc est experientia, non est, devitari debet: quia & præscindit filum disputationum, & potest esse refugium errandi; ut si quis dicat fornicationem esse naturâ suâ bonam, æquè ac bonum est matrimonium. Similiter procedit & illa sententia, quæ moralitatem objectivam explicat per hoc, quod circa illam possit v.g. versari actus formaliter moralis: Nam & hæc sententia non indiget multa refutatione: quia idem per idem explicat. Accedendum erit ad alias sententias, hac tempestate magis celebres.

Punctum Difficultatis 1.

An objectiva Moralitas, stet in voluntate Dei?

Affirmat Esparza q. 20. Coincidunt illi, qui in Legem divinam sive intimativam, sive præceptivam id referunt. Pro qua in substantia sententia, stat Molina, Valentia, Salaz. Unde per illos ratio quare v.g. homicidium sit malum, est, quia illud Deus prohibet. *Hanc sententiam*

Explicat ita Esparza. Bonitas actus tam circa finem, quam circa ea, quæ sunt ad finem, dependet ex bonitate finis: Finis autem ultimus hominis, ad quem cætera omnia referuntur tanquam media, est summum bonum; Ergo summum bonum quatenus est ultimus finis hominis, est id, à quo tanquam à proxima regula, dependet bonitas actuum humanorum; consequenter in discessu ab illa regula, stabit malitia: quia eadem est regula recti & obliqui. Rursus, impossibile est ut actus quibus quis immediatè adhæret summo bono, non sint boni, & similiter ut non sint mali, quibus avertitur immediatè ab eodem; Ergo quoad istos actus, nulla li-

bera dispositio divinæ voluntatis potest inducere ullam variationem bonitatis aut malitiæ.

Quod attinet ad actus, qui versantur mediatè circa Deum, observandum est, fieri posse, ut finis quatenus obtinendus ab aliquo connectatur omninò determinatè cum aliquibus medijs, cum alijs verò connectatur tantum indeterminatè: & ita existens Romæ ut veniat Neapolim, pro determinato medio habet motum, quod verò veniat terrâ vel mari, non est medium determinatum. In hunc etiam modum, ad consecutionem summi boni quod est Deus, necesse est determinatè, ex ipsa hujus finis naturâ, cognoscere & amare Deum super omnia; non est tamen necesse, determinatè ex natura præcisè ejusdem finis, ut is determinatè Sacrificiis v.g. colatur, sed quoad ejusmodi habet se indifferentè, ut aliunde proveniat determinatio.

Porro omnis determinatio indifferentiæ cuiusvis, pertinet ad aliquam voluntatem, quæ sola est electiva inter plura: quod si sint plures voluntates inæquales & subordinatæ, determinatio pertinet primò & per se ad primam voluntatem, cujus cognitio est perfectior: primum autem in quovis genere est regula cæterorum permittuntur autem respectivè se ad ea determinatè, ad quorum determinationem sunt ex se sufficientes. Quod si ei determinationi sit annexus aliquis effectus, ad quem adducendum sola voluntas sufficiat, erit necessaria cooperatio primæ ac secundæ voluntatis, præcipua autem voluntas est divina, utpote quæ dirigitur cognitione perfectè comprehensiva rerum omnium.

DICENDUM est, *Objectivam moralitatem non stare ultimò, in voluntate Dei.*

PROBATUR I. Quia ea quæ assumit Esparza in suo discursu non convincunt. Concedo, à bonitate finis dependere bonitatem mediorum, non tamen ita, ut finis possit singulis tribuere rationem medij ad se, aliàs nihil esset essentialiter malum moraliter: quo posito, restabit quaerere, cur v.g. fornicatio, non sit medium tendendi in finem ultimum naturalem mediatè, sit conjugium? Cur item mendacium pro Reipublicæ totius incolumitate prolatum, non possit habere talem rationem medij & similia. Ulteriusque restabit quaerere; quod sit fundamentum indagandi, quòd aliquid de se sit medium ad prosecutionem finis ultimæ naturalis? Concedendo, impossibile esse ut actus, quibus quis adhæret summo bono sint mali, sed restat quaerere: Unde sit noscendum, quòd aliquæ actiones sint quibus inhæretur ultimo fini, præcipue in ordine naturali? Curque v.g. fornicatione non accedatur sed recedatur ab ultimo fine? & cur Deus ad quem spectat determinatio indifferentium aliquorum mediorum, necessitatur, ut pro tali medio non possit accipere fornicationem? Quod

Quod etiam assumit, voluntatum subordinatarum determinationem primò & per se spectatam ad præcipuam voluntatem, id est divinam, id videtur favere prædeterminantibus. Quando autem recurrit ad hoc, quòd aliquorum determinatio sufficienter ponatur à voluntate creatæ, explicandum veniret in primis, cur non sit sufficiens ad determinandum quod fornicatio sit bona? Cur item sit sufficiens ad alias determinationes?

PROBATUR 2. Tum quia videtur Explicatio hæc moralitatis objectivæ non satisfacere intento, in his, quæ non nisi determinatè velle potest voluntas divina: Cum enim nihil sit volitum nisi cognitum quærendum restabit; quare intellectus divinus, proponat hoc non nisi determinatè volendum? illudque potius erit moralitatis objectiva. Cumque in istis quæ determinatè vult voluntas, ratio mediū non habeatur ob ipsam voluntatem, sed ipsa voluntas necessitatur illa determinatione objectivâ, de hac quæritur, unde oriatur? Universaliterque in aliis materiis videtur, quòd ea quæ unicè sunt necessaria non fiant mediâ voluntate, sed præsupponantur voluntati: atque ita non idèò est mediū pertingendi ad finem motus, quia illum vult voluntas, sed antecedenter ad voluntatem, habet rationem mediū, imò determinat ipsam voluntatem, ad sui usurpationem. Jam ergo respectu talium mediōrum voluntas Dei non habet rationem moralitatis objectivæ: non habet etiam rationem moralitatis objectivæ in his, quæ ipsa voluntas Dei liberè determinat: quia voluntas Dei non est ultimum resolutorium interrogationum instituibiliū de bonitate vel malitia actuum: cum tamen moralitas objectiva, debeat esse tale resolutorium. Et certè quæram, cur fornicatio sit mala? Respondebis tandem, quia illam voluntas divina non vult: restat quærare, cur illam non vult, vult autem matrimonio. Restat item quærare, necessarionè fornicationem non vult, an liberè? Si liberè, ergo non est intrinsecè mala: quia absolutè volibilis à Deo. Si necessariò quærendum restat, per quid constituatur in ratione objecti involibilis à Deo? Et hoc erit potius quæsitæ moralitatis objectiva. Tum quia, ut communiter arguitur, sunt aliqua objecta etiam respectu Dei mala, at sub qua moralitate objectivâ? Non enim illa potest haberi à voluntate præceptivâ: quia Deus respectu suæ voluntatis, non est subditus etiam ad nostros conceptus: hic enim conceptus, esset dejectivus Deitatis. Non etiam habetur moralitas illa à voluntate intimativa, quærare enim restat: cur voluntas Dei non possit Deo intumare mendacium? Tum quia, si moralitas objectiva stat in voluntate divina; ergo quæcunque mala sunt, idèò solùm mala sunt, quia prohibentur, & tamen status quæstionis non procedit de his, quæ idèò solùm mala sunt, quia prohibentur.

PROBATUR 3. Rationibus quas sibi opposuit Esparza.

RATIO 1. Quia & esset moralitatis objectivæ prima regula voluntas divina, ut supponitur; & non esset prima regula, quia supponeret priorem se, ipsum scilicet dictamen sapientiæ & sanctitatis naturæ divinæ, de quo ipso dictamine urgeri potest ulterius, quòd præsupponat ipsam conditionem objecti boni vel mali.

RESPONDET Esparza. Naturam divinam esse regulam nostræ ratione priorem, regulantem sapientiam divinam, sed respectu nostri primam regulam esse voluntatem Dei: quia independentè à determinatione libera divina, non datur ulla determinatio ex parte alicujus prædicati necessarii Dei quoad plures actus, quibus exerceri & à quibus abstinere debeat voluntas: quod autem est regulatum ab alio, potest esse regula prima universalis respectu reliquorum.

CONTRA est. Tum, quia Status quæstionis inquit de moralitate objectivâ, quæ ex parte objecti sit prima. Tum, quia si datur respectu voluntatis divinæ objectiva moralitas prior, cur eadem respectu nostri non erit prima? Tum, quia licet respectu eorum, quæ ideo sunt mala, quia prohibentur, pendeat determinatio à Deo, non pendet tamen in objectis, quæ idèò prohibentur quia sunt mala, & de hõrum moralitate quæritur.

RATIO 2. Pro formalitate moralitatis objectivæ est ultimus finis, sed quod habet rationem ultimi finis non est voluntas Dei, sed bonitas Dei. Ergo illa potius debet esse moralitas objectiva.

RESPONDET. Finis ultimus ex suo præcisè conceptu est prima regula operationum nostrarum, quoad ea cum quibus ex se præcisè connectitur connexionè determinata, respectu autem aliorum objectorum est libera voluntas divina, tanquam regula.

CONTRA est. Quia hæc responsio non attendit ad statum quæstionis: Nam hæc quæritur de moralitate objectiva eorum, quæ idèò prohibentur, quia sunt mala: fatetur autem respectu talium voluntatem divinam non habere rationem regulæ primæ. Recurrere etiam ad ultimum finem non exhaurit difficultatem: quia quærare restat, cur ad ultimum finem naturalem accedi possit matrimonio, & non fornicatione?

RATIO 3. est. Priusquam intelligamus, Deum aliquid velle vel nolle, ex consideratione creatorum, inferimus, hoc esse bonum vel malum, volibile vel non à Deo: hoc autem sufficit ad cognitionem distinctivam boni à malo, esseque potest sufficiens regula nostræ voluntatis.

Ea quæ respondet. Non convincunt, quia recurrit ad malitiam eorum, quæ ideo mala, quia prohibita: hoc autem refutatum est.

Quo-

Quomodo autem possit fieri peccatum Theologicum, infra dicitur.

RATIO 4. Ipsi voluntati divinæ non aliam ob causam conformari tenemur, quam quia decet naturam intellectualem, v. g. (sic enim commodius argumentum proponitur) subdialiiori potestati; Ergo ultima regula erit decetia vel indecentia ad naturam intellectualem.

RESPONDET Esparza. Quod illa causalitas solum denotet prioritatem per accidens, & quoad nos in cognoscendo.

CONTRA est. Nego hanc esse prioritatem per accidens, & solum quoad nos: & sicut possibilitas rerum intrinseca, non est sola omnipotentia, imò possibilitas intrinseca præsupponitur cum fundamento in re omnipotentia, ita & dicta decetia præsupponitur voluntati divinæ.

RATIO 5. Quia impossibili Deo ejusque lege & voluntate, essent adhuc honore prosequendi parentes, & vitanda occisio innocentium. Ergo appareret moralitatem objectivam non desummi à voluntate Dei.

RESPONDET Esparza. Vulgares locutiones de Hypothesi impossibili raro traduci utiliter ad Scholasticas quæstiones. Cæterum re ipsa sublato Deo nullum esse discrimen honesti ab inhonesto, quia nullum discrimen bene dispositi à non bene disposito ad finem suum ultimum.

CONTRA. Tum quia, quamcunque regulam ostenderit bonæ argumentationis ex suppositione impossibili, (per quam Hurt. dicit, erui ingeniosas sequelas, & Perez ex Aureolo operose illius principia tradit) ea servatur in hac argumentatione. Tum quia nego sublato Deo non fore discrimen inhonesti essentialiter ab inhonesto essentialiter. Quod autem dicit sublata possibilitate itinèrum & onerum nullam fore distinctionem boni equi, à non bono: ita sublato Deo non fore distinctionem inhonesti ab inhonesto, id non convincit, quia etiam equi generositas ab alio principio sumitur, ex ipsa scilicet, connexionione naturali: cur ergo & bonitas actionis vel malitia, ex connexionione aliqua constitutiva in ratione honesti vel inhonesti, desumi non poterit?

Explicatur eadem Sententia.

Eandem sententiam tuetur Perez in manuscript. de Peccatis c. 2. Concl. 2. & ad eam explicandam

PONIT 1. Quod intellectus noster primò omnium concipiat Ens ut Ens, id est, cum abstractione ab imperfectionibus absolutum à relatione, à potentia activa, intellectiva, volitiva.

PONIT 2. Quod sequatur consideratio Entis prout factibilis, & in hac consideratione consonantia quædam consideratur inter potentiam & effectum: quæ consonantia in duobus stat, in similitudine positiva causæ activæ adæquatæ, cum effectu in gradu perfectionis, & præemi-

nentiæ prædicabilis de utroque. Deinde in eo stat, quod effectus habeat à sua causa activa originem non interruptam, quam interruptam originem, vocabat talem, qualem habet illuminatio solis reflexa: Illuminatio enim à sole est, sed obliquatio à corpore opaco.

PONIT 3. Quod sequatur consideratio rerum ut relatarum ad vitam physicam, prout vita est communis cognoscitivæ & vegetativæ: ubi est consonantia non tantum inter operationes vitales & principium, sed etiam inter objecta.

PONIT 4. Esse considerationem rerum ut relatarum ad potentiam cognoscitivam, quæ continet sub se potentiam sensitivam, cui addi debet consideratio relativa ad potentiam appetitivam. Consonantia in his sumenda à sensatione clara & non delusivâ à voluptate & delectatione, dissonantia verò ab impeditioe sensationis claræ, & voluptatis, & à delusione & dolore, atque molestiâ.

PONIT 5. Sequi considerationem sublimiorem, quâ res concipimus, non solum ut habentes essentiam & potentes produci, &c. sed ut intelligibiles & veras; Videtur autem veritas formalissimè consistere in quadam puritate, sinceritate, immixtione, & segregatione rei ab aliis, quod intellectus præstat, cujus proprium est cognoscere formaliter distinctionem & identitatem rerum: ipsaque affirmatio & negatio, habere hanc vim videtur, ut si sit vera, separaret ac distinguat, tribuendo ea quæ ipsius sunt. Hinc etiam bruta non affirmant nec negant: non enim possunt adhærere omnibus à quibus pendet id, quod ipsis repræsentatum, alioquin similiter posset illis repræsentari Deus, à quo omnia pendunt: hoc enim est propriè affirmantis verum, ut similiter affirmare possit omnia, cum quibus connectitur illud.

Consonantia in genere intelligibilium tantum à fine, sumitur à contemplatione intuitivâ veritatis summâ, vel simpliciter summâ, qualem habet Deus, vel qualem potest Angelus vel homo juxta vires sibi à Deo datas, habere; vel qualis est necessaria ad depulsionem errorum. Pulchritudinem autem hujus finis illud maxime commendat, quod cæteras res tunc dicimus bonas & pulchras, quando istæ placent, & quando non possumus habere vel amplecti contrarium illarum, sine errore seu ignorantia. Experimur autem præcipue moliri omnia contemplationem quidditatis rerum & causæ, à quæ habent res esse ens, id est posse existere: omnia enim dum ignoramus causam ipsorum, admirationem faciunt, id est desiderium inquietum cognoscendi causam, & principium, unde habuit res facta, posse esse. Itaque contemplatio possibilitatis primæ rerum est finis operum naturæ in genere intelligibilium. Quod aliunde fit perspicuum: quia omnes nostræ ratiocinationes eo ten-

rendunt, ne negetur verificativum invariabile illius principii: *Neceſſe eſt quodlibet eſſe vel non eſſe*, & hæc neceſſitas vel impoſſibilitas, eſt prima cauſa & poſſibilitas rerum, i. e. ipſe Deus.

PONIT 6. Sequi conſiderationem omnium ſingularium, quæ entia ut bona & amabilia, & delectabilia ex contemplatione veritatis intelligibilis conſideramus, relationes facientes ad voluntatem: In hac conſideratione eſt ultimum gaudium: nam contemplatio in genere intelligibilium eſt ultima: abſolutè tamen non eſt ultima, ſed ultimum eſt gaudium verum, tanquam exitus actus probans. In hac conſideratione conſonantia ſumitur à gaudio vero, id eſt procedente ex contemplatione veritatis perfectiſſima. In hac conſideratione occurrit Deus tanquam bonus, & res diſponens ex amore & c. Nam cum in hoc genere ultimum ſit gaudium producentium à nobis, jam conſideratur eſſe aliqua cauſa, à qua procedat, & emanet tota perfectio gaudii; hoc autem eſt illam cauſam, eſſe amantem: nam gaudium & amor productus manifeſte demonſtrat amorem producentem; alioqui melior eſſet effectus quam cauſa: melius enim eſſe habere gaudium, & amorem, quam non habere, ſi gaudium ſit verum.

PONIT 7. Ultimum quod ad rem ſpectat eſſe contemplationem quæ res intelligimus, ut libere eligibiles. Hæc conſideratio naſcitur in nobis, quando primum libertatem noſtram experiri incipimus. Libertas autem naſcitur in nobis, poſt prædictas conſiderationes hac ratione. Poſtquam conſideravi me poſſe efficere quædam, agere vitam ſenſitivam, intellectivam, volitivam, perceptivam gaudii veri & maximi, quod naſcitur, ex contemplatione & amore cauſæ, præcontinentis totam perfectionem mei eſſe, & mearum omnium actionum, in qua conceptione involvitur cognitio mei, & præordinatiſſime, & ex intentione ab illa cauſa, ad prædictum finem, ſtatim ſequitur in me inclinatio quædam elicitæ, ſine ulla libertate ad meipſum, ſeu amor mei, ut præordinati ad talem finem, volens illum executioni mandari, ſubitoque exortam me cognitione huius meæ inclinationis, quæ ipſa cognitio, tribuit cauſæ præordinanti, totam perfectionem huius inclinationis, incipit deliberatio de modo exequendi finem propoſitum. Aliquando occurrunt media, quæ ſtatim ob ſuam perfectionem, & propter pulchritudinem actionis, quæ fieri debent, arguunt debere duci ab illa ſapientia, præcontinente, quidquid perfectionis poteſt oriri ex me. Et quia poſſunt eſſe aliquando oppoſita inter ſe, ſtatim ratio recta judicabit me poſſe eligere quodlibet illorū, & electionem fore bonam. Sed in hoc ipſo iudicio rectæ rationis apparet nova quædam perfectio, cauſæ præordinantis ipſam electionem: apparet enim illa cauſa, ut continens totam perfectionem illius electionis, i. e. actus domini, ac proinde jam hic apparet Deus ut Dominus, ſi

mul etiam apparet ut præſcribens media libero arbitrio: hoc autem eſt apparere ut Legislatorem. E contra aliquando apparet aliquid malum ita alienum à meo fine & à ſapientia præordinante, ut ratio recta manifeſte judicet, non poſſe illud fieri ab illa ſapientia. Poteſt etiam ratio deducere ex notitia ipſius mali, non poſſe illud juxta præſcriptum huius ſapientiæ, non afferre, aliquid detrimentum manifeſtum, fini propoſito. Tunc igitur ratio judicabit bonum oppoſitum eſſe neceſſarium ad conſequendam meam beatitudinem. Quod ipſum illuſtrabat duobus exemplis, primò ſi mihi occurrat, ut poſſibilis hic & nunc produci aliqua opinio, ſed improbabilis, ſtatim ratio judicat, hanc eſſe contrariam meo fini; manifeſte enim conſtat amatorem opinionis improbabilis, non eſſe amatorem veritatis: ſicut Medicus præbens medicamentum, quod certus eſt eſſe lethiferum non eſt amator ſanitatiſ ægroti. Secundum exemplum eſt ex odio Dei, cujus contrarietas ad finem propoſitum manifeſte patet, quomodo enim coharebit odium Dei cum vera mea beatitudine, ſtante in contemplatione & gaudio de Divinitate percepto.

Et ex iſdem principiis facile deducitur delectionem veneream extra matrimonium eſſe malam & prohibitam, quia propter vehementiam voluptatis, poteſt perturbare hominem, & vertere pæne in infaniam, nihil curantem de bonis ſpiritualibus. *Hæc Explicatio*

NON SATIS FACIT. I. Si ſpectentur ea, quæ proximè concernunt intentum. Ex iſis enim quæ proximè illud concernunt, ſunt ultima tria poſita: ea autem non convincunt. Concedo intervenire contemplationem rerum prout intelligibilium, adeoque attingi etiam Deum, tanquam intelligibilium auctorem, ſed quærere reſtat, quæ ſit communis & ultima ratio, cui non intelligat ipſe Deus, nec nos intelligere verè poſſimus, homicidium, fornicationem, furtum eſſe bona? cum ſit bonum occidere hoſtes in bello, uxorem ducere, divitem eſſe.

Concedo, Deum apprehendi ſecundum Poſitum 6. apprehendi inquam, ut amantem; ſed reſtat quærere, cur non amet homicidium inimici, v. g. amet hoſtis? cur amet copulam matrimonialem, non copulam fornicariam? Concedo, occurrere media ob ſuam perfectionem determinantia, ſed reſtat quæ ſit regula dignoſcendi media ſaltem mediæ, conjungentia cum fine? Curque cum amore Dei conjungatur matrimonium, non conjungatur fornicatio, nec conjungi poſſit? Concedo, rationem manifeſtare aliqua eſſe mala, & non poſſe fieri à ſapientia divina; ſed quærere reſtat, quæ ſit regula talia dignoſcendi, communis quibuscunq; malis, & ultimum reſolutorium malitiæ. Concedo amatorem opinionis improbabilis, manifeſte eſſe non amatorem veritatis. Sed de hoc ipſo quærero, cur ſit malum non eſſe, & quidem in omni eventu, amatorem veritatis. Concedo, odium

m

Dei

Dei esse contrarium beatitudini, sed quæ-
re restat, quæ sit ratio malitiæ illius ultima, quæ
simul sit communis & resolutive aliarum malitia-
rum? curque alia quæ supponuntur mala, non
possint habere rationem medii ad finem. Con-
cedo delectationem veneream esse malam, sed
quære restat, cur sit bona in matrimonio, ma-
la in fornicatione.

NON SATISFACIT 2. Ratione variorum
principiorum quæ assumit. In primis in quan-
tū dicit, quod intellectus noster primò omni-
um concipiat Ens ut ens, cum potius concipian-
tur prius particularia, ad quæ sensus attendit.
Et si per prius conciperetur ens ut ens, prius ef-
fet aliquid in intellectu, quàm fuerit in sensu.
Quod si dicas non agi hic de processu noscendi,
sed de mera categoria universalium, cognoscen-
dorum quoad gradum entis; id quidem verum
est: Sed restabit quære, cur sicut ille agnoscit
rationem entis priorem ratione factibilis, cur
inquam etiam non agnoscat rationem possibi-
lis, priorem ratione factibilis, seu contenti in om-
nipotentia divina, rationem item essentia, il-
lud etiam, quod assumit veritatem, stare in puri-
tate & segregatione rei ab aliis, si procedat de
veritate formali, non convincit: quia veritas
formalis, est conformitas ad objectum. Si pro-
cedat de veritate objectiva, non etiam convin-
cit: quia distinctio in omni Metaphysica, est al-
liud quid, à veritate. Quod etiam deducit bru-
ta non posse affirmare & negare, eò quod non
possint adherere omnibus, à quibus pendet id,
quod ipsis representatur, id etiam non convin-
cit, quia & multa de rebus affirmamus & nega-
mus, licet omnes illorum causas, non habeamus
perspectas penitus. Præcisio etiam est cogni-
tio vera, & tamen ex vi illius non attinguntur
ea, nec possunt attingi, à quibus res pendet.
Rursus, quod assumit consonantiam intelligibi-
lium sumi à veritatis contemplatione summā, id
non convincit. Sicut enim consonantia desu-
mitur ab ipsomet objecto, cur etiam consonan-
tia intelligibilium, non desumatur ab eodem ul-
timatè. Item, quod universaliter enuntiat ad-
mirationem esse desiderium inquietum cogno-
scendi causam, id etiam universaliter non proce-
dit, quia experimur etiam cognitā causā, ipsam
adhuc nos causam, mirari. Nego etiam quod fi-
nis naturæ sit contemplatio causæ formaliter ac-
ceptæ: quia hæc contemplatio stat potius in
Deitate secundum se, & non in Deitate acceptā
secundum potentiam suam executivam. Illud
quod assumitur in omni contemplatione atten-
di, ne negetur verificativum propositionum,
non contentat plenè: quia potius non negantur
reliqua propter verificativum, quàm curatur,
ut non negetur verificativum. Denique quod
assumit de modo noscendi libertatem, id etiam
non convincit: Nam ponit per prius nos noscere
Deum præordinantem, mediis quæ diversita-

tem ad hunc finem, quod falsum est: aliis nemo
nosceret se esse liberum, quin prænosceret Deum.

NON SATISFACIT 3. In quantum ad hoc
recurrat, quod possibilitas rerum, non aliud sit
quàm omnipotentia. Est autem non infrequens
huic Auctori, discurre de rebus, prout ille
subsunt nostris intentionibus, tractando de illis
non prout subsunt nostris intentionibus, sed pro-
ut sunt à parte rei. Sic ab æterno est possibilitas
rerum, cum tamen in re nihil aliud sit ab æterno
nisi Deus omnipotens, salvatque possibilitatem
prout illa subest nostris intentionibus, cum fun-
damento in re, per solam omnipotentiam, quæ
sola est à parte rei ab æterno: ita etiam scientia
objectorum est ab æterno, objecta non sunt ab
æterno; hinc verificativum æternum propo-
sitionum de objectis, ponit solam scientiam Dei
excludendo ipsamet objecta, quæ sunt ex modo
nostro concipiendi, fundato in re, verificativum
notitiarum divinarum de objectis. Et quidem
quod attinet ad hoc verificativum notitiarum,
quod sit ipsamet scientia Dei; hoc refutatum
manet in prima Parte. Quod attinet ad possi-
bilitatem, hæc adferri possunt. Concedo possi-
bilitatem realem, actualem, illamque æternam
competere, ut habeatur non nisi in omnipoten-
tia, sitque realiter ipsamet omnipotentia. Nego
tamen quod non detur fundamentum in ordine
ad nostras intentiones, quod ostendat ipsis etiam
rebus, in se spectatis, competere possibilitatem,
ad quam præcipue in discursu de possibilitate at-
tenditur. Fundamentum autem hoc est: quia
posito, quod contineatur homo in omnipoten-
tia divina, ut satisfiat progressibus nostrarum in-
tentionum; quære restabit, cur Deus non
possit producere hominem, nisi animal rationa-
le? cui quæstioni non potest jam responderi:
quia non continetur in omnipotentia nisi homo
animal rationale. Hoc enim esset petere princi-
pium: Sed responderi debet, quia ex natura sua
& secundum solum esse possibile, homo non nisi
animal rationale importat. Quæ responsio cur
non debet admitti? Deinde sicut de Deo ita dis-
currimus, ut habeat omnem plenitudinem ef-
fendi, quam illum habere non implicat contra-
dictionem: ita & de creaturis discurre possumus,
ut si sit aliquid non implicans contradic-
tionem & spectet ad lineam prædicatorum neces-
sariarum, hoc ipso competit illi creaturæ. Et ita
bene arguitur, non implicat hominem esse ani-
mal rationale, animalitasque & rationalitas est de
linea prædicatorum necessariarum. Ergo ho-
mini competit esse animal rationale. Ergo etiam
ulterius bene arguemus; non implicat contra-
dictionem possibilitas intrinseca, estque illa
de linea prædicatorum necessariarum. Ergo
competit creaturis. Rursus, concessa possi-
bilitate intrinseca creaturis, magis exaltatur
omnipotentia divina, quia defectus possibili-
tatis rejicietur non in Deum, sed in defectibili-
tatem

entem objecti. Deinde non alia est possibilitas rei ab æterno, quam sit possibilitas in tempore, alia quomodo esset aliquid possibile ab æterno, quod non est possibile pro tempore, & è converso. Jam autem possibilitas rei pro tempore est ipsamet entitas rei pro tempore: si enim essentia & existentia non distinguuntur à re actuali, quomodo distingueretur ab entitate rei, à parte rei, possibilitas à parte rei? quo posito sic arguitur. Possibilitas rei à parte rei est idem realiter cum entitate rei à parte rei. Omnipotentia divina non est idem realiter cum entitate rei à parte rei. Ergo omnipotentia Dei, non est idem realiter cum possibilitate rei à parte rei. Denique impossibilitas entis rationis non est formaliter ipsa omnipotentia; Ergo neque possibilitas reum erit formaliter omnipotentia. Ant. probatur. Impossibilitas entis rationis est idem realissime cum ente rationis, neque enim per aliquid superadditum realiter redditur impossibile; sed Omnipotentia divina non est idem realissime cum ente rationis; Ergo impossibilitas entis rationis non est formaliter ipsa omnipotentia. Sed de his fusius in Metaphysica, ubi de Ente, in quantum possibile est.

Punctum Difficultatis 2.

An Moralitas objectiva sit Præponderatio objecti, aut Apriudo, vel Ineptitudo ad finem?

Proponit hanc sententiam Arriaga d. 9. n. 15. tacito Auctoris nomine, sed eam Pallavicinus d. 9. q. 11. a. 2. dicit esse Card. Lug. quæ sententia

EXPLICATUR sic. Illud objectum est bonum, quod ita est bonum, ut ejus bonitas præponderet omni malo, quod secum adfert, & est proportionatum dignitati naturæ rationalis; illud autem objectum est malum, cujus malitia præponderat omni bono quod secum adfert, & sit contra dignitatem naturæ rationalis. Sic v.g. mors parentis est bona & utilis filio ad hæreditatem obtinendam, mala verò ipsi patri, cujus tamen bonum filius jure pietatis tenetur procurare. Tunc si filius optet mortem parenti propter successionem; operabitur inhonestè & male: quia bonum illud propter quod optat mortem patri, non æquivaleret damno parentis, inde resultanti. Quod si desiderat mortem patris, ut consequatur vitam æternam; quia timet ne fortè postea illam amittat; licitè optabit: quia salus æterna, præponderat vitæ temporali. Comparatio autè quodnam objectum præponderet, & quod non præponderet, spectat ad lumen rationis. Quod si nullibi sit præponderatio, malitia vel bonitas; dubia erit. Debet autem illud objectum esse proportionatum dignitati naturæ rationalis: quia sunt aliqua, quæ licet videantur plus habere de bonitate, quam de

malitia; tamen ita sunt levia, ut non deceant dignitatem naturæ rationalis: Magnos enim non nisi magna decent. Talia sunt, captare muscas, levare festucas.

IMPUGNATUR 1. ex Arriaga hæc explicatio, qui assumit terminos valde obscuros, cum posset claros adhibere, dicendo illud objectum est bonum, in quo plus est de bonitate quam de malitia.

RESPONDERI potest. Nullam esse obscuritatem. Quid enim obscuritatis damnabilis habet? Dignitas hæc præponderat huic; sunt autem Lugonis termini aptiores: quia ostendunt debere accipi comparativè objecta, quod in omni deliberatione fieri debet, quam comparisonem, non innuunt verba Arriagæ.

IMPUGNATUR 2. Quia limitationes quas facit Lugo, destruunt principium quod limitatur, ut jam amplius ex illo nihil penitus possit inferri: nam si quærat quare virginitas sit bona, non potest responderi: quia ejus bonitas præponderat malitiæ, quam habet: nam malitia quam adfert, est præcisè, prolis sive filiorum impedimentum. Si autem hæc malitia est minus malum, quam bonum, sit integritas carnis; Ergo è contra matrimonium, in quo non est aliud bonum, quam hæc generatio prolis, & cujus damnum, est illius integritatis amissio, erit absolutè malum: quia malitia bonitati præponderat; Ergo vel hæc regula de præponderatione debet cessare, vel dicendum erit matrimonium esse simpliciter malum.

RESPONDERI posset. Nomine malitiæ non venire universaliter aliquod malum, ut ita dicam, positivum; sed sufficere malum, ut ita dicam, negativum, hoc est, non æquè bonum. Unde bonum integritatis carnis, cum sit majus bono prolis, quæ supponitur aliunde non defectura, fit ut virginitas præcellat matrimonio. E contra autem quia matrimonium pro principali habet prolis propagationem, & quo privat bono, est integritas carnis, fit ut non sit quidem malum matrimonium, non tamen æquè bonum atque virginitas, nec per hanc limitationem destruitur regula allata, sed pro exigentiâ accommodatur: sicut pro exigentiâ alia ostenditur esse dissonantia mendacii ad naturam intellectuales, & alia homicidii.

IMPUGNATUR 3. Quia sequitur ex principiis allatis, licitum esse inferre mortem parenti, si habeas revelationem illum esse in gratia, eumque si amplius vivat, damnandum: quia illa mors propter talem finem, est objectum præponderans malitiæ.

RESPONDETUR. Negando præponderare bonitatem vitæ æternæ malitiæ occisionis: quia non est licitum facere mala, ut eveniant bona, convenitque peccato mortali talis infinitas, quæ non convenit operi bono. Ubi etiam recurritur ad præponderationem ultimatò, licet sup-

ponatur, præcognitio hujus propositionis: non licet facere mala ut eveniant bona. Quare autem liceat desiderare mortem, & non inferre, ex eodem principio de præponderatione solvi debet, quia scilicet hoc quod est malum mortis, in quantum habet rationem offensæ divinæ, potest bene mente nostra præscindi & relinquere solum physicum malum mortis: quod si comparatur ad bonum vitæ æternæ, est minus malum, quam amissio vitæ æternæ. Cum autem abstractio mea non immutet physicè rem, non iustificat actionem homicidii, facitque ut honestè exerceri non possit. In qua etiam responsione recurreretur adhuc ad præponderationem? quia scilicet secluso malo per rationem, cum non secludatur physicè, trahatque secum malitiam, non præponderabit in tali circumstantia, bonum vitæ æternæ.

Refutatis Rationibus communibus contra hanc Explicationem. Nihilominus

DICENDUM est. Moralitatem objectivam non stare in explicata præponderatione.

PROBATUR 1. Quia moralitas objectiva debet esse prima, & quæ non detur prior ratio malitiæ, vel bonitatis, ultimumque; resolutorium eorundem: præponderatio autem non est talis ratio: non enim mendacium est malum, quia non præponderat veritati, sed potius deo non præponderat, quia est malum, & sicut pondus ex gravitate, non gravitas ex pondere oritur, ita præponderatio dicta orietur ex talitate objecti. Quæro ergo ante illam præponderationem, unde desumatur ratio mali vel ratio boni objectiva? nam præponderatio non ponit malitiam, sed supponit, quæro ergo supposita hæc malitia unde desumatur?

PROBATUR 2. Tum, quia non respondet ad statum quæstionis, retinendo utramque partem suæ explicationis quod probatur. Quia si quæretur, quare fornicatio v.g. est mala? Respondebis, quia malitia præponderat bonitati inclusæ. Si quæram, unde hoc colligatur? Respondebis, quia id dicitur lumen rationis, hic autem quæritur ulterius: Quodnam motivum illius luminis & quidem universale? Tum, quia videtur petere principium: quia explicat moralitatem objectivam per dictamen luminis rationis: honestatem autem ipsam luminis rationis, explicare deberet per moralitatem objectivam? Tum, quia ista regula non est universalis: quia datur aliquod malum, à quo præscindi possunt omnes rationes boni, illud adhuc erit malum, consequenter habebit malitiam objectivam, & non ex non præponderatione boni, cum nullum bonum, ut supponitur, intentionaliter in se præcontineat.

PROBATUR 3. Quia eo ipso, quod præponderet bonitas, jam objectum est homine dignum; ad quid ergo illa appositio? Ant. probatur, quia instantiæ quas adducit Lugo, non suadent inten-

tum: quod enim dicit, Religiosum decere, ut faciat sacrum, & non decere ut faciat minus; id quidem verum est, sed ut serviat intento, debuisse ostendi, quod facere minus præponderet sacro; licet non sit usurpandum: quia dedecet naturam intellectualem sacerdotio affectam: illud enim dedecet, addi debet tanquam novum pondus objecto ceteroqui præponderanti, idemque est de aliis exemplis. Quod autem dicitur hominem ad grandia natum talia non decere, non satis explicatur: quia etiam Deus est, ut ita dicam ad grandissima natus, & tamen non eligit semper, nec facit optimum: producit etiam muscas, & non tantum Angelos.

EXPLICAT 3. Pallavicinus citat. n. 3. &

POKIT. In primis naturam duo voluisse, alterum ut ex nostra libertate penderet nostra felicitas, vel miseria perpetua, sic nimirum, ut nemo esset aut per suam naturam felix, nisi Deus, nec perpetuo miser.

POKIT 2. Rursus esse aliquas actiones, quæ à suis prædicatis physicis, habent, conferre vel adversari bono statui Reipubl. humanæ, quæ actiones simul etiam dicunt aptitudinem vel repugnantiam, cum privata felicitate operantis, ut ita per idem medium & privatum & publicum bonum habeatur. Ad has actiones, illarumque finem nemo invitatur nisi cognitione mediante: unde utilitas vel damnositas illarum actionum, debuit esse talis, quæ non inveniretur in objecto, nisi quando causæ sunt ita dispositæ, ut implicet contradictionem, eas non cognoscere, alioquin non solum aliquando essent frustra, sed etiam illa damnositas in ordine ad ultimum finem, incurreretur à nobis ex fortuna, & non ex electione, ac proinde aliquis ex mera fortuna, posset reddi perpetuo miser, contra quam voluit natura.

POKIT 3. Quod objectum quod representatur à regula rationis, dictante aliquid esse honestum vel inhonestum, sit hoc: si ego elegero hic & nunc tale objectum, hæc electio reddet me pulchrum vel non pulchrum, aptum vel ineptum in ordine ad meum finem.

Hæc Explicatio

NON SATISFACIT 1. Quia videtur confundere moralitatem formalem inclusam scilicet in actibus, cum moralitate objectivâ: quia moralitatem objectivam explicat per electionem reddentem me pulchrum vel non pulchrum ad meum finem. Deinde non tradit regulam universalem: nam quæri potest, ipsemet finis unde desumat, quod sit honestus vel inhonestus moraliter?

NON SATISFACIT 2. Quia etiam posito, quod non nisi in actionibus liberis reperitur pulchritudo vel deformitas; quærere restat, unde sit dignoscendum quod hæc actio, quæ est fornicatio, non faciat pulchrum, & faciat pulchrum actio, quæ est conjugium?

Non

NON SATISFACIT 3. Quia nomine finis, intelligitur finis qui est Deus, & hoc jam im-
mediate in secunda explicatione refutatum.
Vel intelligitur finis quicumque, & de hoc ipso
queritur: unde & ipse finis & mediante fine
actio sumat pulchritudinem? Deinde hæc ex-
plicatio nulla ratione probatur: Concedo,
quod pulchritudo & turpitudine sunt prædicata,
quibus nos voluit allicere natura: sed quæritur,
quæ sit taxa tam pulchritudinis & turpitudinis
objecti, quàm actionis ratione objecti? Conce-
do, hanc pulchritudinem non debere esse in ac-
tione exteriori vel effectu illius. Sed cur non
potuit esse in objecto? & si est in objecto, quæ
est regula illam dignoscendi? Quod autem di-
citur damnositatem vel utilitatem non inveniri in
objecto, nisi quando sunt causæ ita dispositæ, ut
implicet contradictionem eas non cognosci, eò
quod ex fortuna & non ex electione id accide-
re, id etiam non convincit. Non enim apparet
quæ sint talia objecta, quæ implicet non cogno-
sci, ad quæ implicet, nos non advertere. Rur-
sus, cur non sufficiet injici nobis primas de illo
objecto notitias aliunde, ut injiciuntur motus
etiam salutares, qui sunt in nobis sine nobis: ita
ut ratione nonnisi sequentium actuum, proce-
damus ad electionem. Quod item est ita damno-
sum objectum, in quantum usurpabile, ut impli-
cet contradictionem illius damnositatem non
agnosci?

Punctum Difficultatis 3.

*Moralitas objectiva, sit Convenientia
vel Disconvenientia ad naturam in-
tellectualem?*

DICENDUM est affirmativè ita cit. Arriaga
& Oviedo, judicatque hanc sententiam
probabilem Pallavicinus. Ejus Explicatio pe-
nat ex materia de Pœnitentia, ubi de illius ob-
jecto formali. *Sed insuper*

EXPLICATUR hæc sententia. Unaquæque
natura præter essentialia sua prædicata determi-
nat sibi bona quædam, cum quibus, ut ita dicam,
habet quandam Sympathiam, & cum quibus
illibene convenit, licet v.g. aqua præter materi-
am & formam aquæ, determinat sibi suam li-
quiditatem, quæ dum in glacie caret, malè ha-
bet, & cum illa spissitudine, non illi convenit,
appetitque dissolvi. Determinat item aqua si-
bi frigus, quo, calefacta caret, habetque cum ca-
lore antipathiam, nititurque calorem debellare.
Quod autem dictum est de aqua, idem dicen-
dum est de natura intellectuali, quod præter es-
sentialia sua prædicata, determinet sibi bona
quædam, cum quibus bene illi est.

Quia verò triplex genus est bonorum utile,
delectabile, & honestum: natura intellectualis
quæ talis, non determinat sibi solum utile quæ
talè, sub ratione utilis: quia etiam in sensitivis

multa sunt utilia, ut pluvia segeti: nec deter-
minat sibi solum delectabile sub ratione dele-
ctabilis: quia hoc etiam solis sensitivis, commu-
ne est: licet enim delectationes sint etiam ali-
quæ propriæ intellectualium, de genere tamen
suo non sunt ita determinatæ, ut non possint
competere, etiam sensitivis: non quod ad illa
utraque bona non possit se extendere homo, sed
quod non sint de linea, boni, nonnisi intellectu-
ali naturæ, convenientis. Solum itaque est ho-
nestum, quod de genere suo est tale bonum, ut
nonnisi naturæ intellectuali competere possit,
quæ, solâ honestate, vel inhonestate movetur.
Porro cum determinet sibi natura bonum, seu
se decens, sub ratione honesti, vel se decentis;
hoc ipso debet illi convenire illud bonum, con-
sonare, beneque efficere: sicut & aliæ naturæ,
determinant sibi certa bona, suntque illis, illa bo-
na, consona, convenientia, & cum quibus ha-
bent statum quem appetunt, quoque perficiuntur.

Itaque moralitas objectiva stabit in ipsis obje-
ctis, quæ sibi determinat natura intellectualis,
tanquam sua bona, sibi convenientia vel conso-
na. Moralitas autem objectiva mali, è contra,
est inclusa in ipsis objectis, cum quibus naturæ
intellectualis, quæ tali, est malè, tanquam cum
sibi disconvenientibus, & dissonis.

Quia verò hic quæritur de tali moralitate,
quæ sit regulativa ipsarum etiam actionum Dei,
ita ut ostendatur, quare aliquid etiam respectu
Dei, sit bonum vel malum: ideò nomine natu-
ræ intellectualis, accipitur hic ratio communis
ad naturam intellectualem creatam vel increa-
tam, eritque hæc ratio indefectibilis & æterna:
quia rationes communes & essentiali rerum, sunt
indefectibiles & æternæ.

Quæ ipsa dissonantia ad naturam intellectu-
alem, ne sit quid relativum, debet accipi radi-
caliter.

Si autem dicatur aliquid esse dissonum natu-
ræ intellectuali, quia est de se malum, erit re-
sponsio per definitum: non verò per aliquid cla-
rius: nam definitio illius malitiæ de se, est dicta
dissonantia, eritque similis responsio ei, ideò a-
liquid est animal rationale, quia est homo. Ipsa
autem consonantia ab honesto, & bono naturæ
intellectualis, verbis differunt: sicut turpe, in-
honestum, malum naturæ intellectualis, à disso-
no eidem, verbis differunt.

Sed insuper est necesse addere, quomodo
ipsum dictamen rationis habeat se in ordine ad
moralitatem objectivam. *Quod sic*

EXPLICATUR. Inhonestas vel honestas in-
clusa in ipsis objectis tanquam disconveniens &
dissona, vel tanquam conveniens & consona
naturæ intellectuali, est in illis omnino inanima-
to & mortuo modo: nec enim est in illis, vel per
vitam intellectualem, vel per vitam moralem: si
ergo est mortuo modo in illis, non est modo, qui
sit proportionatus naturæ intellectuali: si enim

continentia illa honestatis vel inhonestatis non repræsentetur, æquè se habebit, atque si non esset. Ut ergo sit conveniens vel disconveniens moralitas objectiva, modo intellectualem, debet esse per intentionem, hoc est vel per intellectiōnem vel per volitionem, in quibus duobus, stat intentionalitas. Quia verò pensare non spectat ad voluntatem, sed ad intellectiōnem? hinc ad eam spectabit pensatio disconvenientiæ vel convenientiæ: non quòd illa faciat convenientiam vel disconvenientiam; sed quòd illam proponat, applicet, & notificet; ad eum modum, quo in iure, Præco non format sententiam, sed proclamat. Lex autem ipsa sive divina, sive humana, habebit se ad moralitatem objectivam, tanquam ratio in multis immediata, quare hoc quidem bonum vel malum sit.

PROBATUR 1. Conclusio Auctoritatibus quas adducit Oviedo. Dyon. L. 5. de Div. Nomin. & ibidem cum illo S. Thomas, pro termino disconvenientiæ peccati Angelorum, naturam angelicam assignat. Aug. L. 11. de Civit. c. 17. & L. 12. de Civ. c. 1. in explicanda malitia ad naturam recurrerit. *Omne, inquit, vitium natura nocet, ac per hoc contra naturam est.*

PROBATUR 2. Illud est moralitas objectiva, quod est ultimum resolutorium inhonestatis vel honestatis moralis, & quod ipsum non resolvitur in prius in hoc genere: sed talis est dicta dissonantia; quod probatur, quia quæcunque rationes particulares alicujus turpitudinis v. g. referantur, ex omnes, ultimò resolvi possunt, in dictam dissonantiam. Nam si dicas fornicationem esse malam, quia est bono prolis contraria; quærere restat, quare fugiendum sit e contrarium, bono prolis? Respondebis, quia hoc dictat ipse intellectus; quærere restat quod habeat fundamentum intellectus dictandi hoc esse malum? Respondebis, quia objectum in se est malum; restat quærere, quæ possit esse regula taxandi, quod aliquod objectum sit in se malum? Semper respondebis vel per formales vel per æquivalentes terminos, quia est turpe quoddam, dedecens, & disconveniens naturæ intellectuali. Quod autem hæc ipsa dissonantia non resolvatur in prius in hoc genere; Ratio est, quia nullum tale adferri potest. Deinde sicut ipsa natura intellectualis in ratione intellectualis, non resolvitur in aliquid prius: nam in quod resolveretur, jam non esset intellectualis: ita & dissonantia in genere dissonantiæ intellectualis, itemque convenientia, non resolvitur in prius.

Porro in hac resolutione, ita in peccato Theologico proceditur. Quare v. g. idolatria est mala? Quia illam prohibuit Deus; En rationem immediatam aliquid Theologicum continentem nempe legem divinam. Quæres, quare Deus lege sua prohibuit idolatriam? Ratio erit, quia dictamen divini intellectus propo-

suit hoc Deo tanquam malum: quærere restat, quare proposuit dictamen illud tanquam malum quid, idolatriam? Respondebis, quia dissonat naturæ divinæ intellectuali superstitio- sus & indebitus cultus; quærere adhuc ulterius restat, quare hoc ipsum dissonet naturæ divinæ intellectuali? quia ut sic dissonum est naturæ intellectuali (quæ universalior est natura divina intellectuali) quia inquam dissonum est naturæ intellectuali, exhibere cultum supremum, infinitè viliori colibili, & excellentiæ longè minori. Quamvis autem etiam peccati Theologici ultima resolutio ad naturam intellectualem ut sic sit; adhuc peccatum erit Theologicum, quia specificatio actuum ab immediatis motivis habetur. Et ita quamvis omnium scientiarum actus resolvantur in hoc principium, quodlibet est vel non est: quia tamen immediata motiva sunt diversa, fit ut & actus illarum scientiarum, sint diversi.

PROBATUR 3. Quia dicta dissonantia convenit omni peccato, soli, semper, & est prima in genere moralitatis: idem proportionaliter dicendo de consonantia. Ergo apparet moralitatem objectivam in dicto principio stare. Et certè hæc formalitas, quæ est dissonantia ad naturam intellectualem, est de se apta, ad faciendam actionem moraliter inhonestam, cur non enim etiam hoc titulo posset reddi inhonestum? Ergo importat in se moralitatem objectivam: nam impossibile est sine objecto moralitatis, fieri actum moralem, quæ ipsa v. g. dissonantia cum ad quascunque particulares malitias habeat se per modum generis, utpote prædicabilis de specie distinctis v. g. malitiis, fit, ut se habeat per modum prioris: nam universaliora semper sunt priora: cumque non habeat quidquam superius se ut dictum, bene erit ultimum resolutorium.

OBJICIT 1. citat. Pallavicinus nomine naturæ intellectualis, quatenus intellectualis, vel intelligitur natura intellectualis, quatenus differt quomodocunque à naturis irrationalibus, vel quatenus intelligitur capax operandi honestè. Primum dici non potest: nam etiam operationes somniantis vel ebrii, possunt habere aliam quam conformitatem cum natura rationali, quatenus hæc differt ab irrationalibus; cum irrationalia non possint facere tales operationes, quales faciunt somniantes vel ebrii, cum illæ aliquæ pendeant ab intellectu: quin etiam aliquæ operationes animæ vegetativæ possunt esse specialiter conformes, cum natura rationali materialiter accepta, quatenus scilicet per eas efficiuntur illa organa, & illi spiritus, per quæ corpus humanum differt ab aliis corporibus, & tamen in ejusmodi operationibus, nulla est honestas vel inhonestas.

Si verò dicatur secundum: contra est, quia tunc non vitatur circulus: Siquidem natura ratio-

rationalis prout potest operari honeste, debet explicari per actum honestum: sicut omnis potentia per suum actum, & omnis relatio per suum terminum: Ergo ulterius honestas explicatur per id, quod rursus explicari debet, per ipsam honestatem.

RESPONDET aliquis quod hinc accipiatur natura intellectualis, ut sic abstrahens à creatura & increata; & cum operationes quas opponit argumentum non referantur ad naturam intellectualem ut sic, sed ad naturam humanam; hoc ipso non erunt consonæ consonantiæ per ordinem ad naturam intellectualem, ut sic spectatam:

Sed hæc Responsio non est plena: quia etiam bonum proles ex semine deciso ponendæ, non est bonum naturæ intellectualis ut sic, sed bonum naturæ humanæ, & tamen quia in fornicatione impeditur hoc bonum; dicitur fornicatio esse mala moraliter. Quod si dicas dictare naturam intellectualem ut sic, non esse contra rationem, dispensandum semen; etiam dicerent oppositi, quod natura intellectualis, ut sic, dicitur formæ ordinatæ ad compositum intellectuale, formanda esse organa, spiritus & similia. *Hinc aliter*

RESPONDETUR Argumento. Quod duplices sint naturæ intellectualis, quæ talis operationes, & in particulari, ut assumit arguens, hominis: quædam enim sunt nonnisi operationes hominis, & physice ab eodem profectæ. De his in præfenti non tractatur, & tamen in eorum serie sunt operationes somniantis, ebrii, animæ formantis organa, & similia. Aliæ autem sunt operationes humanæ moraliter: quia ergo dictæ operationes somniantis, non sunt humanæ moraliter: fit, ut non possint dici conformes cum natura intellectuali, conformitate de qua hic.

Directè ad argumentum dici potest, in primis, quod sumatur natura intellectualis non secundum quod est capax operandi honeste, sed quod sumatur natura intellectualis prout determinans sibi objecta aliqua, tanquam convenientia in genere moris, non recurrendo scilicet ad actiones, sed ad objecta: quæ ratio movet tanquam per aliquid vulgatum, explicari solet, per laudabilitatem, vel vituperabilitatem radicalem, in objectis inclusam. Quod si quæras, unde hæc ipsa convenientia vel disconvenientia objectiva sumatur? jam ad hoc per rationem à priori responderi non poterit, ut experientia ostendit, sed respondebitur per solam explicationem terminorum, inductione, &c. ut dixi in materia de penitentia: explicans quomodo notificari debeant definitiones. Unde jam vides divisivam argumenti non esse sufficientem: Nam datur tertium membrum, nempe acceptio naturæ intellectualis, determinantis sibi aliqua objecta honesta, & aliqua inhonestum.

ita: nec tunc sequetur, quod objectiva moralitas per actum formaliter moralem explicari debeat. Deinde quamvis operatio honesta formaliter debeat explicari per objecta, non tamen ipsa objecta debent explicari per actiones honestas formaliter: Nam sicut actus metaphysici definiuntur per objectum Metaphysicum; non tamen objectum Metaphysicum definitur per suos actus; sic & in præfenti.

INSTAT Idem. Actio externa considerata secundum se, & non quatenus imperatur à voluntate deliberata, non habet convenientiam vel disconvenientiam ad regulam rationis; quapropter si quis in objecto, quod sibi representatur volendum, aut nolendum, non animadvertet nisi malum physicum, utique nec inhonestè neque honestè ageret. Ergo regula rationis in ipsa actione externa, nullum potest invenire fundamentum, ratione cujus eam representet honestam vel inhonestam.

RESPONDETUR, præcisè in ipsa actione externâ quæ externâ, nulla est honestas vel inhonestas moralis, nihilominus dependenter ab interna, invenitur fundamentum, ratione cujus representari possit, ut futurum honestum vel inhonestum, non stando in actione interna tanquam ultimo resolutorio honestatis: hoc enim est moralitas objectiva explicata, sed in illa stando tanquam in immediato principio derivante honestatem in actionem externam.

OBJECIT 2. Multa sunt quæ non sunt contra naturam, & tamen sunt mala: Nam motus primò primi sunt naturales, & tamen ex objecto sunt mali: esus carniū feriâ sextâ, est juxta inclinationem sensus, adeoque secundum naturam & tamen est malus: appetentia item gloriæ humanæ, non est contra naturam rationalem, & tamen est mala, licet conveniens illi soli: furtum furanti non est malum, sed nonnisi injuriato, & tamen etiam furtum est malum. Item nonnisi aliqua sunt peccata contra naturam, ut peccatum Sodomie, & tamen multa sunt peccata quæ non sunt dicta scelera; Ergo malè explicatur peccatum ut sic, per oppositionem ad naturam intellectualem.

RESPONDETUR. Motus primò primi vocantur naturales, h. e. ex determinatione ad unum proficiscentes sicut natura est determinata ad unum: sed non vocantur naturales h. e. convenientes & consoni naturæ intellectuali convenientiâ explicatâ: Esus carniū non est contra naturam acceptam pro appetitu sensitivo, sed est contra naturam h. e. disconveniens naturæ rationali, cui turpe est, non obedire præcepto superiorum, quale præceptum est, prohibitio esus carniū. Appetitus vanæ gloriæ, non est contra naturam rationalem eo sensu: quia nulla alia natura illum principiat, sed est contra naturam rationalem, cui disconveniens est, vanitas laudis. Furtum non est physice malum,

lum, sed moraliter ratione disconvenientiæ ad naturam intellectualem, cui dissonum est, uti alieno tanquam suo. Peccatum Sodomie est dupliciter contra naturam; Inprimis quia importat malam administrationem seminis provisi à natura non nisi ad generationem; tale contra naturam, non habetur in omni peccato. Secundò est contra naturam quia est dissonum & non conveniens eidem: & eo sensu omnia peccata sunt contra naturam.

OBJICITUR 3. Spectato homicidio sine libertate illud non magis est inhonestum homini, quam si fiat à bruto: Ergo ut apprehendatur inhonestum, debet cognosci ut amabile liberè: Ergo debet fieri reflexio supra amorem liberum, illeque formalisabit ultimò malitiam.

RESPONDETUR. Non est necesse cognosci aliquod malum ut amabile liberè, sed sufficit supposita vi amandi liberè, appetere, cæteroqui dissonum objectum naturæ intellectuali. Pluribus hoc argumentum solvit Arriaga cit. à n. 38.

INSTABIS. Regula debet esse eadem, & tamen idem objectum respectu unius potest esse bonum, respectu alius malum, & ita iudici ob scelerale licitum est occidere reum, accusatori illicitum.

RESPONDET. Oviedo ut actio (idem dic de objecto) sit mala vel bona; debet sumi cum iisdem circumstantiis: Si enim non sumatur cum iisdem, non erit idem objectum.

DIFFICULTAS III.

*De Objectiva Moralitate in istis, quæ
v.g. mala, quia prohibentur.*

DISCUSSA objectiva Moralitate eorum quæ Deus præcepit pro libertate ne fiant, cum aliàs licite exerceri potuerint, discutiendum ulterius venit, quæ sit objectiva Moralitas legis naturalis. Circa utrumque habet suas adversiones Pallavicinus, quæ hic expendendæ sunt.

EXPLICAT I. Moralitatem objectivam in istis, quæ Deus liberè prohibet, dicitque quod objectum voluntatis, quæ Deus vult me obligare in hoc instanti, est, ut ego in hoc instanti, non possim velle oppositum illius objecti, ad quod dicor obligari, nisi per aliquam volitionem intrinsecè malam. Quod ipsum sic explanat d. 9. q. 1. n. 3. Deus in hoc differt ab aliis Legislatoribus, quòd hi non semper possunt obligare prout desiderant; non enim possunt facere, ut notitia legis perveniat ad omnes, ad quos volunt, & permaneat in memoria, &c. Deus autem qui potest loqui in corde, quandoque voluerit, nunquam desiderat obligare, quin re ipsa obliget: habet enim vocem, cui nullus est furdus. Et cum novit aliquid essentialiter incompossibile, cum eo, quod simul vult, non potest velle ignorantiam obligationis prædictæ, &

simul noticiam illius. Hinc voluntas obligandi hic & nunc, nihil aliud erit, quàm voluntas, quæ non vult mihi dare concursum, quo mediante ego non possim velle oppositum, nisi per voluntatem malam, &c. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT I. Quia aliæ moralitates, non debent explicari per actiones licitas vel illicitas. Ergo neque præsens moralitas.

NON SATISFACIT 2. Quia non tradit ultimum resolutorium malitiæ, actionis factæ contra prohibitionem, quod ipsum probatur, quia inprimis si quæretur ex Deo, quare tu non das mihi concursum cum quo ego licite operabor hic & nunc? Respondebit Deus, quia prohibui hanc actionem tuam; restabit quærere, quare malum sit ponere actionem à te prohibitam? & quid prohibitio malitiæ attulerit? debebitque Deus tunc per aliquid aliud respondere; & hoc potius erit quæsitæ moralitas, motivumque, quare non nisi talem Deus offerre possit concursum ad actionem aliàs prohibitam, erit ultimum illud resolutorium. Rursus, quando Deus vult dare non nisi selectum concursum, cum quo prævidet infallibiliter securam operationem gratiosam; debet prius respicere objectum eligibile, & formam constituentem, in ratione eligibilis: Ergo etiam quando Deus dicit se non daturum, nisi concursum talem, quo mediante ego possim oppositum velle, non nisi per voluntatem malam; debet per prius attendi ad objectum malum, & formam constituentem in ratione mali; de qua quærere restat, quænam sit illa?

NON SATISFACIT 3. Quia assumit aliqua principia, quæ patiuntur suam difficultatem. Tale illud est, admittere voluntatem, quæ Deus non vult mihi dare concursum, quo mediante ego possim velle oppositum, nisi per voluntatem malam: quia talis volitio repugnat sanctitati Dei, inferens peccaminosam actionem, ultimò referibilem in Deum, qui noluit mihi alium concursum dare, quàm cum quo hic & nunc eam peccaturus: præcipue cum agnoscamus concursus non nisi indifferentes. Rursus concedo Deum differre à Legislatoribus aliis, promulgareque legem cum vult; sed quæro, objectum promulgationis in prohibitione, quid reddat malum objectivè hic & nunc? Concedo. Deum dum prohibet, non posse velle, ut hæc actio licite exerceatur; sed quæro illud objectum prohibitionis, agereque contra illam, quid reddat, ut non possit nisi illicita actione fieri?

Hinc aliter

EXPLICATUR dicta Moralitas. Deus attingendo infinitam suam perfectionem, & pensando varias suas excellentias, attingit etiam in se formalitatem Legislatoris, Principis, & Domini: consequenter agnoscit in se vim Obligativam, Directivam, Legislativam: Quia verò hæc perfectiones sunt connotativæ, respiciunt sub-

dicum

dictum & obligandum; habent se enim sicut jus & debitum, ita ut sicut nullum est jus sine debitu, ut alibi dicitur, notitiaque juris connotat notitiam debiti: ita ex notitia principatus, quam Deus de se habet; recta tendit in subdicionem creaturæ; Quia verò hæc subditio sumpta pro nobilissima sui specie, est subditio intellectualis naturæ; agnoscit Deus, quod conforme sit naturæ intellectuali creaturæ, ut suo juri, ordini, legislationi subdatur. Hinc Deus exercitium suæ Legislationis fundat, in his duobus: in sua præcipiendi, & in consonantia ad naturam intellectualem, ut subdatur suæ legi, creaturæ.

Procedit autem Deus ad ferendam legem circa objecta, quæ aliàs honesta actione exercere potuissent hac methodo. Advertit in primis illi potestatem extrahendi objectum aliàs honesta actione exercendum ad seriem objecti honesti inhonestæ actione exercendi, hæcque est maxima perfectio dominatus, quæ eo ipso, in tali perfectissimo competere debet. Nam quando prohibet Deus, ea, quæ de se sunt mala; prohibet, sed constrictus ut prohibeat. Sed quando prohibet objectum, quod aliàs actione honesta potuisset exerceri, tum maxime dominus suo utitur: quia utitur potestate disponendi prout voluerit. Post notitiam talis honestatis, vel potius simul ratione cum illa, advertit obligationem in creatura, tum primum præsentatur Deo rationes illi notæ, propter quas, ex nihilo illud objectum ad esse illiciti, præbitoque assensu illis motivis, tum primum format legem.

Breviter ergo Moralitas objectiva in talibus, habet in hoc: quia est objectum affectum prohibitione extrinsecâ Divinâ, fundata in illius potestate vi legislativa, & ex parte creaturæ, in consonantia ad naturam intellectualem, ut huic legi obediatur. Unde in interrogationibus circa hanc moralitatem, standum in hoc erit, quia est consonum naturæ intellectuali, legi cuiusque obedire, recursus autem ad naturam intellectualem, formalitatem legis non involventem importabit responsum, non spectantem ad hanc materiam. *Hinc*

COLLEGES immediatum resolutorium, formalitatem etiam rationem peccati Theologici, hoc futurum: Quia scilicet hæc quidem quæ de se mala prohibuit Deus, cum non posset non prohibere, resolvendo id ultimo in dissonantiam objectorum ad naturam, &c. Illius autem objecti, (circa quod honesta aliàs actio fieri potuisset) malitiæ resolutorium erit: quia hoc Deus

prohibuit, cum posset non prohibere, resolvendo hoc ipsum in id, quia consonum est naturæ intellectuali, Deum prohibentem audire: in quâ resolutione ultimo statuitur in hac lineâ, & altior resolutio, non spectabit jam ad hanc speciem.

An tunc voluntas Dei habeat seipsam pro objecto; de hoc egi in materia de condonatione peccati; & licet possit habere pro objecto una volitio aliam, hoc est prohibentem; non tamen habebit pro objecto seipsam formaliter: cum prima non intelligatur esse prohibitiva, sed volens, ut fiat prohibitio.

EXPLICAT 2. Pallavicinus a. 4. Quæ sit Moralitas objectiva in istis, quæ sunt de lege naturæ. Dicitque legem naturalem esse constitutam eâ regulâ, quam quilibet prudens optaret in statu suæ possibilitatis, si pro eo statu posset ferre suffragium ad eam legem ferendam, suppositis cæteris proprietatibus naturalibus hominis: idque pluribus explanat. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT 1. Quia pro statu possibilitatis vel haberet creatura rationalis rationem & motivum, propter quod appeteret illud objectum lege lata prohibere, vel non haberet rationem? Sinon haberet rationem, ergo pro illo statu, nihil operaretur, vel erroneè operaretur: Si autem haberet rationem; quam illam? & hæc potius erit, sola quæ inquiritur, Moralitas objectiva, in legibus naturæ, accipiendos scilicet rationem & motivum, pro objecto ipso rationis.

NON SATISFACIT 2. Quia videtur totam legem naturæ revocare non nisi ad particularem legem naturæ: Nam particularis est lex naturæ: hoc fac aliis quod tibi velles fieri: videtur enim hoc æquivalere huic propositioni: quod lex naturalis sit lex, quam quilibet prudens optaret in statu suæ possibilitatis.

NON SATISFACIT 3. Quia ea, quæ assumit, non convincunt: Concedo magnum esse bonum communitatem. Concedo leges naturæ debere esse in bonum communitatis. Sed querere restat, quæ sit regula taxandi talia bona?

RESTAT dicere, quod Moralitas objectiva in legibus naturæ, sit dissonantia ad naturam intellectualem, prout illam proponit ipsa met natura, quod additum formalitatem rationem legis naturæ. Sed lex naturæ, cum jure naturæ, explicatur, in materia de Justitia ubi de Divisione Juris.

DISPUTATIO VI.

De Divisionibus Actus Moralis.

PLures possent adferri divisiones actus moralis, sed earum aliqua debent nosci, ex materiis philosophicis, qualis esset divisio in actum liberum, & non liberum. Tractatio autem de libertate non est huius loci: perstringemus itaque nonnisi ea quæ hic commodius absolvi possunt.

QUÆSTIO I.

De Divisione in Actum Moralem internum & externum.

PRÆMITTO 1. *Ex dictis supra colligi potest, quod bonitas vel malitia objectiva, primò & radicaliter sit in ipsis objectis, & ex his derivatur in actus.*

PRÆMITTO 2. *Cum ipsi actus, quantum ad præsens, sint duplices, alii quidem interni, alii externi, interna est volitio eleemosynæ, externa porrectio illius; ponendum pro fundamento est: quod actui interno primò & per se conveniat bonitas vel malitia, derivativè autem & secundariò ipsi actui externo. Quæ quidem doctrina, non ita communis est, ut non dentur qui oppositum sentiant, ut videtur apud Oviedo hic Contr. 8. à n. 2. Ratio allati est, quia illi actui primò & per se convenit bonitas vel malitia, cui convenit primò & per se voluntarium & liberum. Nam bonum vel malum moraliter, fundatur in voluntario: & sicut quia non competit gradui vegetativo primò & per se esse sensitivum, sed animali; hinc etiam sensitivum primò & per se est animal: ita & in præsentia, cum primò & per se conveniat actui interno voluntarium; illi primò & per se conveniunt bonitas vel malitia. Hoc ipsum sic aliter proponitur.*

Si actui externo primò & per se conveniret esse bonum vel malum moraliter; conveniret et ratio specifica primò & per se, sine ratione generica, quod absurdum? Seq. probatur: quia ratio voluntarii, est ratio generica, & ratio boni vel mali moralis, est ratio specifica. Ergo cum actui externo, primò & per se non competat ratio voluntarii; nec primò per se competet ratio boni vel mali moraliter. Licet autem legibus humanis, primò per se prohibeatur actio externa, secùs Divinis: quia lex Divina ad interna vel maximè attendit, illaque obligat. Neque inde sequetur poni per nos bonitates & malitias quatuor nempe objectivam, formalem, internam & externam; rigorosè enim loquendo sunt nonnisi duæ, nempe objectiva derivabilis in formalem, & interna derivabilis in externam.

PRÆMITTO 3. *Quid sit sentiendum de illa doctrina cit. Oviedo n. 11. ubi docet, dari malitiam*

vel bonitatem objectivam ex objecto & circumstantiis desumibilem, quæ per se conveniat actui externo, priusque sit ipsa malitia formalis, sicut quodlibet specificativum, est prius respecificata? Hæc doctrina indiget explanatione: Si enim dicat, esse illam malitiam per se convenientem actui externo; vel quòd secundum formalitatem præcisam interni & externi, malitia vel bonitas per prius competat externo actui, falsa est propositio, propter immediate dicta. Si autem per se illi dicatur convenire, quia etiam in se habet malitiam quandam, & in quantum comparatur actus externus, tanquam objectum ad actum internum; vera est propositio, & ad hoc videtur respexisse S. Thomas q. 1. de malo a. 3. Peccatum primordialiter, & objectivè, prius est in actu exteriori, quam interiori, intellige si comparatur actus exterior tanquam objectum ad actum interiore. Subdit S. Thom: Sed comparativè ratio peccati, & mali moralis, prius est in actu interiori quam in exteriori, h. e. si comparentur inter se secundum præcisas formalitates interni, & externi; prius malitia reperitur in actu interno.

PRÆMITTO 4. *Quid sentiendum, an objecta tribuant effectivè, an formaliter malitiam vel bonitatem actibus? de quo tractat Arriaga hic d. 16. s. 1. sed si nolimus de vocibus disputare: Certum est rigorosè loquendo, non tribui formaliter: quia, quod formaliter sit ab alio, sit per conjunctionem, & unionem cum eodem, & ita formaliter constituitur album, unita albedine: rigorosè etiam illa bonitas non communicatur efficienter ab objectis, cum objecta non sint existentia. Commodius itaque dicetur, quòd objecta tribuant bonitatem vel malitiam terminativè, modò actus proportionetur meritis objecti, hoc est, ne malum ametur, bonum odio habetur.*

PRÆMITTO 5. *Quomodo ipsemet actus internus derivet malitiam in externum, de quo agit cit. Oviedo. à n. 40. quod videntur aliqui explicare per relationem, inter actum externum & internum. Sed hic modus explicandi*

NON SATISFACIT; Quia explicatio ista, deberet esse per prima; Jam autem ipsum fundamentum relationis, prius est relatione, & per illud sufficienter explicatur dicta derivatio, stat ergo potius dicta derivatio in hoc, quia actus hic externus, sit dependenter ab interno, ita ut cum illo, constituat unum actum moraliter.

De Actu externo comparato ad internum fore palmariter disputari, an actus externus superaddat aliquam bonitatem vel malitiam actui interno? Afirmat Ripalda de ente supernaturali,

rali, disp. 68. Sed quia illius argumentis respon-
dit Lugo disp. 26. de Pœnitentia scit. 4. restau-
ravit suam doctrinam Ripalda per appendicem
disp. 75. utriusque partis momenta examinan-
da sunt.

DIFFICULTAS I.

*Proponuntur Argumenta, quod bonitatem &
malitiam actus externus interno super addat.*

REvocabimus illa selectis nonnisi difficilio-
ribus ad 3. capita partiamur difficultatem.
Sicque

Punctum Difficultatis I.

Proponitur principale Fundamentum.

PRI-MUM ARGUMENTUM est Ripaldæ,
quod innititur huic fundamento.

Meritum & laudabilitas sunt distincta: me-
ritum enim importat obsequium vel conveni-
entiam operis cum bonis alterius; laudabilitas
autem importat convenientiam cum dictamine
rationalis suppositi operantis: ex quo sic arguit;
Meritum est obsequium cedens in honorem aut
commodum Principis, aut Reipubl. valentis il-
lus compensare: sed actio exterior auget obse-
quium Dei: quia actio exterior conducit maxi-
me ad excitandam in aliis laudem, cognitionem
Dei, affectus internos, &c. Ergo actio exterior
auget meritum.

RESPONDET I. De Lugo n. 60. Negando
Maj. dicitque meritum ut meritum posse sumi
in ordine ad id, quod convenit ipsi operanti;
non autem per convenientiam operis cum ho-
nori & bonis præmiantis. Tum, quia non mi-
nus ingenua est, & aliena à proprio commodum
conditio præmiantis & laudantis, & tamen lau-
dantis non attendit, quid sibi commodum attulerit
ille, quem laudat, sed quid in eo sit boni. Tum,
quia præmia secundum gubernationem re-
ligionis, non sunt instituta, ut ille qui præmiat, ho-
noretur; sed ut ille, cui præmium proponitur,
bonus fiat. Unde si esset nonnisi sola creatura
rationalis, illam etiam oporteret allici præmio,
ut detereretur suppliciiis: gubernator enim, ut gu-
bernator respicit bonum ipsius subditi. *Hæc*

Responsio
NON SATISFACIT. I. Tum, quia non solum
ingenuitati obest intendere suum bonum, sed
etiam obest bonum majus acceptum ab inferiori
vel æquali proportionato non recompenfare
præmio. Ergo ad ingenuitatem attendendo,
pro majori recepto commodum, vi meriti, debet
reddi majus præmium. Tum, quia quod ad-
fertur de laudabilitate, disparitatem habet: eo,
quod in Republica rationali debuerit respon-
dere, & poni aliquod invitativum honestæ ac-
tionis, quamvis illa nonnisi bonum esset ipsius
operantis, & hoc invitamentum est laus. Hinc

si in laudando aliquis attenderet ad suum com-
modum, hoc ipso perverteret ordinem, quem
intendit Respubl. rationalis in laudando; non
perverteretur autem hic ordo, si pro majori re-
cepto commodum, majus tribuatur præmium:
quia Respubl. rationalis providit præmium tan-
quam invitamentum majoris meriti: per quid
enim ad majus meritum quàm tale invitaret? Ne-
que valet si dicas, spectare hoc ad gratitudinem:
Si enim gratitudo majori merito dat majus præ-
mium, cur obsequio cedenti in commodum a-
lius, titulo illius commodi, non dabitur majus
præmium? Tum quia, ut detur aliquid Respon-
sioni, dici potest, aliam esse hanc propositio-
nem: nisi hoc esset mihi utile, nullo modo si-
gnificarem aliqua redhibitione, id mihi place-
re, & aliam hanc; facio hanc redhibitionem,
quia recepi etiam utile: hoc alterum est secun-
dum leges ingenuitatis, secus illud primum; vi-
detur enim fordidari præcisâ quæstione sui;
ad eum planè modum, quo dolere de inferno
hæc mente; non dolerem nisi esset infernus, est
actio fordida, & tamen dolere propter metum
inferni, est actio honesta. Videantur dicta de
Attritione.

NON SATISFACIT 2. Quamvis præmia
non sint instituta, ut præmians honoretur: Ne-
go tamen, quod non sint instituta, quia honora-
tur. Quamvis autem dicatur, quod governa-
tos, quæ gubernator, respiciat bonum subditi: id
etiam stat cum dictis; hoc ipsum enim quod præ-
miet utilitatem sibi allatam, cedit in bonum
subditi præmiati.

NON SATISFACIT 3. Exiis quæ adfert Ri-
palda. Tum quia S. Th. I. secundæ q. 21. a. 3.
in corpore docet, quod meritum & demeritum
dicantur in ordine ad retributionem. Tum,
quia præmium sive spectet ad justitiam com-
mutativam, sive ad distributivam, semper di-
ctum commodum præmiantis involuit; quia
hæc justitiæ semper sunt inter datum & acce-
ptum. T. q. ex communi acceptione re-
tribuere & remunerari, quod facit præmium;
importat aliquid in ante tributum, aliquid mu-
neris acceptum. Unde etiam victoria unius
Reipubl. non est meritum erga aliam, quando
non cedit in bonum illius.

RESPONDERI potest 2. ex eodem Lugo-
ne. Quia quamvis ponatur præmium & pœna
ordinari ad lucrum præmiantis, adhuc hæc, pro
foliis actibus internis, danda essent: cum enim
actus externi non sunt in nostra potestate, nisi
mediis internis, sufficeret allicere hominem ad
actum internum efficacem. *Hæc Responsio*

NON SATISFACIT. Tum, quia in Republica
quæ est inter homines, attenditur præcipue
nonnisi ad actus externos: quia attenditur ad ac-
tus, quibus venit in communionem vitæ, ad
quam inter homines non venit, nisi per actus
externos, & seclusâ communionem vitæ, non ex-
porri-

porrigeret sese ad quidquam Respubl. humana. Tum, quia pone, quod homicida malâ etiam intentione neminem pergit occidere &c. quid ad Rempubl. humanam interioritas actus illius? Tum, quia quamvis actio externa dependeat ab interna: quia tamen Respubl. humana, magis curat externam actionem, illius intuitu potius, debuit assignare primum. Et certè si attenditur ad actum internum, ergo pro voluntate militandi deberet numerari stipendium, & non pro sola militatione. Unde Respubl. dicit: Ego intendendo actionem externam, hancque primum, ad quam ponendam utere jure tuo, & tunc homo procedit ad actum internum tanquam gubernatorem externi, ita, ut æque esset contenta militatione externa, etiam si illa nullo modo penderet ab interna voluntate, quantum attinet ad eventum suæ defensionis. Quando autem dicit Lugo, sepe actum externum aliis hominibus esse ignotum, & Angelos non posse scire, an sit bona actio, cum nesciant intentionem: id etiam non convincit: quia sufficit illam actionem, quantum est ex illa posse esse manifestam, & Angeli actum externæ virtutis videntes prudenter de intentione colligunt, attendendo ad alias circumstantias, quod sufficit, ut illa actio cedat in bonum Reipublicæ rationalis.

RESPONDET 3. Lugo n. 46. Quod in ordine ad debitum gratitudinis, attendi possit ad effectum re ipsa secutum, idque probat instantiis. Nam volentibus me duobus liberare à morte efficaciter, magis illi sum obligatus, qui de facto me liberavit. Item si duæ feminæ sanctissimæ, affectu æque perfectæ, sese obtulissent ad concipiendum Verbum Dei, & altera illarum ad hoc eligeretur, ut fieret Dei Mater, quod attinet ad meritum, utraque fuisset æqualis, sed tamen Filius Dei plus deberet illi, cujus Filius esset, &c. *Hæc Responsio*

NON SATISFACIT. Tum, quia redivit paritas in ordine ad gratitudinem. Actus externus adfert plus præ interno. Ergo & in ordine ad meritum. Tum, quia parum videtur interesse in ordine ad augmentum & complementum, ut ita dicam, fortunæ: titulum gratitudinis debeatur aliquid, an titulo conferendi præmii? modo verum sit, propter externam actionem majorari aliquem. Tum, quia ipsa gratitudo munere aliquo significata vix voce differt à præmio: Ergo si actio externa deposcit majorem gratitudinem, deposcet & majus præmium.

RESPONDETUR itaque aliter huic Argumento ex diversis principiis. In primis negando Min. & ad probationem illius dicendo, quod mera excitatio aliorum, quæ fit per actus externos, non augeat majus obsequium Dei: quia si aliquis non faceret hanc intentionem ut augeatur gloria Dei, sed cum positiva nolitione illius

gloriæ poneret actionem externam; ille non faceret majus obsequium Deo, quantumvis tunc alii excitarentur ad bonum: Ergo præcisa positio actionis externæ, non augeat obsequium, sed illius tota dignitas, stat in actu interno volendi per hoc propagare gloriam Dei.

Neque valet si dicas, non omnem actum externum augere meritum, sed prout connexum cum interiori: non inquam valet, quia hoc ipsum prout connexum, refundit omne meritum in actionem internam: ad eum plane modum, quo quando dicitur paries, quæ albus disgregat visum, sensus est albedo unita parieti, disgregat visum, licet hæc denominatio albi, non sit etiam sine subiecto.

Deinde non videtur legitimum esse principium ad probandum, quod augeatur meritum per actionem externam: quia alii excitantur illa actione ad bonum: pone enim impossibile est alias creaturas rationales, præter Petrum, ponere illum facientem obsequium etiam actionis externæ, nunquidne in principiis Ripaldæ, non superadderetur tunc novum meritum? & tamen non ratione boni exempli.

Neque valet si dicas: Quod illa actio, quantum est ex illa esset edificativa aliarum creaturarum rationalium: hoc enim non videtur posse augere meritum: quia hæc formalitas, si hircocervi essent rationales edificarentur bona concione, non augeret meritum concionis: ita cum etiam tunc supponerentur creaturæ rationales esse, sicut hircocervi, ratione edificationis illarum, quæ haberetur, si non implicarent contradictionem, non apparet, quomodo augeatur meritum.

Directè autem ad objectionem dici potest, quod scilicet actio exterior, augeat obsequium derivatæ honestatis ab obsequio interno, sed non augeat in se, adferendo formalitatem obsequii: consequenter etiam erit non nisi derivatæ honestatis, quod infra explicabitur.

Punctum Difficultatis 2.

De Reliquis Argumentis.

SECUNDUM ARGUMENTUM est. Actio externa augeat satisfactionem supra solam internam. Ergo augeat etiam meritum.

RESPONDET I. de Lugo. Satisfactionis condignitatem, desumi ex æquitate, ut quile voluntariè castigavit, & passus est penam laudabiliter, non cogatur iterum pati. At verò meritum & ejus condignitas, fundatur in æquitate, postulante, quod bonitas operis præmiatur, & homines alliciantur ad amorem boni. Si autem ex defectu eventus consecuti, bonitas operis minus præmiaretur, homines minus allicerentur à præmio proposito ad studium virtutis, timentes, quod absque suâ culpa, possent comitari boni fraudari præmio, ob effectum non consecuti.

secutum: oportebat ergo eos hoc metu liberari.

Hæc Responsio

NON SATISFACIT 1. Quia quavis satisfactio desumatur ex dicta æquitate non deponenda pœnæ &c. si castigatio externa nihil superaddit internæ, quomodo ejus haberi potest respectus? si autem superaddit, cur non superadditur etiam formalitas meriti, & cur æquitas postulanti suam etiam formalitatem bonitatis, non addet in ratione meriti quidquam, alius externus: cum debuerint allici homines ad amorem, etiam actionum externarum.

NON SATISFACIT 2. Quia ne detererentur homines à faciendo bono internè, sufficeret securus esse, quod actio interna etiam si non subsequatur externa sit præmianda; sed ad hoc assecurandum, non erat necesse ponere præmium æquale soli internæ, ac si externæ actioni conjungeretur; idque idè, quia talis assecuratio redderet illos ad actiones externas pigros. Et sicut, quamvis Deus titulo gratitudinis per Legem magis præmiet actionem etiam externam, quàm solam internam, nec per hoc redduntur homines ad bene operandum pigri; sic quamvis non præmietur tantùm sola actio interna, ac cum adjungitur illi externa, non redduntur per hoc homines pigri ad operandum.

NON SATISFACIT 3. Quia restaurat argumentum Ripalda: æquitas postulat ut non castigetur à Deo peccator à se ipso voluntariè castigatus: Et etiam postulat æquitas, ut præmietur justus, exhibens obsequia externa, cædencia in ipsius & Reipubl. rationalis bonum &c. *Hinc*

RESPONDETUR aliter eidem argumento. Quod actio externa augeat satisfactionem, non nisi derivativè non augendo formaliter. Disparitas etiam assignari potest, quia in satisfactione imponitur v. g. opus externum, & cum satisfactio nihil aliud sit, quàm positio exigiti in recompensam, tota formalitas satisfactionis habet tunc in ipso actu externo: In merito autem non ita evenit: quia ad meritum non sufficit velle ponere actionem externam, nec meritum per hoc definitur; Ergo, quamvis in Satisfactione attendatur ad solam actionem externam, non erit necesse ad eandem attendi in merito.

TERTIUM ARGUMENTUM est. Quia de facto tam status Ecclesiasticus, quàm Politicus decernit præmia, vel pœnas actionibus externis: & idem poterit facere & Deus. Ergo apparet, quod actio externa, superaddat malitiam vel bonitatem.

RESPONDET Lugo. Argumentum multum probare: quia Ecclesia punit actum externum, tunc etiam, quando effectus consequitur post pœnitentiam; & ita evadit quis irregularis, etiam post pœnitentiam, si ab eo propinatum venenum occidat alium. Deinde Ecclesia

non punit etiam externa æquali pœna, & ita duobus in eundem jaculantibus inimicum, non punitur irregularitate aberrans. Addit Ecclesiam multum reservare ad Dei judicium, & cum non puniat de internis, expectat externa, per quæ metitur quantitatem culpæ internæ.

Hæc Responsio

NON SATISFACIT 1. Quia concedo non in omnibus Deum debere sequi conditionem Ecclesiæ in modo procedendi ad puniendum: sed quaeritur, cur non possit Deus & Ecclesia in hoc se æqualiter habere, ut decernant specialem pœnam vel præmium actui externo, idque ad exigentiam eternitatis?

NON SATISFACIT 2. Quia ut urget Ripalda si infunderet Deus principio creato notitiam cordium, adhuc præmia & supplicia, potuissent statui actui externo, qui confert vel officit bono publico; cui tamen potestas creata providere tenetur: Ergo non debet ad hoc recurri; idè actus externi præmiari vel puniri: quia non noscuntur interni.

NON SATISFACIT 3. Restaurat enim Argumentum Ripalda. Potestas creata decernit supplicia, non solum propter actus internos, externo, notificados, sed etiam propter illummet ipsum externum, quatenus consulit bono publico. Ergo sunt præmiabiles vel punibiles à Principe creato: Ergo & à Deo.

RESPONDETUR aliter. Distinguendo in primis secundam Illationem. Ergo apparet, quod actio externa superaddat malitiam vel bonitatem derivatam, concedo: In se formaliter stantem, nego. Unde & pœna imponetur actui externo prout habenti derivatam malitiã.

Ex alio principio non concludit argumentum: procedit enim de posse infligere pœnas pro solo actu externo: circa quod dici posset, pro solo actu externo, etiam non conjuncto interiori malitiã, posse Deum destinare aliquod malum perpetiendum; est enim absolutus nostri Dominus, licet illud malum non sit habiturum formalitatem pœnæ, quia hæc supponit culpam, culpa actum liberum, libertas internitatem.

Quæ adferuntur de Judice temporali, non convincunt: quia ille fallibilis est, & unusquisque ad abditum securitatis, ante illos recurreret, nempe: quod internum actum non habuerit; debuit ergo ad actum interiorem, ab illo non attendi. Imò etiam si aliunde constaret de carentia interioris malitiæ, possent per multos judicare secundum allegata & probata, circa solum actum externum, scientiaque illa quæ foret per accidens, non posset interturbare statum ejus, quod per se est.

QUARTUM ARGUMENTUM est. Quia posito quod actus externus addat malitiam vel bonitatem novam, multò facilius explicantur.

PRIMUM, quod facilius explicatur, est: Cur non sufficiat ad Sacramentum pœnitentiæ, di-

cere solum actum internum, & efficax desiderium, sed est necesse dicere actum externum?

RESPONDET Lugo n. 66. Præceptum Confessionis non est confitendi demerita, sed peccata: Si ergo actus externus non augeat peccatum in ratione peccati, nec erit obligatio illi confitendi. *Hæc Responsio*

NON SATISFACIT. Tum, quia non respondet ad punctum, quare scilicet actum externum confiteri debeamus, si ille non augeat peccatum. Tum, quia facile dicerent oppositi quod actus externus solus, non sit peccatum, sed conjunctus interno, addat malitiam. Tum quia, ut addit Ripalda etiam demerita subdantur clavis: quia non solum absolvimur à culpa, sed etiam à poenâ.

RESPONDET 2. Idem. Quod eodem modo esset obligatio confitendi effectum secutum ex peccato, si actus externus superaddit malitiam. *Hæc Responsio*

NON SATISFACIT, quia concedit sequelam Ripaldæ n. 62. *Sed aliter*

RESPONDETUR 3. Ex eo actum externum confitendum esse: quia habet derivatam malitiam ab actu interno præsentis formaliter vel virtualiter, & sicut iusta est causa confitendi novitas malitiæ: Ita iusta erit causa confitendi malitiæ derivatio, accedente præcipue Institutoris Christi mente: quam nobis doctrina Ecclesiæ applicuit.

SECUNDUM, quod facilius in hac sententia explicatur, est; Quare desideranti efficaciter Martyrium neget Deus præmium speciale Martyris.

RESPONDET Lugo. Martyrium consummatum ex peculiari privilegio adferre augmentum, vel etiam infusionem primam gratiæ. Unde sicut confert justificationem, non est mirum, quod Deus voluerit etiam illi conferre laureolam accidentalem, ex opere operato, ultra dignitatem operis, præcipue quia illa laureola non est pars præmii condigna: Nam totus valor refertur ad gratiam & gloriam, sed est præmium quoddam correspondens merito congruo, quod præmium potuit Deus velle dare, quando ponitur actio externa, saltem ex gratitudine. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT. Tum, quia in ordine ad gratitudinem, actus externus martyrii, augeat aliquid. Ergo & in ordine ad meritum augebit valorem. Tum, quia vel datum est actui externo hoc privilegium ex mera gratiâ: vel certe ex exigentia objecti? non primum: quæ enim hujus ratio? Communisque fidelium apprehensio, advertit in actu externo martyrii, eam proportionem ad aureolam, quam non dicit osculum terræ. Si autem dicatur secundum? Ergo apparet in actu externo, haberi aliquid meritum specialis præmii, quod negatur, posito so-

lo actu interno moriendi, qui id sit, si nihil actus externus superaddit bonitatis? Tum, quia concessio, quod illud meritum aureolæ per actum externum, sit meritum de congruo, non debet inde inferri: quod non augeat meritum, sed potius oppositum, quamvis illud meritum, non sit de condigno. Tum, quia non apparet, cur ex eo quod illud meritum, sit de congruo aureolæ, deiciatur actio externa à ratione meriti: Nam vel ex eo deicitur, quia nullum est meritum de condigno ad finalem perseverantiam: & ex hoc fundamento nihil concluditur: quia etiam actus interni, de condigno, non merentur finalem perseverantiam: & tamen illis tribuitur perfecta formalitas meriti: Vel ex eo deiceretur actio externa à ratione meriti de condigno: quia non fieret in gratia præhabita? sed id non convincit: sæpe enim præhabetur; & sicut actus interni, qui sunt merita non nisi de congruo, verè sunt merita, habentque suam bonitatem; ita poterunt habere eandem etiam actus externi. Tum, quia ut urget Ripalda: Meritum congruum donorum accidentalium, vel non est dividuum à merito gratiæ: quia Deus non accipiat aliquas actiones ad accidentaria præmia, nisi simul ad promerendam gratiam: Si autem est dividuum, ex eo esset dividuum, quia valor est exiguus actionis, qui non sufficit æquare magnitudinem præmii substantialis: ex quo ipso sequitur, quod competat actui externo ratio meriti.

RESPONDETUR aliter. Quod scilicet actio externa martyrii, habeat in se rationem derivatam bonitatis, cui non nisi ita derivatæ, decrevit Deus se daturum præmium, licet non habeat primariam rationem meriti.

TERTIUM, quod facilius in hac materia explicatur, est: Cur Deus in decernenda gloria Prædestinatis, non attenderit ad prævisionem solius interni desiderii ad moriendum, quod habuit Christus, sed ad prævisionem ipsius actus externi mortis obitæ; ad quam eternitatem, cur attenderetur si non augeat meritum?

RESPONDET Lugo, Deum expectasse mortem ipsam Christi; quia usque ad illam duravit meritum actuale ipsius Christi, cum usque ad ultimum illud instans, semper meruerit per actus internos; voluit autem Deus, salutem nostram per omnia merita Christum obtinere; & quamvis non durasset meritum usque ad ultimum instans, sufficit durasse satisfactionem, quam augeat actio externa. *Hæc Responsio*

NON SATISFACIT. Tum, quia si actio externa augeatur satisfactio. E. augeatur & meritum. Tum, quia videtur ab omnibus supponi quod nulla fuerit actio Christi satisfactiva, quia fuerit meritoria. Tum, quia hoc ipsum est arbitrarium, dicere, quod expectavit Deus non positionem actus externi, sed solos internos. *Hinc aliter*

RESPON-

RESPONDETUR. Quòd scilicet externa passio Christi habuerit etiam derivatam bonitatem, & hanc fuisse expectatam.

QUINTUM ARGUMENTUM est ab Auctoritate: nam Aug. 3. Doctrin. 15. dicit, malà voluntate quisque miser efficitur, sed inferior potestate, quā desiderium malæ voluntatis impletur.

RESPONDETUR. Hic Augustinum nihil agere de actu externo, esseque hunc sensum didici: miseri quidem sumus actu peccando, sed in hoc peccato condistinguendo desiderium peccandi, & ipsum actuale peccatum, deterius est & magis completum, ipsum peccatum actuale.

RESPONDET alii, quod actione externa, inferior homo reddatur occasionaliter, ut frequentius efficaciusque velit malum.

Recurrendo ad dicta: Dici potest inferiorem hominem reddi actione externā tanquam derivatam malitiam participante.

Opponit insuper sibi Arriaga, sequi ex opposita sententia, quòd qui vellet dare quantum est ex se infinitam elemosynam, mereretur infinitum primum. Sed hoc Argumentum etiam opposito solvendum, quia nemo negat, actum internum esse meritum: cur ergo pro illo appetitum non dabitur infinitum primum? Dicitur negatur sequi. Ratio, ut meritum sit infinitum, non sufficit ut terminetur ad aliquid infinitum: Nam hoc facit illud meritum esse non nisi extrinsece infinitum, sed est necesse ut illud meritum in entitate sit infinitum, idque ratione adveniente infinitæ, voluntarii infiniti &c. quod quia illi actioni non competit, fit, ut illa non sit infinita.

DIFFICULTAS II.

Argumenta opposita partis, & Decisio Difficultatis.

PRIMA RATIO est ab Auctoritate.

AUCTORITAS I. est S. Paul. 2. ad Corinth. 8. *Quemadmodum promptus est animus voluntarius sit & perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est secundum id quod habet, acceptabit: non secundum id, quod non habet.*

RESPONDETUR ex Vasqu. & Arriaga, hanc Auctoritatem non esse ad propositum. Neque enim Apostolus mentionem illic ullam facit de æqualitate actuum, quoad intensiorem, vel quoad id, quod illa voluntas tanquam obiectum appetit. Fortè etiam loquitur illic Apostolus exhortando illos ad collationem elemosynarum indigentibus, quæ sola juvat eos, non actus internus: estque pauperibus accepta, secundum quod prodest in actum externum. Aliam explicationem adfert Arriaga, ut scilicet darent elemosynam: quia illa etiam minor, ob bonum animi & ob difficultates, tam accepta est Deo, quam alia longè major in Divite.

AUCTORITAS 2. est S. August. qui lib. 1. de Lib. Arbitr. cap. 3. docet; *Eum, qui vult, sed non potest abuti alienâ uxore; non minus esse reum, quam si de facto abuteretur.* Unde etiam & Gregor. Hom. 5. in Evang. dicit de Deo: *Cor namque non substantiam pensat.*

RESPONDERI potest. Quòd hinc loquatur Aug. de voluntatibus inter se comparatis, & dicat: Si sit voluntas unius abutendi alienâ sine effectu, & voluntas alius cum effectu; hæ voluntates si inter se comparentur, non minus est una peccaminosa quàm alia ob æqualem primitivam malitiam. Sed non negat Aug. derivatam malitiam actui externo.

AUCTORITAS 3. est S. Leonis Ser. 40. de Junio 10. mensis. *Subinde æquatur merito, qui distat impendio: quia potest par esse animus, ubi dispar est census.*

RESPONDETUR eadem, ut ante, Responsione.

Quando autem universaliter dicunt PP. Voluntatem stare pro facto; Respondet Ripalda disp. 68. n. 34. in primis retorquendo Argumentum: Nam desiderium operis interni omnium confessione pro opere completo non reputatur: neque enim desiderantes merita Beatissimæ, habent merita ejusdem. Deinde dicit, voluntatem apud Deum pro facto reputari, quia scilicet Deus in ordine ad pœnas & primum non æstimat præcisè actiones externas, ut homines solent, sed potissimum attendit ad interiora. Vel voluntas pro facto reputatur, hoc sensu; ut si impediatur voluntas ab actu externo, non imputetur illi in pœnam, negatio actus externi, cum tamen inter homines, impeditio ne aliquis actu externo v. g. militet, dejiciat hominem ab habendo stipendio.

RATIO 2. est. Difficile & durum videtur, quod ex duobus volentibus efficaciter occidere, alter mereatur apud Deum majorem pœnam, præcisè propter actum externum; cum sint omnino æquales in affectu & peccato interno: & tamen PP. dicunt juxta mensuram malitiæ & culpæ, futuram pœnam.

RESPONDET Ripalda cum æquali culpa cæteris paribus absurdam esse inæqualitatem pœnarum, secus cæteris imparibus. Quia verò actio externa addit aliquid supra internam; ratione hujus magis punitur.

Conformiter ad dicta concedendum est; esse illic æqualitatem in primitiva malitia, sed in derivata, esse excessum, ratione externi actus qui magis punitur.

INSTAT Lugo, quòd in Sententia Ripaldæ major peccator sæpè mitius puniretur quàm qui minus peccasset, quia fieri posset, ut cum minori malitia interna ponatur actum externum, & alter sine actu externo, graviora peccata committat.

h 2 RESPON-

RESPONDERI posset, quod actus externus augeat malitiam cæteris paribus, ita, ut si in utroque interna malitia sit æqualis, qui ponit actum in super externum, augeat illam malitiam: sed si cætera non sint paria, potest sine actu externo augeri hæc malitia: quando scilicet est tantus excessus actus interni, ut superet illud ad litamentum, quod poni posset ab actu externo. Quo etiam modo responderi debet ad alia, quæ adfert idem Lugo.

Advertit Ripalda condistinctas esse formalitates, reprehensibilitatis, & vituperabilitatis: quia vituperare potest etiam inferior, reprehendere non nisi superior: alia etiam est formalitas laudabilitatis, & alia remunerabilitatis: quia prior potest haberi etiam ab inferiori, posterior non nisi à superiore. Unde etiam potest esse actus magis laudabilis & minus remunerabilis: quia fieri potest, ut bonitas actus sit major, quem sequitur laudabilitas, & tamen dignitas subiecti quam sequitur remunerabilitas, minor sit.

RATIO 3. communis est. Actio exterior non est formaliter libera, & præcedit sine novo exercitio libertatis, cæco enim modo obediunt potentia exterior, voluntati efficaciter impetanti, & multo magis quam bruta: proinde, sicut ex eo, quod equus movetur, quando ego volo, non augetur meritum meum, vel demeritum; ita neque ex eo, quod moveatur pes vel manus. Tam enim unus motus est necessarius, quam alius, supposita meâ efficaci voluntate. Ergo Actio exterior, non auget meritum vel demeritum.

RESPONDETUR. Actione externâ non augeri meritum vel demeritum primitivè, augeri derivativè. Quod autem dicitur, similes esse actiones externas actionibus brutorum; id non convincit: Nam nullam habent honestatem derivatam bruta ex aliquo imperio, habent autem actiones externæ, constituentes cum internis, eandem moraliter actionem. Et sicut ipsæ actiones externæ pœnales, sunt etiâ satisfactivæ per oppositos, & tamen actiones brutorum non habent vim satisfaciendi; Ita poterunt etiam habere derivatam bonitatem vel malitiam. Quamvis ergo concedatur, quod æque subsint actiones externæ dominio voluntatis atque actiones bruti cicurati; quia tamen actiones priores, sunt actiones principii rationalis, capacitatem habere possunt, alicujus honestatis, saltem derivatæ; quod non convenit actionibus brutorum.

Paulo aliter eidem argumento respondet Ripalda: quod scilicet, quamvis per actionem externam utpote in se non liberam, non augeatur bonitas moralis, quæ sumitur per respectum moralem, ad objectum propositum à dictamine suppositi operantis; tamen auget conducen-
tiam in bonum extrinsecum Dei & Reip. rationalis.

INSTAT pluribus Instantiis Arriaga. Si quis jaculetur animo occidendi alium, & ille se subducatur; non minus erit reus coram Deo, ac si occidisset. Ponamus duos æquali volitione volentes confodere tertium, obstupescat unus manus miraculosè; nunquid uterque non erunt æquales in culpa? Comedat aliquis carnes die Jovis putans esse diem Veneris cum non sit; non minus peccabit, quam si re verâ esset dies Veneris & similia.

RESPONDETUR. Quod attinet ad illas occasiones, ostenditur æqualitas non nisi quoad malitiam internam: inde tamen non sequitur, quod actio externa nullam importet malitiam. Allata de comestione non faciunt in oppositos, dicent enim: quod illic ponatur actus exterior talis, qualis poneretur si re vera esset dies Veneris: Unde haberetur tota completa malitia stans in actu externo & interno. Ut tandem decidatur difficultas.

PRÆMITTO 1. *Duplicem posse nos cogitare honestatem vel inhonestatem quandam primitivam, quæ stat in ipso, usu libertatis recto dictamine præinformata, & quandam honestatem vel inhonestatem derivatam, quæ est honestas, vel inhonestas, actionis ex præsuppositione prioris oriunda, non continens in se formalem libertatem.*

PRÆMITTO 2. *Rationem derivati in quacunque materia duplicem haberi posse.* Primo ita: ut in illo ipso in quod derivatur, nihil plus sit, quam vel denominatio extrinseca, mera attractio intentionalis, vel physica à primitivo, sive, g. denominatio cogniti in objecto extrinseco, est denominatio extrinseca & sola attractio objecti, tanquam termini cognitionis. Similis etiam est derivatio albi in parietem ab albedine, in quem etiam albedo se derivat nihil illi ipsi in se spectato communicando ex se. Secunda Ratio derivati, ita potest haberi: ut primario quidem originativè & radicaliter sit aliqua formalitas in primitivo, ita tamen, ut etiam in ipso derivato, habeatur aliquid, licet non eodem modo; ita v. g. aqua originativè habetur in fonte, derivativè in alveo. Calor etiam originativè est in igne, derivatur tamen etiam in ferrum. Homo cum non sit sui ipsius causa & suæ entitatis; non habet rationem primitivam entis, habet tamen derivatam & participatam à Deo, per quam verè constituitur, ne sit nihil.

PRÆMITTO 3. *In quo stet derivata ista honestas vel inhonestas, contenta tamen suo modo præcisè in ipsa actione externa: & non stat quidem, ut dixi, in continentia usus formalis libertatis præinformata recto vel pravo dictamine: quia hic usus, est in ipsa volitione, quæ est quid internum. Sed stat in hoc: quia in circumstantia illius prioris, habet convenientiam vel inconvenientiam ad naturam intellectualem; habet quandam regulatam vel irregulatam stru-*

QUÆSTIO II.

De Divisione in Actum imperantem & imperatum?

Non pauca hic discutienda essent, quæ aliàs in Ethicis & Animastica tractata sunt. Ut, an actus imperatus sit liber? Quis influxus actus imperantis in imperatum? sed illis missis aliqua hic attingenda.

DIFFICULTAS I.

An Actus supernaturalis possit imperari ab Actu malo?

Posset quidem universaliter quæri: An actus malus possit imperare actum bonum? quia tamen aliqui cum Hurt. d. 135. de Fide §. 41. censent actum bonum naturalem, vitari posse ex fine extrinseco, & imperari à malo, non tamen actum supernaturalem; unde esset argumentatio à majori ad minus: Si actus supernaturalis potest imperari à malo actu, poterit & naturalis. Hoc ut decidatur

DICENDUM est. Actum bonum supernaturalem posse imperari ab actu malo, est Conclusio Cajet. ex nostris eam docent Ripalda de ente supernaturali d. 50. Oviedo Tr. 4. contr. 7. n. 4. Arriagad. 18. n. 2. Salaz. Granado, Lugo de Pœnit. d. 15. §. 4. contra Suar. Vasq. Valent. Tannerum, & contra Koning qui mediam viam init.

PROBATUR AUCTORITATE.

1. AUCTORITAS est S. Thom. Quæst. 2. de malo c. 4. ad 2. Ubi expresse docet, contingit tamen actui, secundum se bono, adjungi aliquem actum malum, secundum aliquem ordinem, & secundum actum malum, bonus dicitur aliquando malificari: non quod in seipso sit malus: sicut dare eleemosynam pauperi, vel diligere Deum, est actus secundum se bonus; sed referre actum hujusmodi ad finem aliquem inordinatum, scil. cupiditatis aut inanis gloriæ; est quidem alius actus malus.

2. AUCTORITAS est PP. quos adfert Ripalda cit. S. 4. ex quibus universaliter colligitur, monere eosdem, ne actus bonos mala intentione faciamus. Unde supponunt hoc ipso fieri posse illos tali intentione. Quæ verba PP. cum non loquantur de solis actionibus externis; accipi possunt ut sonant, adeoque universaliter cum extensione etiam ad actus internos. Ita loquitur Aug. in pl. 120. explicans illa verba: Super manum dexteræ suæ: Si propter vitam æternam opereris; dextera sola operatur: Si autem habet intentionem ad vitam æternam, sed subrepsit tibi cupiditas vite temporalis, ut attendas etiam ista quando facis opus bonum, ut sic tibi aliquid retribuatur;

duram operis externi, decentis vel non decentis rationale principium, & ita mala omnino & quidem mala primario est voluntas homicidii, sed ipsa laniena corporis humani, effusio sanguinis, creptio vitæ violenta, dicit etiam in se turpitudinem & inhonestatem, constituitque heterogeneæ, ut loquitur Ripalda demeritum: hoc est, non ut pars homogenea, in qua seorsim ab aliis sit demeritum, sed quæ simul cum aliis, faciat demeritum.

DICENDUM est. Quod actio externa licet non adferat nec augeat primitivam malitiam vel inhonestatem, hac enim ut dixi, stat in ipso libertatis usu qui internus est, adfert tamen & augeat malitiam, vel inhonestatem derivatam derivatione explicata.

PROBATUR 1. Conclusio consensu etiam oppositorum, qui admittunt etiam derivatam inhonestatem, licet forte non ita eam explicant.

PROBATUR 2. à Definitione: Derivata honestas vel inhonestas actionis externæ, est disconvenientia vel convenientia ad naturam intelligentiam actionis externæ, procedens ex suppositione boni vel mali usus libertatis. Sed datur talis convenientia vel disconvenientia actionis externæ ut dictum sup. Ergo datur inhonestas derivata. Et certe detestationem & horrorem rationabilem experimur in nobis, non solum actionis internæ homicidii, sed etiam externæ, sine iure patrata.

PROBATUR 3. Non habet se actio externa sicut merus effectus, qui sequitur. Unde etiam oppositi docent, quod effectus, non sit necessarius subijciendus confessioni, subijcienda actio externa; & tamen tam actio externa quam effectus dicunt etiam conjunctionem cum malitia interna tanquam cum suo principio: Ergo apparet, quod non ex hac conjunctione, sed insuper ex continentia malitiæ licet derivata in ipsa actione externa, oriatur hæc obligatio.

Videtur tamen superesse hæc difficultas, quod scil. improbabile sit, ut si aliquis velit dicere coronam & non possit, impeditus ab alio vel ab ægritudine; non habeat æquale meritum cum illo qui dicit: quia illi expeditum est dicere. Et quidem quod ad voluntatem illius attinet; uterque habet meritum: sed non apparet etiam iustum, ut negatio actionis & positio, saltem derivatam honestatem habentis, æquale habeat premium. Et sicut oppositi docent, quod in exercitio actionis externæ, augeatur meritum per accidens, propter repetitionem actuum; ita & hic augebitur meritum, per actionem honestam derivatam. Cæterum dolor ille & alii affectus quos habet aliquis, quod actionem externam meritoriam non ponit expedit; supplet defectum actionis externæ, pertinetque ad providentiam Divinam æquare illos duos. Sed si per aliquem staret, ne ponatur actum externum; indubie minus merebitur.

zur; miscet se sinistra operibus dextra: Hoc vetat Deus. Similia habet Basil. in Constit. Monast. c. II.

3. AUCTORITAS est S. Scripturæ; Matth. 6. dicitur; Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus &c. esse autem hic rem principaliter de actibus internis suadet Lyranus. Deinde quia Sanctitas morum in operibus internis consistit: unde de illis debuit esse sollicitus Christus.

PROBATUR 2. Rationibus Auctorum.

RATIO 1. est ex Ripalda n. 15. Actus elicitus absque fine honesto sibi debito non est simpliciter bonus. Sed actus supernaturalis potest fieri absque fine sibi debito: quod ipsum probatur: quia potest Deus imponere homini præceptum, ut nullum actum supernaturalem eliciat, quin eum dirigat in finem charitatis: quæ enim in hoc repugnantia? Sed tunc poterit homo elicere actum fidei supernaturalem, non eliciendo illum propter illum finem? Ergo. Jam autem violari illud præceptum non potest, quin re verâ ponatur actus supernaturalis absque fine charitatis: de tali enim actione procedit præceptum.

RESPONDET 1. Hurt. apud Oviedo, n. 28. Actum illum manere absque illa malitiæ mixtura: quia tota malitia resideret in omissione directionis, ex qua in actum dirigendum non refundetur.

CONTRA est. Quidquid sit de hac questione: An ille actus sit futurus malus: restat difficultas: Cur actus ille supernaturalis, non possit imperari ex directione, quæ non sit charitatis, quæ directio erit mala. Unde sic procedit Ratio. Vel potest tale præceptum, de quo Rip. poni à Deo, vel non potest? Si non potest, cur si potest, illud præceptum jam positum vel potest violari, vel non potest? Si non potest, cur jamque otiosum esset illud imperium. Si quidem ante omnem prohibitionem inviolabile esset. Si autem est violabile, vel est violabile per actum fidei naturalis, vel per actum fidei supernaturalis. Si primum: Ergo præceptum non violatur: quia illud procedebat de actu supernaturalis fidei. Si autem sit supernaturalis. Ergo ille potest imperari intentione malâ, quod intendebatur.

RESPONDETI potest 2. ex Oviedo: Malitia primario est in ipsa omissione dilectionis; cujus malitia, non potest derivari in ipsum actum fidei: quia ommissio directionis, non est causa neque effectus fidei. Ergo in illam non potest derivare suam malitiam: quia hæc derivatio non nisi ex influxu derivantis & derivati procedit.

CONTRA est. Tum quia transeat, quod ommissio directionis, in ratione omissionis spectata, non sit causa illius actus: est tamen causa, intentio alius finis, quam charitatis, quæ intentio, cur non potest imperare actum supernaturalem? etsi illum imperat; hoc ipso fit actus su-

pernaturalis malâ intentione. Tum quia, quamvis ommissio directionis non sit causa actus fidei, importare tamen potest voluntatem disobediendi, quæ voluntas disobediendi, non potest impleri, nisi positione actus supernaturalis, nec tamen directi, in finem charitatis. Tum, quia non datur, ulla ommissio pura libera, de quo aliâs. Si autem illa ommissio stat in exercitio actus voluntatis, cur illud exercitium non poterit esse imperativum actus supernaturalis?

RATIO 2. communis est, quia voluntas, quando existit cum omnibus requisitis proximè parata ad actum supernaturalem misericordiarum, potest affectu absoluto vanæ gloriæ velle homo existentiam illius. Nam intentio vanæ gloriæ, & actus misericordiarum, non respiciunt objecta contradictoria: & ex alia parte actus misericordiarum potest conducere ad objectum sive intentionem vanæ gloriæ; actus autem conducentis ad finem, & non continens objectum contradicens fini, expecti potest à voluntate ex intentione finis. Sed tunc fit actus bonus ex intentione mala: quia fit actus misericordiarum ex intentione vanæ gloriæ. Ergo.

RESPONDET 1. aliqui ap. Ripaldam: quod actus misericordiarum conducatur ad obtinendam gloriam, sed non est capax, ut fiat & producatur ex intentione vanæ gloriæ:

CONTRA est: Tum quia arbitrariè assumitur, quod talis actus non sit capax fieri talis intentione. Tum quia, quando ego volo facere actum bonum, v. g. & ex prior me illum velle facere hac intentione, nullaque alia; arbitrium esset dicere, illum non fieri hac intentione. Tum, quia concedo quidem aliquos actus non posse fieri intentione aliqua, v. g. volo detestari omnem vanam gloriam, & habere propterea vanam gloriam, quia hoc est contradictorium: scil. nihil velle gloriæ vanæ, & aliquid velle gloriæ vanæ. Sed tales termini in præsentem non inveniuntur. Imò etiam vanæ gloriæ detestatio, ex speciali motivo potest fieri, cum intentione vanæ gloriæ. Nam potest aliquis detestari vanam gloriam in materia bonorum temporalium, ut habeat vanam gloriam sanctitatis.

RESPONDETUR 2. Quod posita illâ intentione malâ, non detur influxus ullus illius in actionem bonam ex eo: quia Deus non exhibet suum concursum in actum supernaturalem imperatum intentione malâ. Sicut non exhibet suum concursum, ut habitus fidei concurrat ad objectum falsum.

CONTRA est, quia hoc asserere est arbitrarium: neque enim de hoc vel per rationem, vel per Auctoritatem constat: de fidei habitu dispar est ratio: quia ille habitus est essentialiter & definitivè certissimorum, non esset autem habitus certissimorum, si circa objectum falsum procederet. Nulla autem pars definitiva actus supernaturalis, importat exclusionem imperii mali. Rursus, experitur homo

homomoveri se ex illa intentione mala, cur ergo Deus ex sua parte, subducet concursum suum tanquam causa prima supernaturalis? Cum aliunde nihil obstat. Deinde urget Ripalda: Inintelligibile est, voluntatem moveri efficaciam actus imperantis, ad actum supernaturalem imperatum, quin actus imperans, exerceat causalitatem in actum imperatum, cum illa causalitas stet in movendo & determinando. Ergo apparet, quod tunc exerceatur actus ex motione & causalitate actus imperantis: & sicut Deus confert concursum suum ad consecrationem hostie imperatam mala intentione, ita conferet & ad actum supernaturalem.

Tum quia, sit obligatio ponendi aliquem actum supernaturalem; in tali circumstantia Deus dat gratiam vi sui promissi, & si non daret, non essemus securi, Deum in opere salutis facere quantum est ex illo, & non denegare gratiam: cum tamen id importent locutiones PP. Porro in circumstantia talis obligationis, cur non poterit se jungere vana gloria, & tamen cum suppositione gratiae collata? Tum quia, ponamus aliquem esse in articulo obligationis resistendi gravissimae tentationi, idque sub mortalitate: jungatur tunc illi appetitus veniabilis vanae gloriae, per te non conferetur illi gratia supernaturalis. Ergo cadet: Quia sine gratia supernaturali gravissimae tentationi resisti non potest. Quapropter, in illo casu peccabitne mortaliter vel non? si non peccabit? Ergo erit tunc voluntarius consensus, gravissimae tentationi & ad resistendum graviter obliganti, sine ullo peccato? Si peccabit? Ergo peccabit, & tamen non potuit non peccare, siquidem non habuit vires non peccandi, non enim data est illi gratia supernaturalis, miscebatur enim vana gloria. Tum, quia in tali circumstantia vel non datur etiam gratia sufficiens? & obstat doctrina Theologicae in hac materia, vel tantum non dabitur efficax, & quaeritur cur non?

RESPONDETUR 3. Implicare, ut actus supernaturalis referatur in finem vanae gloriae, quia haec non habetur, nisi ratione actuum externorum.

CONTRA est. Nego, quod vana gloria, non possit intendi, ratione actuum internorum in causam, quo saltem miraculose noscantur. Rursus etiam actiones externae merentur gloriam apud homines, non nisi ex supposita connexion cum interioribus, & in materiis Christianae vitae, ex suppositione actuum supernaturalium. Ergo si actus exteriores possunt imperari à voluntate mala, poterunt imperari saltem indirecte, etiam supernaturales interni. Deinde nulla est in hoc repugnantia, ut sit Angelus vanae gloriae capax etiam habenda ab aliis: pone ergo illum velle hanc vanam gloriam, cur tunc non poterit imperare sibi actionem internam? quam solam manifestet alteri, modo suae locu-

tionis, non autem faciendo Actum externum. Quod autem dicitur, intervenire tunc duas volitiones, quandam bonam imperantem etiam actum internum bonum, & quandam malam, imperantem actum externum.

CONTRA est. Quia hoc ipsum arbitrarie dicitur. Rursus, cum eos actus, quos sigillatim possumus facere, possumus etiam uno actu complecti: & ita genus & differentia, quae alias noscuntur distincto actu, possunt à nobis attingi uno actu indivisibili; cur ergo etiam illas duas actiones, non posset unus actus complecti, ut ei respondeat tota illa actio interna supernaturalis? Tum, quia connoti potest homo, ut non nisi mala intentione ponat dolorem, confessionem &c. cur ergo affingeretur illi tunc alia intentio bona, quam ille in se non experitur?

3. RATIO est, quae utitur Oviedo cit. n. 5. Motiva actus imperantis & imperati sunt inter se distincta, distinctos efficientia actus: Ergo inter se non sunt impossibilia: sicut non sunt impossibiles duo actus in eadem voluntate, quorum unus respiciat pravam obiectum, à quo malitiam trahat, & alius obiectum honestum. Ergo idem dici poterit de imperio malo, & de actu imperato supernaturali bono.

PROBATUR 3. Conclusio Argumento negativo, scilicet quia id non implicat contradictionem.

DIFFICULTAS II.

Solvuntur Argumenta in oppositum.

OBJICITUR 1. Actus fidei non potest imperari à voluntate mala. Ergo nec actus supernaturalis v.g. amoris vel spei.

RESPONDETUR 1. Arriaga, disparitatem assignando: quia amor non pendet ab ullo pravo imperio: hinc bene poterit ex supererogatione impelli voluntas ad illum, à naturali actu, & consequenter etiam à malo. At actus fidei petit necessario determinativum, & cum in se sit valde perfectus & supernaturalis; exigit etiam proportionatum determinativum sibi & sui. Ergo supernaturale.

RESPONDETUR 2. Appetitus vanae gloriae ex actu fidei, potest in primis considerari secundum quod non importat etiam virtuale imperium intellectui, ut assentiat obiecto inveniendi, sic sumpta vana gloria, non potest esse influxiva ad positionem actus fidei: quia adhuc tunc responderet intellectus, ego non possum assentiri liberè: quia non sum liber: non etiam possum assentiri actu necessario: quia ego non assentior nisi rebus certis & evidentibus, quantum est ex me, mihi autem obiectum revelatum, non est evidens: ex alia parte non inclinor à voluntate imperante hoc mihi: & sicut, si appetitus vanae gloriae imperaret actum volandi homini; diceret potentia executiva, non possum:

quia non habeo requisita ad volandum, quæ executioni applicare possim; nec vana gloria, potest efficaciter imperare illum volatum; ita & in præfenti efficaciter non imperabit actum fidei, cum præcisè attendat ad solam excellentiam vanam, ad imperium non accedendo, quale alias requiritur. Quod si illa vana gloria, sit simul imperium virtuale imperans intellectui, ut etiam objecto inevidenti assentiatur, nihilominus præcisè, ex vi imperii talis, non prohibet actus fidei supernaturalis: quia per Patres requiritur voluntas credendi, sicut oportet ad salutem, & voluntas credendi, quæ est donum Dei, quibus & similibus phrasibus ostendunt, antecedere debere indispensabiliter, pro præfenti ordine, actum voluntatis supernaturalem. Hinc si ille non ponatur, non ponetur actus supernaturalis fidei. Secus fit in aliis materiis, quia PP. sentiunt ex vana gloria posse nos moveri ad bona opera, sine addito: bonorum autem operum nomine sine addito, veniunt operationes supernaturales, salvâ exceptione actus fidei, quam faciunt iidem PP. Quamvis autem supra dixerimus non intervenire duplicem voluntatem in positione actuum supernaturalium; id intelligendum est salvis exceptionibus: præcipuè cum etiam experientia ostendat, præter appetitum vanæ gloriæ, dari imperium credendi.

OBJICIT 2. Suarez. Motivum actus mali est valde imperfectum. Ergo non sufficit ad excitandam voluntatem pro actu bono & supernaturali in se perfectissimo.

RESPONDET Arriaga, hoc argumento falsitatem non probari, quod actus bonus naturalis, qui non est perfectissimus non possit imperari à malo.

Alio ex principio satisfit, quod tunc solum motivum imperfectius, non possit ponere actum perfectiorem longè, quando illud motivum, est necessariò requisitum, & aliunde non supplebile: ad actus autem supernaturales, non requiritur illud motivum antecedens vanæ gloriæ: & determinatio illius actus ad esse, potest haberi ex ipso motivo, ut ita dicam, intrinseco actui. Quamquam videmus etiam causas ignobiliorens æquivocas, concurrere ad nobiliorem in ratione entis effectum, & instrumentum ferreum, procudere annulos aureos.

OBJICIT 3. Repugnat sanctitati Dei ad actum supernaturalem ex hac intentione concurrere.

RESPONDETUR. Sicut sanctitas Dei non vetat, quod minus Deus, ut causa prima naturalis, ad ipsam pravam intentionem concurrat; ita nec vetabit, ut in ordine supernaturalis ad talem actum concurrat.

INSTABIS 1. Quamvis Deus habeat jus & dominium vitæ & mortis, possitque vitam auferre Petro, tamen non potest eam auferre, si id

ab eo petam malâ intentione. Ergo neque concurrere potest ad actum supernaturalem malâ intentione faciendum.

RESPONDETUR. Disparitatem esse, quia in priori casu Deus esset causa specialis & particularis ipsam illam occisionem per se ponendo, vel ejus medium per se applicando; in casu autem consequentis, Deus se haberet ut causa prima supernaturalis, non denegans suum concursum. Rursum, duo illic interveniunt actus: in prius intentio mala; ad hanc non concurrat Deus supernaturali concursu: secundò intervenit actus supernaturalis, ad quem concurrat quidem Deus tanquam Auctor supernaturalium; sed ille actus retinet in se totam bonitatem intrinsecam. Jam autem, si Deus ad instantiam illius odii occideret Petrum; & odium, & instantia, & occisio, secundum has circumstantias esset mala, Deusque cooperaretur malo: cooperando autem actui supernaturali, non cooperatur malo. Quod ulterius in hoc resolvitur, quia motivum intrinsecum illius occisionis, esset malum, nempe odium petentis: motivum autem intrinsecum actus amoris Dei, imperati à vana gloria, esset bonum, nempe bonitas Dei.

INSTABIS 2. Actum illum supernaturalem detestatur Deus, propter illud imperium voluntatis, licet non detestetur propter illummet ipsum: ad eum modum, quo actum externum non detestatur Deus propter illummet ipsum, sed propter malitiam internam.

RESPONDETUR, quod illa detestatio compatitur amorem illius actus in se. Unde detestabitur illum Deus in quantum dicit relationem ad vanam gloriam; non detestabitur autem in quantum est à principio supernaturali & ex motivo intrinseco bono: quod motivum in hoc actu, habet rationem principalis.

INSTABIS 3. Ex iis, quæ sibi opponit Ripalda cit. n. 2. Actus supernaturalis non potest fieri sine gratia per Christum, actus autem vitiosus non potest fieri auxilio gratiæ per Christum, quia Christus non est mortuus, ut operaremur vitiosè.

RESPONDETUR. Actum vitiosum extrinsecè, intrinsecè autem bonum, posse fieri auxilio gratiæ per Christum: quia illud auxilium non nisi actum illum supernaturalem causaret. Unde negatur illum actum in se esse malum, adeoque non esse talem, ut melius fuerit illo carere, sed sola illa intentio est mala. Addit Ripalda. Melius fuisset damnato non habuisse auxilium sufficiens quam habuisse, & reddidisse non operans, & tamen etiam illud, habet rationem doni. Sic & actus ille in se spectatus, habebit rationem doni, licet melius fuisset, non habuisse talem intentionem.

OBJICITUR 4. Non potest fieri id, quod ponit Conclusio, idque ex natura & conditione ipsiusmet virtutis: quia per August. Virtus est bona

bona qualitas mentis quae nemo male utitur. Quando autem fit actus virtutis supernaturalis sed malo fine, male tunc utimur virtute.

RESPONDETUR. Cum nonnisi extrinsecè ille actus sit futurus malus, & intrinsecè bonus; nec dum virtute quisquam male utetur. Unde admittimus duplex motivum, extrinsecum in ipsa scilicet vana gloria inclusum, & motivum intrinsecum formalis v. g. amorem, dicimusque: Si sit motivum intrinsecum bonum, hoc est motivum, sine quo impossibile est poni illum actum; & ipse actus, erit bonus.

INSTABIS I. Bonum est ex integra causa, malum verò ex quocunque defectu. Ergo ille actus erit simpliciter malus.

RESPONDETUR. Bonum esse ex integra causa quoad prædicata intrinseca actus, licet quoad extrinseca sit aliquis defectus. Neque valet si dicas, quod sit extrinseca actui prohibitio, tempus, & similia, & tamen hæc omnia vitiant actum. Ergo idem dicendum de illa mala intentione. Nam sunt quidem hæc extrinseca actui physice, sed non extrinseca moraliter, non enim est extrinsecum actui malo, fieri contra prohibitionem, quæ etiam prohibitio formalis malitiam. Actio autem virtuosa supernaturalis intrinsecè non est mala, quamvis sit dissonum imperium, quod illam imperat, quod imperium non formalisat illam intrinsecè.

INSTABIS 2. Actio quæ essentialiter pendet à mala intentione, non potest esse bona, ille autem actus supernaturalis essentialiter pendet à mala intentione.

RESPONDETUR. Majorem esse veram de actionibus, quæ insuper in se non dicunt motivum intrinsecum bonum. Ad Min. dici potest, quod per accidens sit illud imperium, & nonnisi actui reduplicativè accepto essentielle.

INSTABIS 3. Circumstantia finis est potissima in objecto. Ergo cum fine malo, non potest esse objectum bonum.

RESPONDETUR. Finem & motivum intrinsecum, esse circumstantiam potissimam in objecto, non autem finem extrinsecum. Amor autem v. g. Dei, habet aliud motivum intrinsecum, & non vanam gloriam.

OBJICITUR 5. à pari.

I. PARITAS est: Actus exterior imperatus est malus malitiâ imperantis mali. Ergo & actus ille supernaturalis, erit malus malitiâ imperantis. Ergo cum non possit esse malus actus supernaturalis, non poterit imperari ab actu malo.

RESPONDETUR. Cum non habeat actus exterior propriam suam bonitatem, debet denominari malus, vel bonus nonnisi ab interno imperante. Hinc si imperans sit malus, etiam derivabit malitiam in externum. Cum autem internus actus, habeat malitiam & bonitatem propriam, sicut & propriam libertatem; pote-

rit in conditionem boni vel mali per sua intrinseca transire.

2. PARITAS est. Actus bonus non potest imperare malum. Ergo nec malus bonum.

RESPONDETUR. Si actus bonus imperaret malum, esset bonus, ut supponitur: non esset autem, quia actus cuius objectum est malum, quod prosequitur voluntas; & ipse est malus: potest autem actus malus habere objectum bonum, esse tamen malus, eo quod non debito modo illud bonum appetatur. De actu autem habente simul motivum bonum & malum infra dicetur. Fufius de hac objectionem tractat Arriaga n. 23.

3. PARITAS est, ab effectu malo causa vocatur mala. Ergo & è contra à causa mala, denominabitur effectus simpliciter malus.

RESPONDET Arriaga, disparitatem esse: quia causare malum, est simpliciter malum, ponitq; illa causa malitiam, etiam in effectu, qui postea etiam denominat suam causam malam: jam autem causare bonum, non est quid malum: hinc illud bonum, non refundet malitiam.

QUÆSTIO III.

De Divisione in Actum indifferentem bonum vel malum essentialiter, aut accidentaliter.

Ordo inferius ponendorum titulorum sequetur ordinem jam factum.

DIFFICULTAS I.

An dentur Actus indifferentes.

Nomine actuum indifferentium per PP. antiquos veniunt opera, quæ nec sunt meritoria, nec demeritoria, adeoque naturalia. Et ita Hieron. epist. 19. ad August. cum numerasset aliqua opera naturalia; subdit: *Hoc nec bonum, nec malum est, si ve enim feceris, si ve non feceris; nec iniustitiam habebis, nec iustitiam.* In præsentia non est de hoc ulla quæstio. Sed procedit de hoc: An dentur in specie, & individuo indifferentes actus? Nomine autem in specie indifferentium actuum veniunt actus, qui versantur circa objectum secundum se, nec bonum, nec malum, ut hanc vocem explicat, Ripalda d. 69. n. 1. Nomine autem actus indifferentis in individuo, venit actus exercitus, qui neque sit bonus neque sit malus. Unde prior actus ad objectum attendit, posterior ad modum versandi, & actus in se spectati conditionem.

Non est dubium dari actus indifferentes in specie, estque communis Theologorum cum S. Th. 1. secundæ q. 18. a. 8.

RATIO. Tum, quia actus versantes circa objectum neque bona in se, neque mala in se, sunt actus indifferentes in specie, ita enim definiuntur. Sed dantur actus circa talia objecta: sic enim præscindere mystaces, neque est bonum in se

in se neque in se malum. Ergo: Tum quia, si non dantur objecta indifferentia in specie; nullum poterit fieri præceptum de novo, cum posset non fieri: hoc non potest dici, cum de factis talia præcepta essent. Seq. probatur, si enim esset illud præceptum de novo factum, vel faceret objectum illud bonum ex malo, vel malum ex bono, cum nullum jam esset indifferens, sed non potest fieri bonum ex malo ex se, nec malum ex bono ex se, idque ex vi præcepti. Ergo nullum esset præceptum de novo factum. Tum, quia ex una parte non implicat talis actus, ex alia parte etiam objecta talia inveniuntur. Ergo poterunt dari, & actus indifferentes in specie.

Tota Difficultas: An dentur actiones in individuo indifferentes. Negat illos communis sententia Thomistarum cum S. Th. cit. a. 9. & de malo q. 2. a. 5. quibus accessit Granado, Tann. Valent. Bellarm. Azor, omnes apud Oviedo tr. 4. contr. 7. n. 64. quam etiam sententiam docet Esparza hic q. 27. Oppositum sentiunt Scotistæ cum illis Vasq. Hurt. Oviedo cit. & Arriaga disp. 21. n. 42.

DICENDUM est. *Non dari actus indifferentes in individuo.*

PROBATUR I. Quia & essent indifferentes in individuo ut supponitur, & non essent: quia vel fierent illi actus ex deliberatione: vel non fierent: si non fierent ex deliberatione, non essent humani, adeoque neq. actus, de quibus hic quæstio: quia hic quæritur de actibus humanis, in individuo tamen indifferentibus: si autem fierent ex deliberatione, proponeret ratio posse illos rationabiliter fieri, & tales actus sunt boni, si autem proponat ratio non posse illos rationabiliter fieri, jam essent mali.

RESPONDET Oviedo n. 80. Hominem eo ipso, quod rationalis est, debere sua opera metiri regulâ rationis, antequam ea exerceat, ex vi cuius mensuræ, distinguitur homo in modo operandi, à brutis; semel autem hac mensurâ factâ, licet illi exercere omnia, quæ positivè contra rationis regulam non invenerit, etiam si juxta illam positivè esse non deprehendat, sed tantum à ratione permissa.

CONTRA est. Tum, quia si homo regulâ rationis omnia opera sua metitur; Ergo & illa indifferentia in individuo, adeoque non erunt jam indifferentia in individuo: quia opera formalisata à regula bonæ actionis, sunt bona, facta autem secundum mensuram rationis opera, sunt opera formalisata à regula bonæ actionis. Tum quia, quando dicit, illa opera non esse juxta rationem positivè, sed solum permissivè, quæro vel judicat ratio posse adhiberi actiones permissas à ratione, vel non judicat: si non judicat, ergo sunt mala: si judicat, ergo sunt bona: ita ut ratio permissi, sit non nisi materialis, formalisetur autem à regula rectè operandi, nempe ratione dictante, hæc adhiberi posse, licet

sufficiat, non ita clarum, ad hoc, prædictum iudicium. Tum, quia datur aliquis actus bonus idè, quia regulatur dictamine rationis. Ergo etiam actus, quem tu appellas indifferentem in individuo, & permissum à dictamine rationis, erit bonus: quia utrobique idem formale.

Ad discutiendam vim hujus rationis, posset quæri: An motus primi debeant dici boni moraliter? Si dicas, nihil esse bonum moraliter, nisi liberum, non erunt illi actus boni moraliter: quia non sunt liberi. Si autem concedas, etiam actus necessarios esse bonos moraliter, per actus bonos moraliter intelligendo actus humanos, sic actus illi non erunt boni moraliter: quia actus humanus, est actus secundum deliberationem, illi autem actus, sunt indeliberati: De quibus ipsis adhuc restat quærere: An sint indifferentes in individuo? Quod non sint: Ratio: Quia dantur motus primò primi etiam supernaturalis, vocanturq. Gratia, quæ est in nobis sine nobis; quomodo autem supernaturalia, non sunt bona? Sed hæc ratio non convincit. Quia si darentur actus in individuo indifferentes naturales; possent per nos dari etiam supernaturales, totaque illorum bonitas esset in ratione Entis, non in ratione Moris: Ita & in præsentia contingeret. Rursus ideo illi actus possent dici non indifferentes in individuo: quia non vetat ratio illos haberi; cum sciat ab illis inchoari debere deliberationem. Sed ad hæc omnia salvanda sufficeret illos esse indifferentes: remota enim non nisi ratio circa illos versatur, utpote tanquam circa indeliberatos: habereq. se ad illos illud dictamen sicut dictamen de malitia operationis. Quod si hic & nunc non relinquitur, malitiam non adfert.

Neque valet si dicas illos motus, si sequatur bona operatio fore bonos: si mala; malos: Nam non est ratio cur reddantur boni vel mali cum jam sint transacti. Deinde si sunt mali casus sequentis malæ operationis; Ergo, Deus illos injicere non potest: Et tamen prima cogitatio habet determinationem à Deo, vires bonæ fortunæ supplente.

Indecisum hoc relinquo. Transito autem: An actus primò primi sint indifferentes. Neg. Conseq. Disparitas est: quia in actibus indeliberatis non habetur forma, quæ illos constituat in ratione boni vel mali: neque dictat positivè ratio, posse illos poni vel non poni: jam autem in omni actu deliberato, dictat ratio, illum posse poni vel non poni, consequenter habetur, quod illum actum deiciat à ratione indifferentis.

PROBATUR 2. Tum, quia actus aliquis A indifferens secundum speciem, factus intentione bona supernaturali, habet meritum. Ergo etiam si fiat intentione hac, quia licitum est sibi illum ponere, erit etiam actus bonus, & oppositus illi malus: nullus autem actus indifferens

per te est, qui licet poni non possit. Tum quia, qui exercet libertatem suam, modo sibi licito, bene facit; aliis si male ageret, non faceret modo sibi licito. Sed qui ponit actionem indifferentem in individuo, ut tu dicis, facit modo sibi licito; Ergo facit illam bene. Ergo & ipsa est determinata jam ad bonum. Tum quia, quando opera ceteroqui indifferentia intenduntur ex bono aliquo fine, & ratione ejus evadunt materia præcepti, si fiant illa opera erunt bona. Ergo etiam si fine hoc fiant, quia illa ponere licet, & quia dicitur ratio talia posse usurpari, bona erunt: quia operari secundum dictamen, est ratio generica boni. Et si opus ceteroqui malum modo putetur esse bonum, evadit ex subjecto bonum; multo magis actio illa indifferens erit bona, si putetur secundum dictamen rectæ rationis, posse illam poni.

PROBATUR 3. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Ergo nec ponendi actus, præter bonos & malos, indifferentes in individuo, cum illorum ponendorum, non sit necessitas.

CONFIRMATUR. Verba otiosa sunt mala per Evang. Ergo & opera prædicta si darentur, essent mala; adeoque non indifferentia in individuo. Conf. probatur. Quia eadem est ratio utriusque.

RESPONDETUR 1. cum Chrysost. Theophylacto, Maldon. Vasquez etiam citato cap. ult. & post illos Arriaga cit. n. 43. nomine verbi otiosi intelligi verbum nocivum, detractivum, mendax, calumniosum, hinc non immerito de illo reddituros homines rationem.

Colligit hoc Arriaga ex ipso Evangelio. Nam cum Christus dixisset, Matth. 12. *progenies viperarum quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali?* Subjungit de reddenda ratione de omni verbo otioso, quod ad propositum non fuisset: nam ad significandum quod homo sit fraudulentus, lires, & odia fovens, parum refert, quod interdum inutilia sibi & aliis proferat.

CONTRA est, quia Hier. Basil. Greg. Bern. facientibus etiam oppositis, definiunt verbum otiosum, quod sine loquentis & audientis utilitate proferatur, cui auctoritati accedit communis sensus & suppositio istius vocis jam recepta. Argumentum autem Christi videtur esse à minori ad majus, si verba otiosa judicanda sunt, multo magis quæ indicant prævum animum internum.

RESPONDET 2. Oviedo n. 79. Quod scilicet verbum otiosum sit, quod nec ob commoditatem aliquam naturæ, nec ob honestam causam producitur. Adducitque Joan. Sanchez quoddam dicere, sole v. g. fervente, dies calidus est, non sit verbum otiosum, additque ex eodem, quod rarissime proferatur verbum otiosum, quod peccatum sit, præcipue in hominibus prudentibus: cum ferè semper enuntietur ob aliquam

naturæ commoditatem, ad eam v. g. sublevandam, complacendum amicis, ostendendam dexteritatem ingenii, ad vitandum silentii molestiam, non ob prævum finem, ne agreitis quis judicetur non confabulans &c. Verbum ergo erit otiosum dictum ob meram garrulitatem. Quod ipsum resolvit Arriaga in hoc principium: quia homo qui rationalis est, tenetur operari ob aliquem finem bonum, saltem physicè, si non moraliter, quod non servatur in verbo otioso.

CONTRA est. Quia verbum erit otiosum, adeoque malum, si homo non operetur ob aliquem finem ceteroqui bonum; Ergo & factum indifferens in individuo, erit etiam malum, si non sit ob aliquem finem ceteroqui bonum, vel si sit ob illum finem erit bonum. Ergo nullum datur indifferens in individuo.

OBJICIT 1. Oviedo cum Vasquez. Dantur actus ex sua specie indifferentes. Ergo dantur & in individuo indifferentes: quia hi cum nullam ex objecto malitiam habeant, & nullum aliud caput est, ex quo illam trahant, debent esse in individuo indifferentes.

RESPONDETUR. Dari fundamentum quare aliqui actus sint in specie indifferentes: Nempe quia sunt circa objecta, quæ possunt bona vel mala actione exerceri; nullum autem est fundamentum salvans actiones indifferentes in individuo. Caput autem unde sumunt bonitatem vel malitiam, est, quod fiant, vel non fiant modo rationali, quæ formalitas est intrinseca actibus humanis. Unde illa bonitas, vel malitia, non peteretur ex objecto, sed ex formalitate transcendentali modi agendi inclusibilis in omni actione humana; ita ut non sola omissio operandi humano modo sit mala, sed etiam ipsa operatio sine tali modo, sit mala; quia tunc tantum omissio alicujus, est mala, & non operatio, quando non est defectus prædicati intrinseci & transcendentalis in actu ad illum reddendum bonum: fieri autem humano modo, est tale prædicatum.

Aliaphrasi dicta Consequentia probatur, quia scilicet cum non possit dari species in individuo, si dantur actiones in specie indifferentes, debent dari & in individuo indifferentes. Sed hoc non convincit: nam potest dari species per Thomistas sine individuis. Deinde hoc sensu dantur actus in specie indifferentes, quia sunt versantes circa objectum, in se nec bonum nec malum. Sed non eo sensu indifferentes, quasi datur collectio aliqua actuum individuatorum, neque bonorum, neque malorum.

Neque valet si dicas, per nos concedi non nisi actus in genere indifferentes, non autem in specie: quia species desumuntur ab objectis; cumque hic indifferentiam ostendamus ex objecto, sit, ut ostendamus indifferentiam in specie.

OBJICIT 2. Arriaga. Non debemus voluntati ullam obligationem imponere sine ullo fundamentum.

P.
MLOD
WSKI
A. e. Z.
VI

damento. Ergo pro sua libertate poterit etiam actus in individuo indifferentes ponere.

RESPONDETUR. Fundamentum esse hoc, quia non est liberum voluntati, ut sine culpa, humano modo non operetur, quo modo si operetur, bona erit actio, adeoque nulla indifferens.

OBJICIT 3. Idem. Fricare caput ob naturam commoditatem, neque est bonus actus: quia ut alii urgent, non fit ex motivo virtutis: nec est laude dignus: nec est materia voti: non etiam est actus malus, quia alias caderet sub absolutionem.

RESPONSUM in Ethicis fricationem capitis factam ob naturam commoditatem, esse bonam: quia conformem dictamini rationis, dictantis faciendum aliquid, ob naturam commoditatem. Consequenter esse etiam hoc laudabile; quamvis id usus non ferat: eo quod laudanda censuerunt homines debere esse singularia. Suar. Lib. 2. de voto c. 4. n. 5. censet actum ex sua specie indifferentem posse esse materiam voti, modo ei adjungatur bona intentio.

OBJICITUR 4. Actus fricandi caput sine fine praedicto, nulli opponitur virtuti; Ergo non est malus.

RESPONDETUR. Esse illic oppositionem ad dictamen rationis, quidquid sit, an detur specialis virtus, ad talia dictamina attendens.

OBJICITUR 5. Multi actus exercentur ex opinione probabili, sed hi sunt indifferentes in individuo.

RESPONDETUR. Negando Minorem, quia rationabile est sequi opinionem probabilem.

Quid sentiendum de Actibus supernaturalibus?

RESTAT decidendum, an dentur actus indifferentes in specie & individuo supernaturales tamen? Suar. dicit 1. 2. Tr. 3. d. 9. s. 2. hanc questionem se primum movisse; sed Ripalda disp. 64. dicit, se illam exposuisse discipulis 1624. cum tamen suum illum tomum ediderit Suar. 1628. Quidquid sit de historia, negat cit. Suarez, posse dari actus supernaturales in specie indifferentes cum Turriano & Salaz; licet hic loquatur cum aliqua distinctione. Affirmat Ripalda cit. & Oviedo n. 46. cum Arriaga n. 27.

Ad decidendam Difficultatem

NOTO 1. Non implicare actus supernaturales in specie indifferentes. Ratio: Tum, quia ex una parte, ut suppono ex materia de supernaturalitate, Actus supernaturalis non requirit objectum supernaturale: quo posito: si dantur objecta actus naturalis, quae nec sunt bona vel mala; poterit dari actus supernaturalis circa illa versans, adeoque indifferens quoad speciem. Unde est argumentum à pari: Potest esse actus naturalis indifferens quoad speciem; Ergo & actus supernaturalis poterit esse talis. Tum, quia hoc, quod est praescindere mystices ob re-

verentiam sumendi caecis, potest esse actus supernaturalis, & tamen versans circa objectum de se nec malum nec bonum. Tum, quia immerito nos patres spirituales ad minutias operum Deo offerendas instigarent, si illae ut plurimum indifferentes ex objecto, non possunt exerceri actione supernaturali.

NOTO 2. Non dari tillos actus supernaturales indifferentes in individuo. Tum, quia non dantur naturales ejusmodi; Ergo nec dantur supernaturales. Tum, quia Patres, quando loquuntur de actionibus supernaturalibus, loquuntur semper de iis tanquam de bonis. Tum, quia congruit, ut ea, quae optimus artifex Deus tanquam causa specialis facit, sint bona, ostendantque artificem.

NOTO 3. In alio rerum ordine, supposito, quod possint fieri actiones humanae, & tamen in individuo indifferentes, posset dari actio supernaturalis in individuo indifferens. Ratio, tum quia ex una parte dari posset actio naturalis in individuo indifferens: ex alia parte non esset ratio, cur non etiam posset fieri supernaturalis. Tum quia, quod Deus non possit esse causa supernaturalis peccati; verat ejus Sanctitas: quia non potest esse causa specialis mali: sed quare non potest esse causa specialis, rei indifferentis? Tum, quia nec ex ratione generica, ut sic supernaturalitatis habetur, ut sit aliquid bonum moraliter; dantur enim de facto supernaturalia, quae tamen non habent ullam honestatem moralem: qualis est actio conservativa quantitatis, sine omni subiecto. Nec etiam id habetur ex ratione specifica; quod enim hujus fundamentum? Ergo non implicabit actio supernaturalis in alio rerum ordine indifferens in individuo, si ceteroqui talis actus non repugnet in ordine naturali.

DIFFICULTAS II.

De Bonitate vel Malitia Actuum ex Circumstantiis.

PRÆMITTO 1. Frequenter meminisse Aristotelem *Circumstantiarum*, illas, appellat singula in quibus est actus. Quenam autem sint ista singula, sic explicat 3. Eth. c. 1. Considerandum igitur est, quid & quis, & circa quid, aut in quo agat. Interdum etiam quo instrumento, & cujus causa, ut salutus; & quomodo, ut sensim an vehementer: haec enim omnia, nisi insanus sit, nemo ignorat. Infra autem subdit: Cum in omnibus igitur his, in quibus est actio, ignorantia contingat; sit, ut qui aliquid ex his ignoraverit, invitus egisse dicatur. In hoc textu duo videntur esse Contradictoria: Nam affirmat Aristoteles, has etiam circumstantias neminem ignorare nisi insanum, ponit postea in his omnibus ignorantiam contingere. Priori parti soli insitit Vasq. 1. 2. d. 30. n. 12. ex quo infert, Aristotelem non eo sensu accepisse circumstantias, quo Theologi; quia Theologi accipiunt illas

illas pro accidentibus actionis. Arist. autem non accepit. Quod probat Vasquez. Quia per circumstantiam Quis intelligunt Theologi non substantiam personæ, sed qualitatem, dignitatem, &c. Arist. autem intellexit substantiam personæ. Quia hæc sola non potest nisi ab infano ignorari: Cum tamen multi dignitatem suam & qualitatem ignorent. Idem probat de Circumstantia Qui d: Nam nomine huius apud Theologos venit solum prædicatum accidentis objecti, v.g. magnitudo, intensio &c. & tamen Arist. intellexit substantiam objecti: Nam in exemplum ponit prodictionem Mysteriorum Ceteris, secreti autem revelatio spectat ad substantiam actionis. Sicque de reliquis discurrit Vasq. Secundæ autem parti adhæsit cum communi post Suar. Arriaga d. 13. n. 3. interq; Arist. intellexisse circumstantias, quales cognoscunt Theologi: quia nomine Circumstantiæ Quis intellexit Aristot. id, quod aliquis ignorare non potest, ut ostendunt illa verba allata: Nemo autem substantiam suæ personæ ignorat, nec ignorat se esse lapidem, cum sciat se esse hominem. Posuit tamen Aristot. etiam Circumstantias, ex quibus in ipsis agentibus potest variari actio, sed non ex substantia personæ variatur, sed ex accidentali illius perfectione; Ergo hanc intellexit. Exemplum de revelatis mysteriis Ceteris non convincit: Quia ratio secreti potest esse accidentalis interdum circumstantia: ut cum scitur hoc vel illud aliquem dixisse, & nescitur, voluisse, hoc esse secretum. Circumstantia etiam filicidii potest esse accidentalis homicidio. Conciliat hunc utrumq; locum Arriaga, quod scilicet omnes simul circumstantiæ non possint esse ignotæ, licet possint esse ignotæ non nisi aliqua.

PRÆMITTO 2. *Quenam sit divisio Circumstantiarum.* Aliæ sunt circumstantiæ Physicæ, aliæ Morales. Et ita circumstantia est Physica manens occidisse, quæ non est moralis: parum enim refert, nisi fortè ex aliquo accidenti, ut si homicidia, magis sub crepusculum inhibeantur. Cum hoc tamen stat, ut sint aliqua accidentia physica, quæ respectu actus physici sint accidentia, respectu autem actus moralis sint essentialia. Sic v.g. libertas actui physico est circumstantia accidentalis, actui autem moralis essentialis. Rursus Circumstantiæ morales dividuntur in Circumstantias tenentes se ex parte objecti, & ex parte actus, tenentes se ex parte actus sunt illæ. Quis, Quid, Ubi, Quibus Auxiliis, Cur, Quomodo, Quando. Denique in Circumstantias mutantes speciem & aggravantes. His præmissis, sit

Punctum Difficultatis 1.

an dentur Circumstantiæ Actus moralis. Et quomodo neccantur cum Actu?

AN dentur Circumstantiæ actus, divisi sunt Auctores. Nam aliqui dicunt dari quidem

circumstantias actuum physicè spectatorum, sed nullas actuum moralium: eò quòd circumstantiæ actus moralis, sint verè specificativæ illius, & essentielles actui: Citatur pro hac sententia Alensis, Durand. Navarr. Alii concedunt circumstantias actui externo, non tamen interno, talis fuit Gabr. Occ. & innuit Durand. Differunt hæc duæ sententiæ inter se, quòd prior actui ut sic, modò physicè spectetur; tribuat circumstantias; adeoq; tam actui interno quàm externo. Posterior autem loquitur de solo externo actu, qui independentè ab interno, non habet proximè bonitatem vel malitiam, habet tamen fundamentaliter & remotè. Ad eum modum, quo unus paries albus, non est nisi fundamentaliter similis, licet non proximè & formaliter. Sed contra.

DICENDUM est. *Dari Circumstantias actuum humanorum moraliter spectatorum, easq; tam specificantes, quàm aggravantes.* Circumstantiæ aggravantes sunt verè circumstantiæ & per modum accidentium se habentes: Circumstantiæ autem specificantes, non sunt verè circumstantiæ & accidentia, quia tamen adveniunt actui jam in se cæteroqui specificato, vocantur circumstantiæ: ut eum sacrilegium advenit furto. Vel certè vocantur ex eo circumstantiæ: quia sunt accidentia actus humani secundum se spectati: sicut accidit animali rationalitas: Neque enim animal vi essentia suæ, est rationale.

PROBARI solet conclusio. Quoad hanc partem quòd dentur circumstantiæ mutantes speciem: quia usui corporum propter delectationem, accidentale est, quod sit aliena, vel non aliena; & tamen usus alienæ, est distinctus ab usu non alienæ. Sed

RESPONDERI potest. Hoc ipsum fuisse probandum, diceret enim aliquis actum cum aliena, ab actu non cum aliena, differre intra eandem speciem, sicut furtum majus & minus.

Quod autem dentur circumstantiæ aggravantes. Rationem communem dat Ov. T. 4. cont. 2. n. 23. Quia dantur circumstantiæ, quæ ad rationem actus moralis accidentaliter pertinent, eò quòd nec primò speciem constituent, neque novam malitiam specie distinctam adferant.

RESPONDERI etiam huic rationi posset, quòd illæ circumstantiæ non accidentales sint, sed specificantes actum moralem. *Hinc aliter*

PROBATUR 2. Conclusio Auctoritate S. Th. & tecepta doctrinâ jam in Scholis.

PROBATUR 3. ratione. Specie ea distinguuntur, quæ notabiliter distinguuntur, sed dantur aliquæ circumstantiæ notabiliter distinguentes, aliæ non notabiliter distinguentes; Ergo dantur circumstantiæ mutantes speciem, & aggravantes. Min. probatur: circumstantias aliquas facere notabiliter differre, est facere, ut

P.
MLOD
WSKi
A.e. Z:
VI

re, ut in actione vel objecto reperiatur aliquid tale, quod idem, vel illi aliquid æquivalens, non reperiatur in alia actione, vel objecto: Contra autem, aliquas circumstantias non facere notabiliter differre, sed solum aggravare; est non adferre actioni vel objecto aliquid tale, quod idem vel æquivalens non reperiatur in alio, sicut dictum est in Animalisticis. Sed dantur tales circumstantiæ. Quod ipsum probatur. Quia in simplici fornicatione est usus corporum, non secundum educationem prolis, nam in adulterio est etiam idem: quia tamen adulterium adfert circumstantiam usus non suæ, quam non habet fornicatio; fit, ut usus non suæ, sit circumstantia specificans. Jam autem quod sit uxor Pauli vel Andreæ, id non addit malitiam, sicut Paulus & Andreas inter se non distinguuntur specie. Et quamvis distinguuntur specie; ad considerationem moralem non adferrent prædicatum speciale. Sicut bestialitas non distinguitur specie, cum quocunque animali fiat. Jam autem si ve fureris decem, si ve viginti; erit circumstantia aggravans: quia licet hæc physice differant, in consideratione tamen morali nullum speciale prædicatum adferunt. Reliqua petantur ex regulis de discernendis his circumstantiis.

OBJICITUR 1. ex S. Th. 1.2. q. 18. a. 6. in corpore. Sed illo loco hoc tantum dicit S. Thomas, quod accidens respectu cuius est accidens, dare speciem non possit, secus respectu cuius non est accidens. Et ita iniustitia respectu intemperantiæ est accidens, secus respectu adulterii.

OBJICITUR 2. Quod est per modum objecti voluntatis, estque volitum, non est circumstantia respectu illius actus; sed quidquid augeret bonitatem vel malitiam debet esse per modum objecti voluntatis. Ergo

RESPONDETUR. Id quod respectu uno, potest se habere tanquam circumstantia accidentaliter, potest etiam proponi tanquam circumstantia, adeoque & appeti, consequenter non erit motivum voliti, sed circumstantia motivi.

OBJICITUR 3. Nulla est regula discernendi, quod aliquæ circumstantiæ sint mutantæ speciem & aliæ aggravantes.

RESPONDETUR. Negando assumptum. Porro.

1. REGULA discernendi circumstantias specificantes ab aggravantibus traditur à S. Th. 1.2. q. 18. n. 11. in corpore. Quod scilicet circumstantia aggravans præsupponat jam malitiam, circumstantia autem dans speciem, non præsupponit illam malitiam sed adfert: Hoc ut defendatur; Tenendum est. Intemperantiam v.g. posse esse circumstantiam aggravantem, interdum circumstantiam mutantem speciem. Erit circumstantia dans speciem, si non præsupponat aliam malitiam ante se: Et ita, quia comedere multum, quamvis præsupponat come-

dere parum, quia illud comedere parum, non est malum sed bonum; fit, ut comedere multum sit circumstantia mutans speciem: non enim præsupponit malitiam ante se: Quia autem posito quod comedere 5. sit multum, evenire potest, ut quis comedat octo; Sed quia illa comestio 8. præsupponit ante se malitiam comestionis 5. fit, ut illa circumstantia comestionis, ut 8. sit nonnisi aggravans. Unde etiam malitia v.g. furti mortalis, cum non præsupponat ante se malitiam ejusdem rationis, hoc est malitiam mortalem; fit, ut acceptio multum det speciem. Sed supposito quod acciperis 10. quod est mortale, si accipias 20. erit circumstantia nonnisi aggravans: quia 20. acceptio præsupponit mortalem malitiam in acceptione 10. inclusam. Malitia etiam sacrilegii non præsupponit ante se irreverentiam rei sacræ, licet præsupponat acceptionem alieni: Unde fit, ut sit circumstantia mutans speciem.

2. REGULA quam ponit cit. Oviedo n. 25. Quæ regula in hoc tandem ultimo resolvitur, quod scilicet ea sint circumstantiæ mutantæ speciem, quæ dicunt diversam habitudinem oppositionis ad diversum principium, & ita usus non suæ in adulterio opponitur huic principio: non licet uti alieno, fitque; ut illa circumstantia sit mutantæ speciem. Quia autem eidem principio opponitur accipere mortaliter 10. & accipere mortaliter 20. fit, ut hæ circumstantiæ sint aggravantes.

3. REGULA est. Quam tradit Arriaga: Tunc à circumstantia extrahitur actus ad novam speciem, quando circumstantia est contra distinctam virtutem, ab ea, contra quam est substantia actionis: & ita circumstantia acceptionis rei sacræ, est circumstantia mutans speciem: quia extrahit actionem, ut cum deberet esse contra solam iustitiam, opponatur etiam religioni. Hæc regula indiget hac modificatione: quod scilicet hæc species debeat accipi quoad specificationem non subalternam, sed atomam: quia unus idemque actus peccaminosus est contra obedientiam & reverentiam Dei.

DICENDUM est 2. Actum internum bonum ratione objecti & circumstantiarum non posse transire in malum, nulla variatione posita, & e converso.

PROBATUR 1. Conclusio. Impossibile est transire à contradictorio ad contradictorium sine sufficienti mutatione, ut alibi probatum. Sed hic nulla esset mutatio; Ergo nec transitus à bono in malum.

PROBAT 2. Oviedo. Ut actus sit bonus, debet respicere honestatem objecti, adde & circumstantiæ, sed actus malus ex objecto, aut circumstantia afficiente objectum, non potest respicere honestatem propter ipsam. Ergo actus internus malus non potest transire in bonum v.g. nulla variatione posita.

PROBATUR 3. Quia si actus malus transiret in bonum, vel retineret suam malitiam, vel non

non retineret? si non retineret, ergo non ille esset, sed alius, si retineret; Ergo bonus non esset: quia bonum est ex integra causa. Mutatis tamen circumstantiis potest actus bonus moraliter esse, non moraliter bonus; Ut si fiat necessarium cum ante fieret liberè. Imò potest fieri malus moraliter accedente aliqua circumstantia: Sic eadem comestio ob sanitatem est bona, titulo disobediendi mala.

Ex occasione hæc tenus dictorum, inquiri solet: An quando non præsupponendo malitiam ejusdem rationis, & interdum nullam, sed illam adferendo, constituitur aliqua actio in ratione malæ, an inquam illud constitutivum in ratione malæ, sit adhuc verè circumstantia? Affirmat Arr. cit. n. 17. Negat Vasq.

Sed possent conciliari dicendo, quòd circumstantia illa si comparetur ad ipsum actum, qualis tunc absolute evadit, non sit circumstantia verè: licet sit verè circumstantia, si comparetur ad moralitatem antecedentem. Prioris partis ratio est, quia circumstantia verè non est de essentia actionis, illaque ablata, debet posse permanere, vel saltem intelligi, eodem modo quoad substantiam, se habere, illa actio: hic enim est conceptus verè circumstantiæ. Jam autem circumstantia, primò extrahens ad rationem malæ actionis, est de essentia illius actionis, illaque ablata, non intelligeretur esse mala. Ergo non est verè circumstantia.

1. Partis Ratio est. Quia si cogitet præcisè aliquis de hoc capite, quòd comedere carnes, pro sit illius sanitati, nihilque cogitet de die Veneris, hic actus habet suam moralitatem, desumptam ex honestate satisfaciendi sanitati, accedat advertentia, quòd dies ille sit dies Veneris, velit tamen comedere, hæc formalitas comparata ad priorem est verè circumstantia: Ratio, quia est verè accedens illius, habetque se ita sicut rationale ad animal, vel dulce ad album. Unde consequenter dici potest illam moralitatem posse manere, & advenire illi hanc alteram. Ratio, quia nulla est impossibilitas inter has duas moralitates, quin secum stare possint, quid enim repugnat talem actum fieri, est quidem hoc commodum sanitati, sed malum animæ, comedam tamen. Illaque moralitas comestionis propter sanitatem fuit bona in individuo & non indifferens, ut volunt aliqui.

Est quidem verum duplicem indifferentiam posse in illa comestione spectari; Prima est indifferentia, quòd possit motivo malo vitiari, hæc indifferentia fuit in illa comestione, tolliturque tunc. Alia indifferentia cogitari potest, quòd illa actio non fuerit facta secundum regulam bonæ vel malæ operationis, hæc autem indifferentia actuum in individuo jam est supra negata, sed fuit determinatio ad rationem bonæ actionis, quæ etiam tunc manet.

Est verum, quando unum elementum convertitur in aliud, non manere jam tunc elementum: quia non manet forma elementi: Sed in præsentia manet adhuc forma prioris moralitatis, nempe satisfaciendi sanitati, manens vel in se, vel in simili sibi actu.

Punctum Difficultatis 2.

Utrum Circumstantiæ, ut formalesent actum, debeant esse intentæ?

Alii eundem titulum sic proponunt: An ad bonitatem formalem actus requiratur tendentia in objectivam honestatem, propter illammet ipsam. Utraque quæstio est sibi affinis. Non debere intendi docet Sal. Montef. Lorca, Cornejo Hurt. Oppositum Vasq. Suar. Occ. Cont. 3. n. 25. Arriaga d. 15. n. 37. Tann. d. 3. q. 2. dub. 3. Utraque pars convenit in hoc, quòd illæ circumstantiæ debeant esse præcognitæ, idque ob rationes, quæ dictæ in materia de Ignorantia.

DICENDUM est 1. *Ut actus sit bonus circumstantia ex parte objecti se tenentes debent esse formaliter & directo volite.* Est difficilis ratio conclusionis inventu. Pensandæ erunt variorum Probationes.

RATIO 1. ex Arriaga d. 17. n. 31. Quia si illæ circumstantiæ directè non amarentur, nec amarentur indirectè, & tamen concedi debet saltem indirectè illas amari, quomodo enim spectarent ad voluntatem? seq. prob. quia cum independenter ab ea circumstantia supponatur bonitas in objecto, ratione cujus illud amatur, non possumus dicere, actum illum esse virtutalem ejus circumstantiæ amorem, nisi habeat aliquid de novo, ratione cujus in eam feratur.

RESPONDERI potest. Haberi illic aliquid de novo virtualiter ad actum: quod virtuale in hoc stabit, quòd scilicet ametur directè objecti honestas, quamvis advertatur ita circumstantionata, intervenitque tunc voluntarium indirectum.

RATIO 2. Quia plus requiritur ad bonitatem, quàm ad malitiam; Ergo, si sufficit ad malitiam indirectum voluntarium, requiretur directum ad bonitatem.

RESPONDERI potest. Illud plùs quod debet reperiri in actu bono, non esse determinatum: Unde quodcumque plus ostendetur satisfiet Axiomati, si fortè sit Axioma: nam de hoc dubitat Arr. citatus. Porro plus requisitum ad bonum in hoc stare poterit, quòd ad reddendum actum malum sufficiat vel una circumstantia mala, ad actum autem bonum non sufficit, sed debet esse bonum ex omni circumstantia. Rursus, omne bonum debet esse contractivum entis, debet adferre aliquid, quod in ente secundum se spectato non sit: quia autem malum non contrahit ens, & si contrahit, contra-

hit per defectum, adeoque nihil adferendo; fit ut plus requiratur ad bonum, quam ad malum.

RATIO 3. est Oviedi n. 42. Qui tribueret eleemosynam propter levandum miseriam pauperis, etiam si praevideret ratione eleemosynae acceptae à paupere, alia bona opera esse ab illo praestanda, malae vitanda, dum voluntas nullo modo curaret de bonis secuturis, actum meliorem moraliter non eliceret: quia objecta non tribuunt bonitatem actibus per imputationem, sicut tribuunt malitiam, sed per tendentiam positivam in ipsam honestatem.

RESPONDERI potest. Hoc ipsum negari, tribui honestatem per ipsam non nisi tendentiam in bonum. Adhuc autem hae circumstantiae distinguuntur à circumstantiis tenentibus se à parte operantis, ipsa sui conditione, licet convenirent in modo suae attingibilitatis, casu quo sufficeret utrasque indirecte attingere.

RATIO 4. est ab auctoritate Aristotelis 2. Eth. c. 4. quam proponit cit. Tann. ex variis versionibus.

RESPONDERI potest. Feliciani translationem dicere hoc solum, quod res non tantum bona & iusta fieri debeat, sed & bene & iuste: sed inde non probatur solum indirectum voluntarium, non sufficere ad derivandam honestatem.

Versio quā utitur S. Th. in Eth. hoc habet, quod ad participandam honestatem sufficiat, si qui agit, aliquo modo affectus agat: sed hoc verificaretur, etiam si ponatur indirectum voluntarium honesti. Argi opus vult ut bonum quis sciens & eligens faciat: sed cur non sufficiat indirecte velle?

Difficilior est versio Perionii, quia ille dicit, quod debeat esse eligens propter ipsa. Sed concedi potest, illum quidem sic vertisse, Græcum tamen textum id non deprecere, tantum enim dicit, quod debeat esse eligens: stat autem electio, quamvis sit circa aliquid, non nisi indirecte versans. Fortè etiam Perionius ly propter ipsa accipit prout significat, quod eligens non debeat cogi ab alio, & non accipit ly propter ipsa opponendo illud ad volitum indirecte.

RATIO 5. Tanneri. Commune hoc est habitibus intellectualibus, ut actus ab illis elicit, non ferantur in suum materiale, nisi sub propria ratione motivā; Ergo idem dicendum de virtutibus, propria autem ratio earundem est ipsa met propria cuiuscunque virtutis honestas.

RESPONDERI potest, argumentum probare, etiam malitiam objecti, debere semper intendi directe. Deinde sicut non semper objectum directe attingitur, & tamen salvatur formalitas cognitionis; Ergo etiam salvā ratione bonitatis poterit bonitas indirecte intendi. Denique disparitas dari potest, quia nisi objectum materiale attingat intellectus sub sibi propria ratione, non erit ullum specificativum actuum, & distinctivum eorundem: & ita si sub formali

Ethica, etiam Physica attingeret actus voluntatis, hoc ipso ille actus Physica, esset jam actus Ethica. Quamvis autem voluntas etiam indirecte attingat bonitatem, habebit sufficiens sui distinctivum. Unde quamvis non sufficiat ferri in solum materiale virtutis, sufficiet ferri indirecte in formale, eritque adhuc actus bonus & ex integra causa: quia bonum est quod appetitur, nisi oppositum probetur, de quo infra.

Quod autem dicit Tann. verum virtutis moralis actum procedere ex prudentia quae respicit honestum, non autem utile: id etiam non convincit: Cur non enim poterit attendi non nisi indirecte ad honestatem: Praecipue cum prudentia extendere se possit etiam ad utile, licet non tanquam ad proprium bonum. Actus autem v. g. indirecte volens abstinentiam, potest dici, quod generet novum habitum: sicut alius est habitus directe noscens patrem, & alius non nisi indirecte attingens eundem.

Quamquam posset dici, quod idem habitus tunc generetur, sicut etiam concedi potest, quod si una honestas directe ametur, & alia indirecte, quod tunc non tam ipsa ametur, quam illud aliud; negando tamen, quod etiam illa alia non ametur, & quod indirecte amata non sit formalisativa bonitatis in actu, licet alio modo.

Bene etiam addit Arriaga, quod si ad gratitudinem sit requisitum dare propter motivum quod petatur ex ipso met accipiente, sequetur, quod pro eleemosyna data, amore Dei, nemo teneretur gratias agere, quia daretur non intuitu accipientis, sed Dei. *interim sic*

PROBARI potest Conclusio: quia si praecognita boni objecti circumstantia non ametur directe, cum possint amari, hoc ipso non esset illa bona actio: negatio enim directi amoris, non posset honestari. Quod ipsum probatur. Negatio amoris directi circa circumstantiam aliquam inhonestam, non potest poni, nisi actione quae in se praecise spectata sit bona: sic v. g. qui nolle comedere carnes sub hac formalitate, quia sunt prohibita, poneret actionem bonam; Ergo etiam negatio amoris directi, verfantis circa circumstantiam aliquam honestam, non potest poni nisi actione, quae in se praecise spectata non sit bona. Et sicut quando nolumus inhonestam circumstantiam, proportionatur actio objecto, estque exinde praecise spectata, bona: ita cum bono improporcionata ponatur actio, nempe nolitio amoris, non erit actio illa bona: quia haec debet esse ex integra causa.

OBJICITUR I. Sufficit ad contrahendam malitiam indirecte appetita malitia; Ergo & ad contrahendam bonitatem sufficiet eandem indirecte appetere.

RESPONDETUR. Disparitatem esse, quia si aliquis non nisi indirecte amaret bonum, hoc ipso non esset illa bona actio: quamvis autem non nisi indirecte ametur circumstantia mala, salva-

salvari adhuc poterit ratio malæ actionis: malum enim est ex singulis defectibus. Deinde non sunt multiplicanda entia sine necessitate, adeoque nec requisita ad constituendum aliquid in ratione formaliter mali: est autem necessitas, ut bonum sit ex integra causa.

Aliam dat disparitatem Arriaga; quia malum non potest esse aliter volita, quam indirectè: non enim malum ut malum potest amari. Unde infertur id sufficere, ut derivetur in actum; alioqui nullus unquam posset esse actus malus, si non dicamus bonitatem indirectè amari: & si id negemus, non potest tunc dare bonitatem actui; quia habet se planè per accidens respectu operantis, perinde ac si ibi non esset.

OBJICIT 2. Montefino. Si est necesse amare bonitatem propter se; Ergo, qui minus bonum v. g. elemosinam eligit propter Deum, de qui eligit propter eundem Martyrium, non minus merebitur.

RESPONDETUR. Posse tribui ipsis mediis honestatem majorem, quantumvis dici possit, si cetera sint paria, utrumque æqualiter meritorium.

OBJICITUR 3. Ergo Deus, quia non amat objecta virtutum propter illa, sed propter se, non habebit actus virtutum moralium.

RESPONDETUR. Habiturum, quia moveatur etiam honestate.

Quando charitas dicitur forma virtutum, non eo sensu dicitur, quod omnium formale motivum sit, sed quod sine gratia factæ virtutes non sint virtutes formatæ & meritoria. Cæterum quando indirectè aliquid boni volumus, vel volumus ita, ut positivo actu vellemus illud non esse, eo casu, nihil augetur meriti, aliàs nolentes fieremus boni: si autem non refellatur illa bonitas, indirectè tamen appetatur, auget licet non multum meritum.

DICENDUM 2. *Ad contrahendam malitiam sufficit indirectè ferri in circumstantiam annexam.*

PROBATUR. Quia ex communi sensu recepta doctrina, qui novit hanc esse alienam, velletque illam non esse alienam, abutitur autem illa, verè est adulter, & tamen non fertur directè in circumstantiam alienæ. Ergo ad contrahendam malitiam sufficit indirectè voluisse.

Quod ulterius sic resolvit Arriaga, quia non aliud habet objectum materiale voluntas, quam quod amat ut medium utile ad finem intentum, ad finem autem delectationis carnalis quam adulter intendit, non est medium utile quod sit aliena.

Neque tamen sequetur, ut inferebat Cajet. fore infinitas malitias in peccato: Si enim infinitæ non præcognoscuntur, quomodo infinitæ erunt indirectè volitæ? Per hoc tamen non nego transcendentales malitias plures in eodem peccato inveniri.

Utraque Conclusio tandem in hoc princi-

pium redit. Quia cum bonum sit perfectum perfectum autem carens defectu, hoc ipso si habeatur defectus, malum erit, adeoque si habeatur defectus circumstantiæ inhonestæ etiam indirectè volitæ, erit defectus non quidem tantus, nec ita explicitus, atque si ipsa circumstantia inhonestæ directè appeteretur; sufficiens tamen, ne ab illa specie malitiæ extrahatur, malum enim est ex singulis defectibus. Econtrà si non habeatur perfectio directè volitæ circumstantiæ honestæ, refuteturque illa virtualiter, ex circumstantia illa nulla refundetur honestas, ut dictum supra. Si autem non refellatur illa honestas, complacentia in illa ut supponitur deliberata, augebit quidem meritum aliquo modo, sed non constituet in ratione formali illius virtutis, quæ posset haberi, si circumstantia illa directè amaretur; idque ideo, quia si esset ille actus bonus, illoque genere bonitatis, careret defectu in illo genere bonitatis, quo carere illi proprium est, & tamen non caret defectu directi amoris.

DICENDUM est 3. *Circumstantias tenentes se ex parte ipsius actus aliquas non esse prænosendas, ut tribuant bonitatem vel malitiam.*

RATIO. Quia si quis noscat se habere Dei gratiam, si non noscat, habeat illam tamen, semper eliciet opus gratiosum. Dixi aliquas circumstantias, quia si quis se humiliaret nesciens se esse Regem non tantum mereretur. Tunc autem circumstantia. Quis saltem implicite nosci debet, quando defectus notitiæ mutat in sensu prudentum moralitatem.

Circumstantia QUID pro quantitate sumpta, debet etiam esse prævisa & indirectè saltem volita. Ratio, quia si quis furaretur gemmas putans esse pisca, non peccaret tantum, ut volens furari gemmas.

Circumstantia UBI & QUANDO, nisi sit directè volita, nec bonitatem, nec malitiam auget: parum enim refert si die Dominico, si in Polonia, si aliàs furetur quis.

QUANDO tamen sumptum pro duratione si non noscatur, si non noscatur auget moralitatem: majus enim malum, est diutius idem voluisse.

Circumstantia QUOMODO. Si sumatur pro intensione si non noscatur, si non, auget moralitatem: quia si noscas, si non noscas te amare ut 8. amabis ut 8.

QUIBUS AUXILIIS. Denotat personas & instrumenta: hæc circumstantia interdum præcognita auget moralitatem, ut augetur in Sodomia, si fiat cum persona sacra: interdum non auget: parum enim interest, quo genere ferri aliquis occidatur.

CUR. Sumptum pro fine extrinseco, saltem indirectè prænosci debet.

Ratio, quia cum finis moveat intentionali- ter, quomodo id præstabit sine præcognitione.

DIFFICULTAS III.

An sumatur Bonitas vel Malitia à fine?

PREMITTO I. *Non posse dici, quòd finis sit circumstantia aggravans*: quia hæc est accidentalis, & tamen finis non se habet tanquam accedens, respectu actionis. Non etiam finis est circumstantia mutans speciem, quia primò illam constituit: neque enim in intentione, ante finem, præsupponitur specificatio.

Procedit autem id de fine intrinseco non de extrinseco. Actio exterior respicit finem non nisi tanquam circumstantiam: quia eadem manere potest, ob quemcunq; finem fiat: non erit autem eadem entitativè intentio ex alio fine; respectus enim unius finis, non est respectus alius finis.

PREMITTO 2. *Posse ab una eademq; intentione, duos non solum inadæquatos, sed etiam adequatos fines respici.* Ratio, quia assensus conclusio- nis potest haberi ex duabus præmissis inadæ- quatè concurrentibus, & propter duo motiva æqualia, potest eidem objecto assentiri intelle- ctus, cur non ergo & voluntas. Porro illa plu- ra motiva non se habebunt, ut componentia eundem actum, neq; tanquam partes integran- tes ejusdem, si enim actus indivisibilis est, quo- modo partes componententes habebit? sed erit il- lic non nisi indivisibilis tendentia in plura obje- cta, quæ sunt extrinseca actui: & nec in tenden- tia, nec in se identificantur sibi; ad eum planè modum, quo dum dico, Petrus non est lapis, ead- em indivisibilis entitas est expressio & Petri, & lapidis; licet nec Petrus, nec lapis, inter se iden- tificentur, habentq; se in ordine ad illum actum per modum non nisi termini, & objecti.

Posito autem, quòd diversi fines diversis acti- bus attingantur, illi actus non possunt fieri unum identificatione: quia implicat duo distin- cta realiter identificari: non etiam possunt fie- ri unum, hoc est unitum; non enim ad se ordi- nantur ut materia & forma: nec possunt fieri unum unitate consimili ei, quæ contingit, dum intenduntur gradus spirituales: quia licet loca- liter uniri possint, non tamen unientur unione intensiva: quia illi actus cum sint circa diver- sos fines, sunt diversæ rationis, habentq; se sic- ut frigus & albedo, quæ se non intendunt: & etiam si essent circa eosdem fines conjungeren- turq;que, non se intenderent: nam intentio red- dit aliquid magis operativum & efficax, ordi- natq;que entia ut se invicem juvent, nec æque se bene habent, si sigillatim ponantur. Jam au- tem una intentio non redderet magis operati- vam aliam, nec ordinantur à natura, ut se invi- cem juvent. Hinc nec deposcent simul se- cum stare &c. Et sicut duæ visiones non fa- ciunt magis visum sed pluries, ita & illæ cog- nitiones.

PREMITTO 3. *Nullam actionem humanam esse sine fine.* Ratio, quia omnis actio humana est voluntaria, si voluntaria. Ergo ex præcognitio- ne finis.

DICENDUM est. *Desumi moralitatem actio- nis humane à fine.*

PROBATUR I. Quia actio formaliter mora- lis, accipit moralitatem ab objecto. Ergo & à fine supple intrinseco. Finis enim intrinseco & objectum verbis differunt.

PROBATUR 2. Ex absurdis, quia aliàs seque- retur, omnes actiones esse æquales, à quo enim una præ alia attolleretur, si non ab objecto & fine?

PROBATUR 3. Consensu còmmuni Auctorum.

NO T O I. Quod attinet ad electionem me- diorum; vel intentio boni finis, est causa ele- ctionis boni medii, & sic quòd melius est medium, melior erit intentio; quia medium tunc transit in objectum: Et ita melior est intentio, titulo mortificationis exhauriendi pus, quàm osculan- di terram, vel intentio esset causa electionis ma- li medii, & sic ipsa intentio erit quidem intentio boni, quia supponitur finis ipse esse bonus, sed non erit bona: quia bonum est ex integra cau- sa; non esset autem ex integra causa, si involve- ret mali volitionem. Casu autem quo præscin- dat intentio efficax à mediis; relinquendo hoc scilicet decernendum pro posteriori, si electio fiat mali medii, intentio transacta erit bona; quan- do enim fiebat, erat bona, quando autem facta, non potest non esse facta, qualis facta fuit, adeo- que bona: si tamen adhuc duraret actus, debe- ret non continuari: quia jam non maneret bo- na, accedente scilicet circumstantia malæ ele- ctionis.

NO T O 2. cum Arriaga, si quis habeat bo- num finem, & eligat malum medium, minui malitiam ipsius medii: Ratio, quia quando o- stenditur minus curari malitia, minuitur volun- tarium erga malitiam; hoc autem tum tempori- fit: quia non eligit medium, nisi intuitu finis, qui censetur bonus. De hoc dubio vide Arria- gam D. 15. tota Sect. 6.

NO T O 3. Quid sit sentiendum: An bonitas, vel malitia electionis, præcisè ex mediis suma- tur? Indubiè sumitur ex medio malitia. Et sic si quis velit eleemosynam in sua intentione, & eligat furtum tanquam medium, electio illius est mala, quia est circa objectum malum, prole- quendo illud.

Sed præcisè à bono medio, desumiturq; bo- nitas electionis, & quidem bonitas novæ speciei? Negat Vasq. cum distinctione loquitur Suarez; sed affirmat S. Thom. Tann. & cum illis Arria- ga, d. 15. n. 26.

RATIO, quia potest directè ipsummet illud medium attingi, adeoque potest voluntas illud propter se amare, non per exclusionem, ne re- feratur bonitas illius ad aliud, nempe finem; sed

sed per exclusionem non attractionis directæ, potius illud directè appetendo: & cum etiam medium in se specialem bonitatem habeat, quare illa directè in se appetita, non adferet bonitatem specialem? sicut adferunt bonitates aliae. Et certè melius est eligere martyrium propter Deum sumè dilectum, quàm propter eundem eligere deambulationem; & tamen hic diverfitas venit nonnisi à medio.

Neque valet si dicas, in electione melioris medii, crescere meritum nonnisi ratione intentionis, quæ tunc est intensior; quia nullà positā majori intentione, non repugnat illam bonitatem desumi. Argumentumque factum procedit de tendentia in ipsummet medium melius quàm tale; ad quod per accidens se habet intensior intentio. Urget etiam Arriaga, quòd voluntas pro sua libertate possit amare intensè levem aliquam mortificationem & remissè valde amare aliam longè majorem; nullaque posita melioritate in fine, potest sequi melioritas actus, ex melioritate medii in se appetiti; procurabiturque tunc majus bonum divinum, sed contentum nonnisi in meliori medio: cumque utilitas illius medii in finem, non in fine, sed in ipso medio habenda sit, ex ipso etiam medio, desumetur bonitas major.

DIFFICULTAS IV.

De Actibus essentialiter bonis vel malis.

ASSERO 1. *Actus intrinsecè bonus, seu non idèo bonus, quia imperatur, non potest reddi intrinsecè malus; sed neque actus intrinsecè malus, seu non idèo malus, quia imperatur, potest reddi intrinsecè bonus.* Idem assertum sic alii ponunt. *Dantur actus, quibus essentialis est sua moralitas.*

RATIO 1. est. Quia eo casu & redderetur ille actus non bonus & non redderetur; redderetur quidem ut supponitur; non redderetur autem; quia ad hoc contradictionis membrum verificandum nulla posset adferri sufficiens mutatio: vel enim esset extrinseca, & sic intrinsecè non redderet objectum malum: non etiam intrinseca, quia quocunque intrinseco alio de novo posito, jam non hic actus intrinsecè specatus erit malus, sed alius alia intrinseca dicens.

RATIO 2. est. Quia impossibile est, ut essentia rerum mutentur. Ergo nec actus qui est essentialiter bonus, potest reddi essentialiter malus.

RATIO 3. Quia dantur objecta aliqua immutabiliter bona. Ergo & actus dabuntur immutabiliter boni.

ASSERO 2. *Actum intrinsecè bonum vel malum posse reddi bonum vel malum non moraliter.* Utor potius hac phrasi bonum vel malum non moraliter, ut ostendam eadem intrinseca prædicata manere actus, licet extrin-

secè vitientur. **RATIO** Asserti; quia idem actus manens cum sua intrinseca bonitate potest fieri necessariò; Ergo erit bonus non moraliter: quia actus bonus moraliter debet fieri liberè ut suppono; sed idem actus bonus potest fieri non liberè. Ergo. Quod etiam contingeret in odio Dei, si idem numero fiat in phrenesi, quod fieret in pleno potentiarum usu.

ASSERO 3. *Posse actum intrinsecè bonum supernaturalem reddi extrinsecè malum ratione prohibitionis.* Circa hoc assertum divisi sunt Auctores. Aliqui concedunt accedente prohibitionem posse illum reddi malum; ita docuit Durandus, Capreolus, Vasquez, Tannerus, Hurtado, & post illos Ripalda d. 50. f. 8. Negat autem Suarez, Kon. Granado, Gabriel, & post illos Oviedo Cont. 7. n. 37. Alii autem cum Oviedo n. 45. concedunt actum supernaturalem posse prohiberi non tamen fieri malum. Alii concedunt, quòd aliqui actus prohiberi possint, negant id de actu charitatis, in qua sententia fuit Basil. Legionensis, Lorca.

Et quidem quòd Deus possit prohibere actum supernaturalem.

RATIO. Tum quia, ut urget Ripalda cit. si Deus non posset prohibere actum intrinsecè bonum eumque supernaturalem, id idèo esset, quia non potest odisse bonum, sed sine ullo odio boni potest illum actum prohibere, quod ipsum probat; sine ullo odio actus supernaturalis, potest Deus nolle existentiam actus supernaturalis: libera enim est illius existentia. Ergo & prohibitionem potest illam non-existentiam discernere. Tum, quia nulla in hoc repugnantia, possuntque Deo subesse rationes justæ, quibus moveatur, ad formandum hoc præceptum, v. g. etiam ad exercendum suum dominium circa objectum nullam involvens turpitudinem indignam Deo. Tum, quia per multos ex oppositis potest prohiberi actus naturalis bonus; Ergo prohiberi poterit & actus supernaturalis bonus: immò videtur de facto intercessisse prohibitionem aliquorum supernaturalium: est enim supernaturalis conversio Eucharistica, & tamen illa prohibetur fieri v. g. in peccato mortali, & si fiat, ratione illius prohibitionis, redditur extrinsecè mala.

DICES 1. Si posset prohiberi actus supernaturalis intrinsecè bonus, præceptum illud nullius valoris esset: quia daretur de objecto, quod non est transgressibile: & sicut præceptum datum Petro ut sit homo, est præceptum nullius valoris; independentem enim ab omni prohibitionem oppositum non potest fieri: sic etiam supposita prohibitionem actus supernaturalis, non posset jam fieri supernaturalis actus; involve- ret enim turpitudinem, cujus Deus specialis causa esse non potest.

RESPONDETUR. Negando quòd tunc involveret ille actus supernaturalis turpitudinem

intrinsecam, sed haberet nonnisi extrinsecam turpitudinem ratione prohibitionis; idem enim invariatus actus posset manere, etiamsi non foret prohibitio. Unde ad illum actum secundum illius intrinsecam, posset specialiter concurrere Deus, licet ad complacentiam in transgressione illius præcepti, Deus tanquam specialis causa, concurrere non posset. Specialitas porro in præfenti non in hoc stat, quod ad illum actum concurreret Deus cum inclinatione, sed quia concurreret concursu excedenti, quem tamen quantum ex illo nollet tunc fieri: sicut nollet quantum ex se Deus, ut fiat conversio Eucharistica, in mortali.

DICES 2. Non potest explicari, foretne ille actus intrinsecè malus?

RESPONDETUR. Non fore intrinsecè malum. Ratio, quia eadem in individuo conversio Eucharistica, posset fieri in gratia. Fore autem illum actum extrinsecè malum. Ratio est. Tum, quia actus qui procedit secundum merita objecti, & nihilominus ultra illa sua prædicta, habet aliquam dissonantiam, est actus extrinsecè malus, sed ille actus est talis, ut probatum supra, habetq; annexam transgressionem præcepti; Ergo est extrinsecè malus. Tum, quia actus bonus, qui fit ob finem vanæ gloriæ, est extrinsecè malus; Ergo idem in præfenti dicendum. Tum, quia malitia separabilis ab actu, est malitia extrinsecam, sed illa malitia est separabilis ab actu: manens enim idem in entitate actus, posset fieri, si non esset prohibitio.

DICES 3. Si actus supernaturalis esset extrinsecè malus, posset etiam esse extrinsecè malus actus amoris Dei: hoc non potest dici, quia actus qui est conformis ultimo fini non potest prohiberi, ille actus est conformis ultimo fini. Ergo

RESPONDET Ripalda. Actum dilectionis non esse conformem ultimo fini; ita ut excludat omnem difformitatem etiam offensæ venialis; licet excludat offensam mortalem: Quod si non excludit offensam venialem, poterit sub illa prohiberi.

DICES 4. ex Oviedo. Posita cognitione præcepti prohibentis illum actum, non potest esse ille actus honestus, destruiturq; objectum illius honestum. Quod ipsum probatur. Quia objectum talibus circumstantiis affectum honestum non est; quia honestas ut sic, excludit quamlibet malitiam. Jam autem virtus eo ipso, quod inclinet ad hanc specificam honestatem, inclinat ad rationem communem honestatis, quæ dicit carentiam omnis turpitudinis.

RESPONDETUR. In primis retorquendo argumentum, qui scilicet fieri possit, ut imperetur ab actu malo, actus bonus. Neque valet si dicas, disparitatem esse, quia actus imperans præcedit imperatum: Sic enim & malus finis, & notitia præcepti, & volitio transgrediendi pot-

est præcedere actum supernaturalem. Directe autem dici potest, quod honestas ut sic, honestas inquam simpliciter, excludat malitiam ut sic; licet non excludat omnem malitiam honestas ut sic, communis ad honestatem simpliciter, & honestatem secundum quid. Tu autem nondum probas non dari honestatem ut sic, communem ad honestatem simpliciter, & honestatem secundum quid.

INSTABIS 1. Illud objectum judicatur simpliciter honestum, quod est conveniens homini ut rationali, & quod hic & nunc omnibus pensatis consonum est rationi; Ergo, eo ipso, quod objectum habeat circumstantiam prohibitionis, hic & nunc non censetur honestum.

RESPONDETUR. Instantiam esse præter suppositionem: negamus enim esse illud objectum honestum simpliciter; quia non est exclusivum omnis turpitudinis, sed est honestum, si sumatur præcisè actus secundum motivum suum intrinsecum.

INSTABIS 2. Etiam si circumstantia cadat supra actum, & non supra objectum extrinsecè tamen afficit objectum, & facit ne objectum hic & nunc proponatur, ut honestum: quia ad hoc ut objectum honestè ametur, non est judicandum tantum cum honestate quasi intrinsecam, sed etiam cum extrinsecam honestate objecti, ita ut judicetur hic & nunc ex omni capite capax esse terminandi actum simpliciter honestum, quod potest judicari, dum judicatur actum ad ipsum terminatum, fore inhonestum.

RESPONDETUR. Posse tunc proponi objectum ut honestum intrinsecè; quod enim semel est honestum intrinsecè, semper est honestum intrinsecè cum hoc tamen stat ut judicetur inhonestum extrinsecè. Nego autem requiri ad honestatem intrinsecam, ut judicetur actus etiam extrinsecè honestus.

INSTABIS 3. Implicat voluntatem tendere in objectum propter sui honestatem, dum cognoscitur hanc esse quasi extrinsecè impeditam, ad seipsam actui communicandam; hoc autem tum temporis fit.

RESPONDETUR. Etiam tunc tendi in objectum propter illius honestatem, non per exclusionem omnis turpitudinis, sed per inclusionem honestatis intrinsecæ, in seipsa directe attractæ. Negoque tunc non posse actui honestatem intrinsecam communicari.

DICES 5. Quando objectum indifferens prohibetur, jam non manet indifferens; Ergo nec actus supernaturalis prohibitus, erit bonus.

RESPONDETUR. Disparitatem esse, quia nomine objecti indifferents venit objectum, ne extrinsecè quidem prohibitum: Nego autem quod nomine actus intrinsecè boni veniat actus, ne quidem extrinsecè prohibitus. Quamquam rigorosè loquendo objectum de se indifferens,

ferens, nunquam redditur intrinsecè malum, cum actus circa illud, posset fieri idem in entitate bonus. Illud quod in tali peccato habet intrinsecam malitiam, est non obedire superiori, quod objectum non est indifferens ad malitiam.

Videtur tamen esse specialis turpitudine, ut sit actus extrinsecè malus, & tamen supernaturalis.

ASSERO 4. *Aliquem actum non posse reddi malum extrinsecè malitiâ mortali.*

RATIO, quia tale præceptum in aliquo actu esset impossibile transgressu. Quod ipsum probatur, quia non posset illud præceptum transgredi quisquam mortaliter nisi habendo illum actum; sed datur talis actus, qui non potest haberi, quando est mortalis prohibitio; nempe actus amoris super omnia, quia hic actus non stat cum mortali.

ASSERO 5. *Aliquem actum non posse reddi malum extrinsecè etiam malitiâ veniali.* Talis actus est v.g. nolle etiam venialiter transgredi præcepta Dei.

RATIO. Quia habens talem actum, & peccaret venialiter, ut supponitur, transgredere-
tur enim præceptum sub veniali; & non peccaret; quia actu qui ne venialiter quidem peccare vult, non peccatur venialiter.

ASSERO 6. *Actum intrinsecè malum posse esse extrinsecè bonum.*

RATIO. Quia ex intentione bona potest eligi malum medium v.g. furtum ad dandam elemosinam; & cur tunc non erit actus ille extrinsecè bonus?

ASSERO. *Actum externum eundem posse de malo in bonum, de bono in malum transire.*

RATIO. Quia unus idemque actus externus potest nunc à bona, nunc à mala voluntate imperari.

DIFFICULTAS V.

An unus idemque actus possit bono & malo motivo simul moveri?

ASSERO 1. *Impossibile esse unum eundemque actum esse intrinsecè bonum & intrinsecè malum ratione ejusdem intrinsecè predicati.* Ratio, quia verificarentur tunc duo prædicata contradictoria, de eodem, ratione ejusdem: nempe non esse bonum, esse bonum.

ASSERO 2. *Possibile esse unum eundemque actum, moveri motivo intrinsecè bono & motivo intrinsecè malo.* Est assertum post alios Oviedo cit. n. 36. post alios contra Arriaga d. 21. n. 10. & contra Elparza & Rosmer.

RATIO. Quia ex una parte potest unus idemque actus, ut suppono ex Animasticis, pluribus motivis moveri, & ex alia parte nulla est repugnantia, quæ prober illa motiva conjungi secum non posse. Deinde, quia si ali-

quid obstarat asserto, maximè obstarat, quòd bonum debeat esse ex integra causa: sed hoc non obstat: quia quamvis, aliquo orto defectu non possit esse denominatio simpliciter boni, inde non sequitur, quòd nihil jam boni habere possit; sic v.g. quamvis aliquis non possit denominari sanus, qui laborat dentibus, cum hoc tamen stat, quòd possit habere sanos oculos. Argumentum item negativum non tantum non respuit, sed etiam deponit præmissam unam affirmativam: peccatum ipsum supposito, quòd in negativo consistat, formaliter non respuit entitatem physicam actus; & sic de reliquis. Ergo nec malitia motivi deponet exclusionem motivi boni.

Quod autem dicit Arriaga, contingere posse v.g. sanitatem in uno membro, aegritudinem in alio; quia illæ partes sunt distinctæ realiter, non convincit. Nam quòd potest esse ratione partium distinctarum realiter, cur non potest esse ratione etiam finium, & motivorum distinctorum realiter? Et sicut unum eundemque realem actum potest specificare ens & non ens; ut si dicam indivisibili actu, ens dicit negationem non entis: cur etiam eundem actum specificare non poterit duplex motivum bonum & malum.

ASSERO 3. *Actum illum non fore simpliciter bonum.*

RATIO. Quia bonum simpliciter, est simpliciter perfectum, perfectum simpliciter, est simpliciter carens omni defectu: ille autem actus, non careret simpliciter omni defectu: haberet enim defectum aliquem, includendo scilicet etiam malum motivum. Imò actus ille erit simpliciter malus: quia idem in entitate non poterit poni, ut sit simpliciter bonus; licet possit etiam appellari secundum quid bonus, ratione alius boni motivi: ad eum modum quo aliquis dicitur simpliciter æger, licet secundum quid v.g. secundum aurículas sit sanus.

DICES 1. cum Suarez. Non potest derivari honestas nisi propter se ametur: tunc autem propter se non amatur; non enim potest apprehendi honestas in objecto vitioso ceteroqui.

RESPONDETUR. Sub diverso respectu apprehenditur illud objectum ut bonum, & propter se amatur illa formalitas.

DICES 2. cum eodem. Omnis honestas regulatur per prudentiam; prudentia autem excludit omnia mala, etiam accidentalia.

RESPONDETUR. Etiam tunc prudentia excludit illam malitiam, sed solum dicitur, illam alteram honestatem esse bonam; hæcque pendet à prudentia; formalitas autem mali motivi opponitur prudentiæ.

DICES 3. ex Arriaga. Eadem indivisibilis entitas, non potest respectu ejusdem hominis simul & semel prohiberi, & mandari: Ergo nec habere motivum bonum & malum.

RESPONDETUR. Unam eandemque indivisibi-

P.
ALOD
WSKI
A. e. Z.
VI

visibilem entitatem, excludentem diversas formalitates, connotationes, non posse & prohiberi, & mandari: sed ratione diversarum formalitatum, potest id stare.

Eundem medium terminum sic proponit Rosner. pag. 425. Non potest eadem indivisibilis entitas placere Deo, & simul eidem displicere: non potest Deus velle efficaciter, ut eadem indivisibilis entitas ponatur à parte rei, & simul nolle efficaciter quantum est ex se, ut non ponatur à parte rei. Sed ex dictis

RESPONDETUR. Unam eandemque indivisibilem entitatem, ratione diversarum formalitatis posse placere & displicere Deo: posse sub una formalitate efficaciter appeti, sub alia efficaciter respui: licet non possit dici, quod simpliciter appetatur efficaci voluntate illa actio; cum negemus illam esse simpliciter bonam.

DICES 4. Cum eodem Rosner, ut aliquod objectum sit adæquatè honestum, non sufficit, ut secundum se consideratum habeat honestatem objectivam; sed præterea ut excludat omnem circumstantiam malam.

RESPONDETUR. Cum illud objectum per nos non sit simpliciter bonum, nec etiam est adæquatè honestum.

INSTAT Idem. Ex asserto sequitur, quod homo non est obligatus ad vitandum peccatum, & quod esset obligatus ad vitandum actum honestum quā talem: quod implicat. Sequela probatur. Qui non est obligatus ad aliquid vitandum, non potest esse obligatus ad vitandum id, quod est necessariò & essentialiter connexum cum illo; hinc qui non est obligatus ad prosequendum efficaciter aliquem finem, non est obligatus, ad effugiendum unicum medium, necessarium ad illum finem consequendum. Atqui homo non est obligatus ad vitandum illum actum quā honestus est formaliter; Ergo neque erit obligatus ad vitandum eundem quatenus malus est. Sequitur etiam, quod esset obligatus ad vitandum illum actum quatenus honestus est: quia est ad vitandum peccatum obligatus, quod illic reperitur.

RESPONDETUR. Negando sequelam & quamvis qui non est obligatus ad aliquid vitandum, non potest esse obligatus ad vitandum id, quod est necessariò & essentialiter cum illo connexum, si illud connexum non habeat diversam suam moralitatem, ut medium quā medium, non habet diversam bonitatem à fine; & si illud connexum non sit tale, quod licet quidem per libertatem connectatur, ita tamen ut deponat unum motivum, quantum est ex illo, non connecti cum illo alio motivo. Jam autem motivum malum & habet diversam moralitatem, & motivum bonum, quantum est ex illo petit non conjungi cum malo motivo.

DICES 5. cum Esparza ex Matth. 7. ubi dicitur, non posse arborem bonam malos fru-

ctus facere, colligitur ex bona intentione non posse proficisci nisi bonam electionem, & bonum moraliter opus. Ergo electio & opus procedens ex intentione bona, non est bonum & malum simul, sed bonum tantum. Ipsa etiam intentio non potest esse bona simul & mala: quia aliàs divisio tradita à Spiritu S. dictis locis esset inadæquata, si ultra intentionem tum bonam tum malam, superesset tertium intentionis genus, quæ bona simul esset & mala.

RESPONDETUR. Etiam intentio bona sub sua formalitate bona, non ponit electionem nisi bonam, quantum ex sua parte præcise. Quamvis autem intentio non possit esse bona simpliciter, & mala simul; potest tamen esse bona secundum quid. Quod autem illa divisio sit adæquata & doctrinalis, inde deducitur, quod adhuc talis intentio dicenda erit simpliciter mala: unde ad membrum, quod est intentio mala revocabitur. Deinde nego intendisse Spiritum S. tradere divisionem adæquatam, sed voluisse proponere doctrinam vulgarem cæteroqui, de divisione actus meritorii & demeritorii, boni & mali. Denique posito etiam quod intenderit Spiritus S. dare divisionem adæquatam: nego quod dederit per ultimata jam membra, reliquitque Theologis reliqua membra: hinc membrum illud, quod est malum, potest subdividi in malum exclusivum omnis omnino bonitatis; & non exclusivum omnis bonitatis.

INSTAT idem primò. Dupliciter potest moveri voluntas sine. Inprimis, ut sit aliquid tanquam removens, prohibens, nec directè appetitum. Secundò potest movere positive, tanquam influens in actum ratione sui formaliter. Ex priori illa causalitate, nulla in actum redundat moralitas; quia libertas est de conceptu moralitatis: cum ergo finis & causalitas tota existat independentè à libertate operantis, nec insit ipsi libera facultas, illam impediendi, nulla profectò moralitatis species, potest inde redundare in actum, qui sequitur. Ex posteriori autem modo, evadit actus moraliter bonus, sine existente honesto; & malus moraliter eodem existente inhonesto, & quidem bonitate vel malitià adæquatè intrinsecà actui, quod ipsum probat, quia actui liberè elicito, est adæquatè intrinseca omnis ratio libertatis, quæ exercetur per ipsam.

RESPONDETUR. Actui liberè elicito est adæquatè intrinseca omnis ratio libertatis, per exclusionem omnis exercitii, & usus libertatis per diversum motivum. Nego: est adæquatè intrinseca, hoc est, non petibilis ab extrinseco. Transeat: De hoc enim, in præsentem non quaritur, sed infra. Deinde assumit aliqua, quæ non convincunt: nam assumit, quod directè appeti debeat circumstantia mala. Non satis etiam liquet, quomodo causalitas finis tota existat independentè à libertate operantis. Denique cum

ly adæquata actui libero elicitio, adæquata inquam intrinsecè, sit per illum omnis libertas, ubi ly adæquata per illum excludit motivum malum; nescio cur idem ly adæquata non excludat etiam motivum bonum, secundum vel tertium concurrens ad eundem actum, quod alias probatum.

INSTAT 2. Commune est Dionysii Axioma, *Bonum est ex integra causa*: quod ita est accipiendum, ut negetur aliquam relatè ad aliquod objectum bonitatem moralem, posse convenire actui, cui convenit aliqua ratio malitiæ, imputabilis operanti propter eundem actum: quia actus ut habeat bonitatem aliquam moralem, relatè ad aliquod objectum, necesse est ut placeat Deo: nullum autem objectum potest placere Deo prout conjunctum cum objecto malo.

RESPONDETUR. Bonum positum in Axiomate est bonum sine addito, si sine addito, ergo

simpliciter bonum: non negamus autem bonum simpliciter, esse ex integra causa: hinc & prædictum actum non dicimus esse bonum simpliciter; cæterum quid repugnat esse aliquod bonum secundum quid? & si in physicis datur sanum secundum quid, coloratum secundum quid; si in Logicis & Animasticis dantur formalitates attingentiarum diversi objecti, intra eandem entitatem actus: demonstrabile item secundum quid: cur non dabitur etiam bonum secundum quid? Quod ipsum in hoc fundatur: quia fieri potest ut duo aliqua inter se conjungantur, neque tamen unum agat in aliud, destruatque ipsum: consequenter ut se duo illa compati possint; non apparet autem quomodo motivum malum, agat in motivum bonum. Quod si datur bonum secundum quid, non debet dari ex integra causa, hoc ipso enim non esset bonum secundum quid, si esset ex integra causa.

DISPUTATIO VII.

De Prædicato Actuum humanorum, quod est Libertas.

Voluntatem humanam libertate pollere probant contra hæreticos Controversistæ, & præstitum est in Ethicis. Et certè nullæ deberent assignari pænæ pro malè factis, & nulla præmia, si nemo libertate peccat, sed necessitate. Nullusque virtuosus est, si necessitè talis est. Ut reliqua explicantur.

PRÆMITTO 1. *Spontaneum & Liberum rigore loquendo distincta esse*. In primis ratione subsectorum quibus conveniunt: nam spontaneum etiam brutis convenit: liberum non convenit, ut Aristoteles 3. Moral. c. 4. *Ejus, inquit, quod spontaneum vocant, participes sunt pueri & animales alia*. Item distinguuntur ratione terminorum quibus opponuntur: spontaneo enim opponitur coactio & violentia, non opponitur necessitas: & ita spontè canis appetit cibum, hoc est non coactè nec violentè; & tamen necessitè: liberum autem opponitur necessario & coactio.

PRÆMITTO 2. *Spontaneum appropriari in rebus entibus rationalibus*: ut illud appropriat Aristoteles 3. Moral. c. 3.

PRÆMITTO 3. *Libertatem posse à nobis concipi secundum quod in re est, & sic non aliud est, quam potentia libera: vel ipsum exercitium libertatis*. Secundò possumus concipere libertatem tanquam formalitatem quandam ex modo con-

cipiendi concretescentem cum potentia & actu, facientemque concretum hoc, quod est liberum, formando scilicet illud & differentiando. In hac posteriori consideratione vix aliqua de libertate attingentur. Ut sub priori consideratione explicetur. *Sit*

QUÆSTIO I.

De Libertate secundum se.

Quæremus in primis, quid definitivè Libertas? Deinde, an esse liberum sit prædicatum essentiale & intrinsecum actui?

DIFFICULTAS I.

Quid definitivè Libertas?

DICENDUM est. *Definitivè Libertatem esse Potentiam, quæ positis omnibus prærequisitis ad operandum, potest agere, vel non agere oppositum*. Si autem displiceat ista enumeratio: sufficiet dicere quod libertas sit Potentia, positis omnibus prærequisitis indifferens ad operandum. Si autem spectetur libertas in actu, tunc sic definitur, quod sit actus, qui positis omnibus prærequisitis ad operandum, poterat non esse.

PROBATUR 1. *Definitio Auctoritate*.

1. AUCTORITAS est. Aristotelis ex 9. Metaph. c. 5. & c. 7. inquit: *Cui nihil addendum tollendumve sit, ut agere vel non agere possit*. 3. Ethic. c. 5. In quibus, inquit, in nostra potestate situm est agere,

P.
1. LOD
WSKI
A. C. Z.
VI

agere, si non est etiam non agere, & in quibus non agere simili etiam modo agere. Cap. etiam 7. dicit: Ea esse sita in nostra potestate, in quibus, inquit, non solum agere, sed etiam non agere possumus, ita ut tam non, quam etiam, juris nostri sit & arbitrii.

2. AUCTORITAS S. Thomae ita in Philosophicis commentando. 3. Eth. c. 5. Lect. 2. Si operari, inquit, est in nostra potestate, oportet etiam quod non operari sit in nostra potestate: si enim non operari non esset in potestate nostra, impossibile esset nos non operari: Ergo necesse esset nos operari: & sic operari non esset in nobis sed in necessitate. Quæst. etiam 22. de veritate, Art. 6. Secundo, inquit, voluntas est indeterminata respectu actus: quia circa objectum determinatum potest uti actu suo cum voluerit, vel non uti. Et ibid. ad 1. Ipsa, inquit, voluntas determinat sibi suum velle, & ideo quamvis esse sit immutabile, tamen velle indeterminatum est, ac per hoc in diversa flexibile. Quæst. 6. de Malo. Quærit an electio sit necessaria? Respondeo, inquit, dicendum quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate moveatur ad aliquid volendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur, non enim omne necessarium est violentum, sed solum id cuius principium est extra. Unde & motus naturales inveniuntur aliqui necessarii, non tamen violenti &c. hac autem opinio est heretica. Et ibidem q. 3. ad 5. Dicendum, inquit, quod voluntas cum sit ad utrumlibet per aliquid determinatur ad unum, nec oportet hoc esse aliquod agens extrinsecum. En S. Thomam agnoscentem determinationem ab intrinseco. Et ibidem q. 13. art. 2. ad 3. & art. 6. similia habet.

In sua Theologia 1. p. q. 83. a. 3. in corpore. Proprium, inquit, liberi est electio; ex hoc enim liberi arbitrii esse dicimur, quod possumus unum recipere, alio recusato. Prima 2. q. 10. a. 4. Quia igitur, inquit, voluntas est activum principium, non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate eam ad unum determinat, sed remanet motus ejus contingens & non necessarius, nisi in iis ad quæ naturaliter movetur. Similia habet ibid. q. 13. a. 2. ad 3. Et ibid. q. 9. a. 6. ad tertium: Deus movet voluntatem, sicut universalis motor, & sine universali motione homo non potest aliquid velle, sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud. Similia habet in secunda secundæ q. 6. a. 4. Et in 2. Diff. 25. q. 1. a. 1. ad 3. Qui locus recitatur in prima parte, censeturque inter efficaces. Similia habet 1. contra Gentes, c. 66. & 88.

3. AUCTORITAS est Augustini.

1. LOCUS sit de Actis cum Felice L. 2. c. 4. Habet, inquit, quisq. in voluntate, aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere, quæ mala sunt, & esse arbor mala. Et ibidem c. 3. Esse autem liberum arbitrium atque inde peccare quoniam si velit, non peccare si nolit, non solum in divinis Scripturis, quas non intelligitis sed etiam in verbis ipsius Manichei tibi probo. Similia habet c. 5. qui enim

servare legem non vult, in potestate ejus est si velit. Et paulo infra: Hoc ergo quod in eorum voluntate est, ut nolit, peccatum est, & certè sine aliqua necessitate.

2. LOCUS ex Homil. 12. de 52. Deo auxiliante nostrum est, vel eligere vel repudiare quod suggerit (supple Sathan) similia habet de duabus Animabus contra Manich. c. 12. & c. 15. Retrahit ubi voluntatem seu liberum arbitrium dicit esse motu in animi liberum ad faciendum, vel non faciendum. Epistolâ item 46. lib. 22. contra Faustum, & lib. de Gratia & Libero arbitrio per plura cap. 1. 2. 4. 8. 78. ubi citato cap. 2. ait. Nempe, ubi dicitur noli hoc, & noli illud: Vbi ad aliquid faciendum vel non faciendum in Divinis monitis opus voluntatis exigitur; satis liberum demonstratur arbitrium.

3. LOCUS est ex lib. de Prædestinat. & Gratia c. 9. Ita inter se atque homines Deus tempora officiaq. distribuens ordinavit, ut vocatione ipsius bonorum principia sumeremus: Vocati autem atq. illuminati vias mandatorum Dei boni ingenii intelligentia nosceremus, & eas libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio.

4. LOCUS est lib. 3. de Libero Arbit. cap. 3. Quidquid sit quando volumus, & non sit quando nolumus, liberum est.

5. LOCUS est ex lib. de Gratia Christi c. 18. Habemus possibilitatem utriusq. partis à Deo institam. Similia habet L. 1. contra Julianum. Ex quo autem homo incipit uti libertatis arbitrio, & peccare & non peccare potest.

6. LOCUS est ex lib. de Prædest. Sanctorum c. 5. Non quia, inquit, credere vel non credere non est in arbitrio voluntatis humanae, sed in electis preparatur voluntas à Domino. Ad quod alludit L. Retrahit. 1. circa lib. 3. de Libero arbitrio c. 16. Quid, inquam, quisque sectandum & amplectendum eligat, in voluntate se positum consistit.

7. LOCUS est, lib. 1. contra Julianum cap. 4. Victoria, quæ peccatum vincitur nihil aliud est, quam donum Dei in isto certamine adjuvantis Liberi arbitrium. Et Epist. 89. Neque enim voluntatis arbitrium ideo tollitur, quia juvatur, sed id id juvatur, quia non tollitur.

Quando autem August. videtur negare Liberi arbitrium, non negat illud in quantum importat potentiam animæ ad utrumlibet indifferenter; sed in quantum non habet expectatum sui usum propter impedimenta, vel sponte, vel aliunde, hoc est à concupiscentia posita. Unde lib. de Gratia Christi c. 25. explicans, quomodo & velle & operari Deus operetur in nobis: Non quia, inquit, nos non volumus aut nos non agimus, sed quia sine ipsius adiutorio nec volumus aliquid boni nec agimus.

PROBATUR 2. Ratione: Si non confisteret Libertas in illa indifferencia, confisteret in negatione coactionis, quamvis cum hoc stet, quod necessario velit; ut volunt nuperi hære-

Sanctiſta, & ante eos Calviniani. Sed Libertas non ſtat in illa negatione coactionis: quod ipſum ordinariè probatur: quia Beati non coguntur amare Deum, & tamen illum non libere amant. Intellectus ſuppoſito aſſenſu præſentiarum non cogitur ut aſſentiat. Concluſio coactio enim & invitum, in hoc genere coincidunt, non invitum autem intellectus aſſentitur Concluſioni. Et certè circa objectum ſuum veritas potentia actu à ſe profecto, non facit id præſentiarum, aliàs dicerem potentiam ſenſitivam inviti delectari, ſi vel ſemel cum tendentia in objectum contemperatum principiis potentia tendentis, dicatur ſtare invitum.

Deinde negatio coactionis videtur eſſe aliud negativum, cum tamen eſſe liberum ſit quod ex communi apprehenſione poſitivum.

RESPONDEBIS. Quòd intellectus violentiam vera haberet in aſſentiendo Concluſioni non eſſet potentia neceſſaria.

CONTRA: Quia præſcindendo à quaſtione de voce; Quæro, an cogatur, vel non cogatur intellectus ad aſſentiendum? ſi cogitur? reſpondetur argumentum factum. Si non cogitur? Ergo conſentit liberè: quod falſum: quidquid ſit, non debet dici pati violentiam id quod neceſſarium eſt. Deinde etiam potentia neceſſaria poſſunt pati violentiam: nam Lapis deorſum etiam projectus cum impetu, violentiam habet, & tamen eſt potentia neceſſaria ad motum deorſum: homo item habet potentiam neceſſariam productivam motus progreſſivi, & tamen in motu progreſſivo violentiam pati poteſt, ſi protrudatur.

PROBATUR 3. Tum quia vel liberum eſt homini eſſe liberum, vel non eſt liberum? neutrum dici poteſt: Ergo neque dici poteſt libertatem ſtare in negatione coactionis. Min. probatur, ſi non eſt liberum homini ut ſit liber, ergo cogitur, ergo contra reniſum voluntatis eſt liber. Si autem eſt liberum illi: Ergo non cogitur ut ſit liber: quod ipſum non cogitur ut ſit liber, quem rogo ſenſum habere? ſi enim dicas, non cogit homo ſe, ut ſit liber; ridiculum eſt: nam pro illo priori, quo debet poni homo, debent præintelligi principia productiva illius, adeoque productiva illius in eſſe liberi: non ſupponitur autem ante poſitionem hominis, homo non ſe cogens ut ſit liber. Non etiam poteſt dici, quòd Deus non cogat hominem ut ſit liber, adeoque liberè eſt liber: quia ſi id verum eſt, tunc huius poſitionis, homo eſt liber, ſenſus erit, hominem non cogit Deus, ut ſit liber: quod dici non poteſt. Ponamus enim, quòd cogat Deus hominem; vel erit liber, vel non: Si non erit liber, ergo falſum eſt illum cogi ut ſit liber: Si autem erit liber? Ergo cum coactione ſtat libertas. Tum, quia poſſibilis eſt talis libertas quæ ſtet cum indifferentia, & cur non erit noſtras? Tum, quia quando aliquid in

rationalibus ſit contra reniſum voluntatis, illud eſt coactum & tollit libertatem: tunc quæro, ille reniſus voluntatis, vel ſupponit potentiam liberam vel non ſupponit? Si non ſupponit: Ergo nec facit; quia nullus actus in eo eſſe conſtituit potentiam, quod ab ea participat: atque ita cum reniſus voluntatis ſit liber, debet ſupponere potentiam à qua proficiſcitur liberam: Si ſupponit potentiam liberam: Ergo datur libertas ante elicium reniſum voluntatis, contra quem agit coactio.

Neque valet ſi dicas, quòd ſola actualis libertas conſiſtat in negatione coactionis, non autem ipſius potentia. Non enim eſt major ratio unius quàm alius: & ſi libertatem actus ſalvas per indifferentiam, ſalvare poteris & potentia libertatem. Tum, quia falſa eſt hæc affirmativa, omne neceſſarium habet indifferentiam ad utrumlibet, aliàs & objecta haberent indifferentiam: Ergo vera eſt hæc, nullum neceſſarium habet indifferentiam ad utrumlibet, quia in poſitione neceſſaria, ſi ſit affirmativa falſa, debet eſſe vera negativa. Poſita veritate illius negativæ, vera erit oppoſita hæc alia diverſæ appellationis, omne ſcilicet contingens habet indifferentiam ad utrumlibet: Quæ ſimul eſt contraria illi negativæ nullum neceſſarium habet indifferentiam ad utrumlibet. Cum autem omne liberum ſit contingens, omne etiam liberum habebit indifferentiam ad utrumlibet. T. q. per oppoſitos non paucos in idem coincidere deberet non coactum & naturale: dicunt enim non eſſe liberum quia eſt naturale vivere animam: & tamen hæc duo communi etiam apprehenſione differunt.

DIFFICULTAS II.

An Libertas ſit prædicatum eſſentiale?

PRÆMITTO 1. Non eſſe quaſtionem de actu libero reduplicativè accepto: Nam certum eſt quòd illi eſſe liberum ſit eſſentiale, ſicut eſſentiale eſt accidenti eſſe accidens.

PRÆMITTO 2. Senſum quaſiti hunc eſſe; An eſſe liberum dicat prædicatum aliquod intrinſecum, quòd non dicit actus neceſſarius, conſequenter an actus liber idem in entitate poſſit vel poruerit eſſe neceſſarius.

PRÆMITTO 3. Sentire Hurt. & cum eo Eſparza aliosque, eſſentialem eſſe actui libero libertatem. Negat uterque Suarez, Vaſquez, Arriaga, Oviedo.

Punctum Difficultatis 1.

Proponuntur Argumenta utriusque partis. Negativa partis.

1. RATIO eſt. Quæ utitur Rec. Suar. quia Libertas actus dicit in obliquo requiſita ad ſe, qualis eſt advertentia, decretum conditionatum, concurſus indifferens: hæc autem

p

sunt

sunt extrinseca actui, & possunt variari illo persistente: & ita actus qui incepit sine advertentia, potest continuari cum advertentia.

RESPONDERI potest. Retorquendo Argumentum. Relationi terminus est extrinsecus in sententia ipsius Recent. Suarez, nunquidne jam relatio persistere poterit variato termino? Facile item negabunt Oppositi, quod idem actus fieri possit cum advertentia & in advertentia, dicentque similes esse, sed non eosdem. Et licet differentias istas in ipso exercitio actus, potentia quæ elicit actum, discernere non possit, negabunt tamen quod in re, idem erit actus.

2. RATIO est quæ utitur Arriaga: Actus liber libertate contrarietatis, non differt à necessario quoad speciem, ergo saltem libertas contrarietatis non est actui essentialis: Ergo nec libertas contradictionis. Antecedens probatur, quia idem est amor Dei sive habeas paratum concursum ad odium habendum, sive non.

RESPONDERI potest. Quia cum necessitate quoad speciem stat adhuc libertas contradictionis: Hæc ipsa erit actui essentialis. Probatio etiam Anteced. ex dictis negatur.

INSTAT idem. Datur determinari ad actum amoris vel odii, ita ut alterutrum necessario elicere debeat, Petrus autem determinetur non nisi ad amorem, ille amor tam est mihi liber, quam Petro.

RESPONDETUR. Hoc ipsum esse quod negant Oppositi, ulteriusque probandum fuisset.

3. RATIO est Oviedi. Actus Liber est ille, qui provenit à principio indifferenti, sed est extrinsecum actui libero provenire ab hoc principio: quia actui amoris supponere ex parte principii duplicem cognitionem, unam quæ ducit ad amorem, aliam quæ ad odium, per accidens est; scilicet illa quæ ducit ad odium; ducens enim ad odium non influit in amorem, sed ab eo retrahit.

RESPONDETUR hoc Argumentum multum probare; Quia probat etiam actui libero, quæ liber est, non esse essentialem libertatem; quia in illum non influit per se cognitio, quæ retrahit ab objecto. Directè etiam Responderi potest. Actui scilicet amoris quæ amor est, accidentale esse, imò impertinens supponere cognitionem, quæ ducit v. g. ad odium; non tamen actui libero, sub formalitate liberi.

Addo, quod cogitatio inclinans ad amorem non juvetur cogitatione retrahente ab amore, per modum principii motivi, juvatur tamen à cognitione retrahente ab amore, per modum principii in esse liberi actus constituyente. Sic v. g. species impressa ut concurrat ad hanc speciem actus potius, non juvatur à potentia vitali, licet in ratione ponentis actum vitalem juvetur à potentia vitali. Et universaliter fieri potest ut duo principia concurrentia ita se habeant

ut unum non juvet aliud, in una ratione, juvet in alia.

4. RATIO ejusdem est. Idem actus qui procedit à voluntate Dei, & decreto ejus indifferente, procedere potest à decreto ejusdem determinato. Quia decretum Dei applicat omnipotentiam, nec ipsa per se influit: Ergo sive omnipotentia ex vi hujus, sive ex vi illius decreti applicetur; idem erit principium immediate attingens effectum: Ergo nec variabitur actus. Quia quotiescunque principium immediate attingens effectum est omnino idem, effectus potest esse idem. Addit, decretum applicans omnipotentiam habet se ita, sicut mea potentia loco motiva applicans ad deambulationem; sed eadem erit deambulatio, sive ab hac, sive ab illa voluntate applicetur: Ergo eadem erit volitio sive ab hoc, sive ab illo decreto omnipotentia applicetur.

RESPONDETUR. Voluntatem Divinam non esse causam immediatam effectus, sed non nisi applicativam ad effectum. Cæterum ipsa omnipotentia continet diversos concurrenti modos, hinc ex ea potest sequi nunc liber, nunc necessarius actus. Principium illud: quoties, cunque est causa immediata idem est effectus, tunc solum verificatur, quando eodem modo agit causa: negabunt autem oppositi, eodem modo acturam omnipotentiam in casu productionis actus necessari. Instantia de deambulatione non tenet, quia illi utpote actui externo, nunquam primitiva libertas convenire poterit.

INSTAT idem. Non implicat contradictionem ut prædeterminet Deus efficaciter voluntatem ad ponendum actum, quem prævidet posse libere à voluntate fieri: Ergo idem actus qui est liber potest esse necessarius. Antecedens probatur, si id non posset fieri, idem non posset, quia ille actus per se & essentialiter dependet à decreto indifferenti: vel idem non posset fieri, quia & esset necessarius, utpote procedens à principio determinato, & simul esset liber extrinsecus, & naturæ suæ: neutra ex his repugnantia sequitur: non prior, quia actus immediate non pendet à decreto Dei. Non sequitur etiam secunda repugnantia, quia ille actus non produceretur à principio determinato, & etiam ab indifferenti: Ergo non sequeretur illum fore necessarium & liberum.

RESPONDETUR. Non eundem actum, sed similem aliquo modo à Deo prædeterminandum. Et licet à decreto secundum se spectato non pendeat actus liber; pendet tamen ab illo prout applicante omnipotentiam. Negabitur etiam quod idem omnino actus sit futurus necessarius: diceturque illam prædeterminationem implicare: quia ex vi essentiae suæ, quæ nondum manet confutata, deponit actus liber, ne prædeterminetur.

INSTAT 2. Idem. Sequitur ex opposito senten-

sententia, quod actum liberum quem habui in instanti præcedenti, & jam illo careo, non potuerit Deus de potentia sua absoluta ad hoc utque instans conservare non producta alia coque ignitione de novo: Sequela probatur, vel Deus erat conservaturus illam volitionem liberam, vel necessariam respectu voluntatis: non necessariam; quia contra oppositos volitio de libera transiret in necessariam: non etiam servabit illam liberam, quia in tantum Deus potest conservare liberam volitionem, quatenus potest applicare principia indifferentia, ex vi quorum liberè ponatur à voluntate: quod tamen jam coactu non esset; quia & omnipotentia, & decretum, non nisi esset ad unum determinatum.

RESPONDETUR. Sicut Deus sine ulla prædeterminatione potest facere, ut homo consentiat, quantumvis datis principiis non necessitantibus; quæ alias explicata, ita poterit facere, ut etiam fiat conservatio actus positus, etiam principis indifferentibus.

INSTAT 3. Idem. Ad omnem volitionem ad quam est libera voluntas cum his cogitationibus & comprincipiis creatis, est etiam liber Deus suppositis iisdem principiis: Ergo libertas non est intrinseca actioni.

RESPONDETUR. Quando Deus dicitur esse liber respectu volitionis liberæ; non est iste sensus, potest Deus facere ne sint causæ indifferentes, maneat tamen idem effectus liber; alias posset etiam Deus prædeterminare, ut non nisi liber actus fiat; quod tamen alias refutatum manet: sed fit non nisi hic sensus, quod nemo necessitet Deum, ut à parte sua ponat omnia quæ ad libertatem requiruntur.

4. RATIO est. Actus Liber est ille qui positis omnibus prærequisitis potuit esse & non esse: Ergo ex eo præcisè potest intelligi hic actus liber quod processerit à voluntate cum omnibus prærequisitis, ita ut talis actus potuerit esse & non esse.

RESPONDETUR. Conc. Totum, & Neg. quod hoc ipsum posse esse & non esse non sit intrinsecum actui, vel quod sequatur posse illum etiam esse necessarium.

Affirmativa Partis.

1. ARGUMENTUM est. Desumptum ex Paritatibus.

1. PARITAS est. Vitalitas est intrinseca actui: Ergo & libertas.

RESPONDETUR. Neg. Ant. nam etiam ly ab intrinseco quod ponitur in definitione actus vitalis, est aliquid extrinsecum, licet intrinsecè requisitum.

2. PARITAS. Potentia libera differt essentialiter à potentia necessaria: Ergo & actus liber differt essentialiter à necessario.

RESPONDETUR. Ant. In sententia identifiante sibi potentias falsum est; si ly essentialiter

importet etiam alicuiusmodi entitatis. Quod si per ly essentialiter intelligatur quidem differentia per definitiones, sicut duæ illæ potentie distinctas habent definitiones, ita & actus liber & necessarius distinctas etiam habebunt definitiones. Sed negari potest, quod definitionibus distinguere non possint, quamvis non sit essentialiter prædicatum libertas & intrinsecum, ad eum modum, quo relatum & non relatum distinguuntur essentialiter, & tamen terminus non est quid simpliciter intrinsecum relationi, sed non nisi extrinsecum intrinsecè requisitum.

3. PARITAS. Idem actus intellectus non potest esse deliberatus & indeliberatus: Ergo nec idem potest esse liber & necessarius.

RESPONDETUR. Negando Conf. quia esse actum deliberatum nihil aliud est: quam ly: Ego adverto: esse autem actum indeliberatum nihil aliud est, nisi esse ly: Ego non adverto: quæ duo non possunt esse idem. Quia autem similis repugnantia non ostenditur in actu libero & necessario, fit ut idem actus, possit esse necessarius & liber.

4. PARITAS est. Non potest esse eadem propositio vera & falsa. Ergo.

RESPONDETUR. Anteced. in aliquo sensu falsum esse, de quo in Logicis. Deinde si idem actus de eodem objecto, & ratione omnium reliquarum circumstantiarum esset verus & non verus, sequeretur contradictio, quæ non sequeretur si idem actus esset liber & necessarius ob mutationem extrinsecarum circumstantiarum. Utrique paritati allata per id etiam potest responderi, quia sicut non potest manere eadem relatio variato termino, licet terminus non sit quid intrinsecum relationi; ita nec erit necesse ponere inter istos duos actus necessarium scilicet & liberum differentiam ratione intrinsecorum, cum salvari possit ratione extrinsecorum, licet intrinsecè requisitorum.

5. PARITAS est. Perfectio est intrinseca actui; esse etiam malum, est etiam intrinsecum actui: Ergo & libertas erit prædicatum intrinsecum.

RESPONDETUR. Non omnes malitias esse intrinsecas actui: Perfectionesque connotative explicabiles suum connotatum non important tanquam quid intrinsecum, idem in præfati dicendum.

2. ARGUMENTUM est Hurt. Actus liber est objectum specialis complacentiæ vel displicentiæ Divinæ, quale objectum non est actus necessarius: Ergo liber, habet aliquam intrinsecam perfectionem quam non habet necessarius. Antecedens probatur, quia alias non præmiaret Deus actum bonum liberum, nec puniret malum, si non esset verum Antecedens, & tamen ad præmium & vituperabilitatem supponitur libertas.

P 2 RESPON

RESPONDETUR. Communiter duplicia esse Entia circa quæ versatur complacentia: alia quidem simplicia & absoluta; qualis est entitas, Angelus, qui simplex cum sit, propter suam perfectionem placet Deo. Alia autem quæ placent, sunt composita, & ea quæ sic placent non placent propter perfectionem quam habent singula seorsim accepta, sed prout conjuncta reliquis. Sic pulchritudo non est quid simplex, sed quoddam aggregatum ex pluribus, & pulchritudinis partes non placent secundum se, sed secundum quod conjunguntur ceteris: nam idem nasus si esset in fronte brevior, & in facie curtior non placeret; in proportionata autem facie placet: idemque proportionaliter applicari debet ad displicentiam; nam is nasus qui displicet sub fronte parva, placeret sub magna. Quod dicitur de complacentia vel displicentia in ordine physico, dici potest, de displicentia in ordine moralis: sic estus carniū, qui secundum se spectatus placere potest, si fiat die Jovis, displicet si fiat die Veneris. Porro in istis quæ displicent, vel complacentiæ sunt objectum, suntque ex pluribus composita, fieri potest, ut unum seorsim spectatum amabile sit, conjunctum cum altero odibile; sic idem cibus, si apponatur sapiat, si misceatur cum altero desipit, ita & propositio boni placere potest, conjuncta cum amore mali displicet.

RESPONDETUR 2. Concesso Ant. Neg. Conf. Quia ad hoc ut aliquid reddatur dignum odio non est necesse tanquam aliquid intrinsecum dicere illud objectum odibilitatis: Sed sufficit dicere tanquam aliquid necessario connexum. Unde etiam quando aliquid de novo displicet, non est necesse advenire aliquid mali in se: Sed sufficit ut in conjuncto illo, resulter aliquid, quod sit odio dignum, quamvis non omnia seorsim sumpta, sint odio digna.

INSTABIS 1. Cum actus liber per nos compleatur etiam advertentia, propositio ipsa non dicitur mala, sed sola actio voluntatis. Cujus ratio non potest reddi nisi quod intrinsecam malitiam habeat actus liber, quam non habet advertentia.

RESPONDERI potest. Advertentiam in seipsa, esse quid commune ad bonum & malum, utque completum ex advertentia & volitione reddatur malum, ponitur determinatio ab ipso met actu voluntatis. Et sicut pes rectus non est claudus, quamvis determinetur ad claudicationem à pede curvo; nec Deus est causa peccati, quia concursus illius, & voluntas sancta non determinat ad peccatum, sed ipsa causa secundum determinantis habeat actus voluntatis, vel sequens advertentiam; vel post advertentiam continuatus, sit ut soli illi tribuatur malitia.

3. ARGUMENTUM est. Procedere à voluntate, à cognitione indifferenti, itemque con-

curso, sunt hæc omnia essentialia actui libero. Ergo & libertas.

RESPONDETUR. Hæc omnia esse non nisi quid extrinsecum intrinsecè requisitum.

4. ARGUMENTUM est. Ratio liberi in actu, est ipsa actio, quæ est quid intrinsecum sibi.

RESPONDETUR. Rationem liberi secundum id quod dicit in recto esse quid intrinsecum; non autem secundum ea, quæ dicit extrinsecè, & in obliquo.

5. ARGUMENTUM. Si non sit libertas intrinsecum quid actui, non habebunt potioritudo libertatem actus interni, quam exteri.

RESPONDETUR. Fore adhuc rationem: quia externæ actiones proficiscuntur à principio ad unum determinato, nec sunt capaces primitive participandi illud extrinsecum prædictum libertatis, sed illud participant non nisi mediante actu interno.

INSTABIS. Principium liberum reducitur ad actum secundum per operationem liberam formaliter: Ergo hæc dicit aliquid adæquatè distinctum ab ipso principio.

RESPONDETUR. Actus liber per suam entitatem distinguitur realiter à suo principio, licet non secundum omnia, quæ importat, adeoque non secundum posse esse & non esse, quod idem tam actui quam potentia convenit. Et sicut Pater distinguitur realiter à filio, non tamen distinguitur realiter à seipso prout importato ab eodem filio; sic & in præsentia. Concedi ergo potest activa libertas potentia, passiva actui.

Punctum Difficultatis 2.

Deciditur de Difficultate.

PRÆMITTO 1. Sicut in Metaphysica duplicem possibilitatem agnovimus; unam intrinsecam, quæ est in connexionem prædicatorum essentialium sita; & aliam extrinsecam sitam in causis potentibus producere effectum: ita & in præsentia possumus ponere duplicem Libertatem, unam extrinsecam & activam, quæ est ipsamet potentia; & ipsamet prærequisita indifferentia; & aliam libertatem intrinsecam, & quasi passivam, quæ est ipsemet actus prout connotans ipsas potentias indifferentes.

PRÆMITTO 2. Libertatem passivam duoducere. Unum in Recto, hoc est ipsam entitatem actus; & aliud in obliquo hoc est prædictum posse esse & non esse. Illud posse esse & non esse, non potest importari ab actu intrinsecè, & tanquam aliquid intrinsecum.

RATIO. Tum quia sicut non sunt multiplicanda entia sine necessitate, ita nec intrinsecanda; nulla autem necessitas intrinsecandi actui illud posse esse, & non esse. Tum quia posse esse & non esse desumitur relatè ad ipsummet principium: Ergo sicut principium non est intrin-

insecum prædicatum effectui; ita nec illud posse esse & non esse erit intrinsecum prædicatum. Tum, quia negatio ejusdem esse, non potest intrinsecari ipsi esse: Ergo nec actui libero posse esse, & posse non esse intrinsecari poterit. Consi. probatur, quia illud esse, quod ponit ly: posse esse, negat postea ly: posse non esse: Ergo si negatio esse, non potest intrinsecari ipsi esse, nec actui libero posse esse, & posse non esse, intrinsecari poterit.

PRÆMITTO 3. *Quod libertas actui voluntatis secundum quod actus voluntatis est, neque sit essentialis, neque non essentialis*: non essentialis, quia alias actus voluntatis non posset esse necessarius, si est illi essentialis libertas, neque etiam potest dici, quod sit non essentialis libertas, alias neque actui libero reduplicative sumpto essentialis foret. Cumque actus voluntatis quā talis præcindat ab esse liberi & necessarii, non potest dici essentialem esse actui voluntatis quā talis libertatem. Est ergo actus voluntatis nec secundum suam entitatem simpliciter accipiens, neque sub reduplicacione Liberi, sed specificative non nisi: An scilicet actus voluntatis liber specificative acceptus, tanquam intrinsecum prædicatum dicat libertatem.

DICENDUM. *Quod actus liber importet libertatem tanquam aliquid extrinsecum, intrinsecè tamen & essentialiter requisitum*. Est conclusio conformis istis quæ dicta sunt in materia de Connotatis & Relatione, iisque quæ dicta sunt in materia de Penitentia: An scilicet peccatum sit pars compositiva penitentiae?

PROBATUR 1. Id quod definitivè spectat ad actum Liberum, si non est intrinsecum, saltem debet esse extrinsecum intrinsecè requisitum: etenim quæ ad definitionem spectant, spectant ad essentiam rei: sed actus liber per posse esse & non esse definitur: Ergo.

PROBATUR 2. Conclusio. Non apparet ratio cur major sit connexio actus liberi cum posse esse & non esse, quàm sit inter relationem & terminum; sed terminus est non nisi quid extrinsecum intrinsecè requisitum ad relationem: Ergo idem dicendum de posse esse & non esse comparato ad actum liberum.

PROBATUR 3. Posse esse, & non esse, vel est conditio actus liberi, vel prædicatum intrinsecum, vel aliquid extrinsecum connotatum: sed non est sola conditio; quia si posse esse & non esse est sola conditio actus liberi, necessariò actus liber deberet habere alia prædicata sui definitiva: nihil enim definitur per meram conditionem. Non etiam illud posse esse & non esse est prædicatum intrinsecum propter dicta Præmissa secundò: non etiam est extrinsecum absolute etiam per Te: quia ingreditur definitionem liberi, debet ergo esse, ut intenditur, extrinsecum quidem connotatum, intrinsecè autem requisitum, quia ingreditur definitionem.

Sed poteritne idem actus qui erat liber esse necessarius? si adæquatè & cum suis connotatis accipiat actus liber non poterit reddi necessarius. Ratio, quia pro connotato dicit indifferentiam causarum, adeoque exclusionem necessitatis desumibilis à causis determinatis. In adæquatè tamen acceptus actus liber, seu pro sola entitate, potest reddi necessarius: nulla enim in hoc implicantia apparet, unica posset esse in hoc contradictio, nempe quòd sit liber tas intrinsecum prædicatum: hoc autem ipsum negatur.

OBJICIT 1. Esparza hic q. 14. Omnis actus liberè ac indifferenter elicitus, est essentialiter comparativus eorum extremorum, inter quæ versatur libertas arbitrii; utpote intrinsecè profectivus unius & reactivus alterius: Ergo actus liberè elicitus ex conceptu suo, est intrinsecè ac essentialiter exercitium potentiae liberæ, ut libera est, adæquatè sumptus, atque adeò est illi adæquatè intrinseca libertas in actu secundo: non secus atque est adæquatè intrinseca libertas in actu primo voluntati, quatenus conjunctæ cum omnibus requisitis, ad agendum & non agendum.

RESPONDETUR. Alia hæc est questio: An sit essentialiter actui libero posse esse & non esse; alia autem: An hoc ipsum posse esse & non esse sit aliquid intrinsecum, intrinsecè requisitum, parsque illius. Nam etiam relationi essentialiter est esse ad terminum, neque tamen terminus est pars relationis: essentialiter est causæ esse ad effectum; neque tamen effectus etiam per oppositos est pars causæ. Rursus Antecedens non continet definitionem libertatis, sed prædicatum commune etiam deliberationi intellectuali: hinc ex illo non est recta consequentia. Rursus Consequens hoc sensu est verum, quòd actus liber stante libertate reduplicativeque acceptus ex conceptu suo sit exercitium potentiae liberæ, secus non stante libertate; & actum non nisi specificativè sumpto.

Conformiter ad Conclusionem dici potest, quòd actus liber sit essentialiter comparativus, non ita ut sit hoc illi quid intrinsecum & ab intrinseco petibile: sed ita ut sit quid extrinsecum, & ab extrinseco, hoc est, à causis indifferentibus petibile: licet sit intrinsecè requisitum: quia ingreditur definitionem: non est autem novum ut entia connotativa, & respectiva aliquid extrinsecum, quia ad aliud, pro definitivo exposcant.

Paritas allata non tenet, quia esse causam talem & esse requisita talia non est prædicatum ab aliquo extrinseco pendens in ratione causativi; hinc libertas actui primo erit intrinseca: Jam autem libertas in actu secundo, est pendens ab extrinseco, nempe à principio potente operari vel non operari; quòd ipsum prædicatum sicut est extrinsecum actui;

ita & prædicata ab illo petibilia. Et sicut esse album est prædicatum intrinsecum & absolutum, secus esse simile: Ita & intrinseca erit libertas actui primo, stans in indifferentia causæ, non autem libertas actus secundi.

OBJICIT 2. Idem. Actus opinativus differt intrinsecè à cognitione evidenti: Ergo & liber à necessario, differet intrinsecè: quia sicut actus opinativus oritur ab intellectu distracto per motiva opposita, ita & actus liber oritur à voluntate distracta per plura motiva.

RESPONDETUR. Esse actum opinativum, nihil aliud est nisi esse expressionem assensivam objecto ob rationem non convictivam: ratio quidem non convictiva est quid extrinsecum, expressio tamen ipsa non est quid extrinsecum sibi ipsi. Jam autem actus liber non ratione sui, sed ratione causæ potentis operari, & non operari est liber: hinc sicut illa causa est quid extrinsecum actui; ita & prædicatum ex illa petibile, erit extrinsecum actui. Ex dictis etiam distinguitur Conf. Ergo & liber actus à necessario differt intrinsecè involvendo posse esse & non esse tanquam aliquid extrinsecum intrinsecè requisitum Con. Conf. Involvendo illud tanquam intrinsecum sibi & non connotativum Neg. Conf. Nec est necesse ut in omnibus sit imitativa voluntas actuum intellectus & prædicatorum ab expressione petibilia; alias & ipsi actus voluntatis deberent esse expressio: Jam autem quòd esse opinionem sit quid intrinsecum petitur ex prædicato expressionis. Sed sufficit ut in hoc imitetur notitiam nempe in positione assensus ad suum bonum, & in imitatione ne quidquam intentet voluntas nisi prius exprimat & cognoscat intellectus. Et cum esse vitale sit quid extrinsecum intrinsecè requisitum ad vitalitatem, etiam in actibus intellectus, eosdem imitando voluntas, esse liberum importabit pro prædicato extrinseco intrinsecè requisito.

QUÆSTIO II.

De Divisione, & Subiecto Libertatis.

PAUCA erunt de Divisione tradenda; de subiecto autem libertatis petantur reliqua ex Animasticis, & Ethicis. Ubi tractatum est, An Intellectus sit potentia libera? Itemque potentia appetitiva sensibilis? Ibidem etiam tractabatur. An Actus liber dum fit sit liber? Item An electio, Actus imperatus sint liberi, &c.

Quoad primum.

DIVIDITUR 1. Libertas in Libertatem potentia, & libertatem actus. Utraque est explicata super præmissis 1.

DIVIDITUR 2. In Libertatem quoad specificationem, & in Libertatem quoad exercitium. Libertas quoad specificationem est indifferentia ad ponendum hunc vel illum in spe-

cie actum, licet alteruter ponere debeat. Libertas autem quoad exercitium est quando non solum est indifferens ad hunc vel illum ponendum actum, sed potest neutrum ponere.

DIVIDITUR 3. quanquam divisione cum priori coincidente Libertas in libertatem contradictionis, & libertatem Contrarietatis. Libertas contradictionis est quando non tantum est indeterminata potentia ad hunc potius actum, quam ad illum, sed fieri potest ut nullum eliciat. Appellatur hæc libertas contradictionis, quia sicut contradictio stat in esse & non esse, ita illa libertas habet indifferentiam ad esse actus, & non esse actus. Libertas autem Contrarietatis est, secundum quam datur indifferentia ad alterutrum actum, non tamen ad negationem utriusque. Appellatur hæc libertas Contrarietatis, quia sicut contraria sunt circa terminos positivos, sic & libertas Contrarietatis, est circa terminos positivos hujus, vel illius actus.

Quoad secundum:

ILLUD in præsentis reliquis alibi tractatis discutiendum venit; An Subjectum Libertatis sit nonnisi potentia activa, ita ut potentia passiva, nullo modo possit esse libera?

DICENDUM est. *Non posse salvari libertatem in potentia passiva sine ullo omnino actu illius.*

Videndæ sunt in primis Rationes aliorum. **RATIO 1.** Adferri solet. Quia Trident. docet de Justif. Can. 4. Quod in negotio salutis merè passivè nos non habeamus.

RESPONDERI potest. Hoc loco non nisi supponere Tridentinum quòd nulla potentia passiva libera de facto detur.

RATIO 2. est. Quà utitur Rec. Suar. De ratione Libertatis est indifferentia activa: definitur enim libertas, potentia quæ positis omnibus prærequisitis potest agere, vel non agere, vel agere oppositum. Hæc autem indifferentia debet esse immediata libertati.

RESPONDERI potest. Quòd libertatis nonnisi activa sit hæc definitio, non autem libertatis ut sic, quam non posse extendi etiam ad potentiam passivam, necdum ostenditur.

INSTAT 1. Idem. Voluntas ut sit libera, debet habere dominium supra suos actus, & posse illos cohibere; hoc autem dominium, non est v. g. in gratia: quia gratia non est cohibitiva actus.

RESPONDERI potest. De facto libertatem non esse conjunctam nisi cum dominio activo: sed inde non sequitur esse impossibilem libertatem potentia passiva.

INSTAT 2. Idem. Potentia passiva quæ talis non potest non recipere actum, potentia autem libera debet habere posse agere & non agere. Assumptum probatur quia potentia passiva aut posset recipere actum, vel non recipere ante illius productionem, aut post illius produ-

tionem: hoc secundum dici non potest, quia actioeductiva necessariò infert passionem: non etiam ante productionem posset recipere & non recipere: quia receptioni resisteret vel formaliter, vel effectivè; si resisteret formaliter non posset unquam non resistere: non etiam effectivè; quia redibit ratio facta.

RESPONDETUR. Fieri posse ut potentia passiva habeat concursum, & influxum in formam, eo casu neque ante productionem, neque post productionem resisteret, sed quasi concomitantè negando concursum suum, & causalitatem sine qua non potest procedere ad opus ipsum efficiens: fieri quod potest ut ipsum efficiens sit adstrictum ut prævideat, an sit potentia passiva exhibitura suum concursum, recepturaque an non: hinc ante productionem posset adhuc salvari qui resistat receptioni. Et certè ponatur qualitas aliqua spiritualis in Petro, cur non erit possibile, ut connaturaliter illa non sit transmissibilis in Paulum, nisi præconsultata libertate passiva: An sit scilicet recepturus, an non. Alia argumenta ejusdem non probant non posse dari potentiam passivam liberam, sed tantum quod potentia activa libera, debeat immediate influere in suos actus.

RATIO 3. est, quâ utitur Oviedo. Causa materialis determinatur ab efficiente, & efficiens determinat materiam: Unde determinatio nunquam oritur à causa materiali. Quapropter causæ materiali non potest tribui libertas in actu secundo.

RESPONDETUR. Non esse de conceptu, ut hoc causæ materialis determinabilitatem, ut dictum in physicis; Consequenter procedit argumentum, ad maximum, non nisi de causâ materiali præsentis ordinis: non autem de causâ materiali possibili. Deinde illa propositio causæ efficiens determinat materiam causam, vera est hoc sensu; quia determinat efficiendo formam, sine qua maneret materia indeterminata ad certam speciem: sed non est vera hoc sensu, quasi agens determinet pro omni eventu possibile, ut materia formam non nisi recipiat, ita ut illam non possit non recipere, hoc enim probari deberet.

INSTAT idem. Actio identificata passioni alio modo respicit principium efficiens, alio modo materiale: respicit enim principium efficiens tanquam id à quo exit, & principium passivum tanquam id, ad quod tendit, & in quo recipitur. Et sicut prius concipitur ex modo concipiendi exire, quàm recipi; ita prius concipitur agens determinare materiam, quàm materia determinans agens.

RESPONDETUR. Vi hujus rationis sequitur, quod ab organo anima spiritualis determinari non possit ad eliciendam non nisi actionem sensitivam; cum prius determinetur à principio effectivo nempe anima; quæ independen-

ter ab organo determinata non est ad eliciendam operationem materiale, utpote improporcionatam suæ spiritualitati. Dictum etiam suprà, quavis vis determinandi concedatur principio effectivo pro rerum ordine qui modò est, sed non pro possibili; ut si non possit ad productionem formæ procedere agens nisi præconsultâ potentiâ passivâ an sit receptura, vel non. Posito autem, quod materia illum concursum posset præbere, vel non præbere, non hoc ipso erit causa efficiens; quia ex vi illius concursus præbiti potentia materialis mutaretur in se; non mutatur autem in se efficiens ex vi concursus præbiti. Deinde quia efficiens ex genere efficientis non debet recipere suum effectum; debet autem causa materialis ex vi passivæ potentie pati suum effectum. Denique quamcunque tu differentiam ostendes inter causam materiam & efficientem, eadem hinc in præsentia applicabitur.

Antequam probetur Conclusio.

SUPPONO 1. Non posse salvari libertatem sine indifferentia ad concurrendum, vel non concurrendum, per ly concursum non accipiendo solum concursum in genere causæ efficientis, sed in quocunque tandem genere.

RATIO. Suppositi, quia libertas cum determinatione quâ tali salvari non potest; esset autem determinatio, si non esset indifferentia concurrendi, vel non concurrendi.

SUPPONO 2. Quod per solam indifferentiam entitativam non possit salvari libertas, quia alias etiam materia nostra esset libera, quia indifferens ad formas, ipseque intellectus est indifferens ad hoc vel illud noscendum, imò & potentie sensitivæ; Ergo indifferentia entitativa libertatem non salvat.

SUPPONO 3. Ad hoc ut indifferentia entitativa salvet libertatem addi debet indifferentia, posse præbere concursum, vel non præbere, in circumstantia reliquorum prærequisitorum. *His suppositis.*

PROBATUR 1. Conclusio. In potentia passiva sine ullo actu & posset salvari ratio liberi ut dicis, & non posset salvari ut probatur, quia non posset salvari sine indifferentia ad præbendum concursum vel non præbendum ut dixi præmissio 1. Sed hoc ipsum non potest salvari sine ullo actu, quia alias posset salvari per solam indifferentiam entitativam contra suppositum secundum.

PROBATUR 2. Nisi ponatur in potentia passiva aliquis actus, non potest quidquam ostendi per quid illa potentia transeat à non esse præbentis concursum liberè ad esse præbentis: Nihil enim plus haberet (si actus non ponatur) dum præberet concursum, ac dum non præberet liberè concursum. Et tamen dum liberè non præbet concursum, verè non præbet concursum.

PROBATUR 3. Quia interrogata illa potentia passiva; An vellet recipere formam deberet respondere, ut ita dicam, volo: hoc autem volo non est ipsa entitas potentiae: quia aliàs sicut semper retinet entitatem, ita semper retineret volo recipere, adeoque non esset indifferens ad recipiendum, adeoque illud volo recipere debet esse aliquid distinctum ab illius entitate: hoc autem non potest esse aliud, nisi aliqua actio illius, & aliquis motus. Et certè si detur potentia, in quam efficiens inducere non possit formam nisi consulat potentiam passivam, an sit liberè receptura, non potest videre an sit liberè receptura, in ipsa entitate potentiae: quia entitas supponitur indifferens ad utramque partem: Ergo debet id videre in aliqua determinatione quocunque tandem modo salvabili & appellabili à te, modò sit aliquid præter ipsam entitatem, quod solum vel maximè in præsentì intenditur.

Censet quidem Tridentinum *sanctificari nos per voluntariam susceptionem gratiae & donorum*: sed illo loco vult quidem ad infusionem gratiae præcedere motus nostros supernaturales, sed non vult posse libertatem potentiae salvari, sine ullo actu.

Supponunt etiam hæ Probationes & Conclusio, quòd omisso libera & tamen sine ullo actu dari non possit: de quo aliàs in materia de Peccatis & Gratia.

QUÆSTIO III.

De Impedimentis Libertatis.

DE impedimento petibili ex Prædeterminatione, Decreto efficaci dictum in prima parte, & ostensum etiam quòd per Prædefinitiones quales à nostris tenentur non paucis illæsa maneat Libertas. Aliqua alia hic expedienda.

QUÆRES 1. *An Deus voluntatem necessitare possit eodem numero concursu quo concurrisset ad actum liberum?*

ASSERO I. *Quòd hoc solo titulo, quia est indifferens concursus, non possit necessitari voluntas.*

RATIO. Quia hoc titulo quòd aliquid non sit necessitans non potest necessitare, sicut nequidquam dealbat hoc ipso titulo, quia album non est. Hoc autem quia est indifferens concursus, est concursus non necessitans: Ergo

ASSERO 2. *Posito per possibile vel impossibile concursu indifferenti, & tamen posito decreto divino ad unum determinante auferretur libertas.*

RATIO. Quia libertas est indifferentia agendi vel non agendi, vel agendi oppositum positum omnibus prærequisitis; jam autem posito illo decreto utpote efficaci & prærequisito ad agendum, non posset non agere causa.

DICES I. Deus non potest facere ut cum qualitate necessitante homo operetur liberè: Ergo nec potest facere, ut cum qualitate indifferenti operetur necessario.

RESPONDETUR. Disparitatem esse; quia ad hoc ut aliquid dicatur liberè agi ex vi definitionis, sequitur ut nihil sit ex prærequisitis determinativum; quia si sit determinativum non potest non sequi operatio: Jam autem id, quòd sit necessariò, falsum est quòd omnia prærequisita ad agendum debeat habere necessaria. Supponitur autem hic præter concursum indifferenter esse appositum decretum determinans.

DICES 2. Concursus Dei ordinarius, quo concurrat cum voluntate creata est talis conditionis ut ei possit voluntas resistere: Ergo per illum nequit voluntas necessitari.

RESPONDETUR. Quòd per talem concursum extra circumstantiam decreti determinantis, non possit voluntas determinari: secus ex suppositione talis decreti.

DICES 3. Solum decretum Dei extrinsecum non potest facere, ut ignis non comburat stupam persistente eodem concursu ex parte Dei: Ergo nec necessitare potest voluntatem ad operandum concursu indifferenti.

RESPONDETUR. Disparitatem esse eo, quòd concursus exhibitus igni sit determinatus nonnisi ad unctionem, consequenter necessariò sequitur ultio: quia necessarium non definitur per hoc, ut omnia principia sint determinata: Jam autem libertas definitur per hoc, ut omnia principia sint indifferentia. Hinc quamvis concursus esset indifferens, & supponeretur decretum Dei determinatum, adhuc auferretur libertas.

ASSERO 3. *Indifferens secundum potentiam obedientialem acceptum potest assumi à Deo, & elevari ad necessitandum.*

RATIO. Tum quia nulla in hoc implicantiā: nec ostendi potest hoc esse extra sphaeram potentiae obedientialis. Tum, quia potest assumi ignis ut miraculosè producat frigus: Ergo etiam potest assumi indifferens ad necessitandum. Tum, quia actus necessarius stat cum hoc, quòd proficiatur ab extrinseco, unde & coacta ab extrinseco principium habent: Ergo etiam poterit proficisci necessitatio ab eo, quòd in entitate sua non est necessitativum. Cæterum non erit adhuc tunc illud auxilium in entitate necessitativum: quia elevatio Dei naturas rerum immutare non potest: Ergo si auxilium illud vel concursus naturæ suæ indifferens erit, etiam posita elevatione indifferens erit. Et sicut ignis elevatus ad producendum frigus, non evadit adhuc naturæ suæ frigidus; ita nec auxilium indifferens elevatum ad necessitandum erit necessarium in entitate. Hinc istud auxilium erit necessarium non nuli

caus.

causative. Quod autem dicitur de auxilio indifferenti idem proportionaliter dici debet de auxilio necessario, quod scilicet divinitus assumi possit ad ponendum aliquid liberum constitutivum Deo, ut causative evadat liberum per positionem exempli gratia alicujus qualitatibus restringentis vim ejusdem, multo magis procedet assertum si dicatur assumi lignum ad com-
produendum actum liberum &c.

Ceterum posito decreto determinante videtur non posse dari concursus indifferentem vel auxilium, si nihil insuper superaddatur: Ratio, quia per nihil transiret (in sententia actum Dei liberum per connotata salvante) illud Decretum a non esse determinantis, ad esse determinantis.

QUÆRES 2. *An absolute voluntas necessitari possit.*

ASSERO. *Posse necessitari voluntatem*, est contra Vasq. Bann. Alvarez, quibus opponunt se Suar. uterque Bellarm. & alii.

RATIO. Quia id non implicat contradictionem. Deinde dari potest qualitas necessaria & determinata non nisi ad hoc, qualem agnoscunt Thomistæ suam Prædeterminationem: Hæc qualitas necessario inferret actum volitionis; hoc ipso enim non esset determinativa: Ergo per illam qualitatem necessitabitur voluntas: quia eam necessitari non aliud est, quam reddi non indifferentem in agendo.

DICES 1. Potentia necessaria non potest etiam divinitus liberè operari: Ergo nec libera necessario poterit operari.

Responsum sup. Falsum esse Antecedens: Si enim divinitus potest frigidum producere calorem: quare necessarium non poterit assumi tanquam instrumentum per elevationem ad producendum aliquid liberum.

Probat etiam Argumentum multum; quia probat voluntatem nostram in patria non elicere actum necessarium amoris. Item divinam voluntatem non necessario seipsam amare, eo quod liberè possit aliquid amare v. g. decreta sua libera, existentiam creaturarum, &c. similia.

DICES 2. Stante judicio necessario non potest liberè operari voluntas: Ergo stante judicio indifferenti non potest operari necessario, alias ferretur in incognitum.

RESPONDETUR. Si sit res de judicio necessario per ordinem ad potentiam obedientialem poterit elevari judicium necessarium, ut sequatur actus liber: Si autem quæstio non procedat de elevatione, disparitas erit: quia ad libertatem requiritur vi definitionis, ut positus omnibus prærequisitis possit non agere voluntas: hinc quamvis maheat judicium indifferens, si aliunde ponatur determinatio, auferretur libertas. Posito autem judicio necessario, jam ponitur principium determinans, adeoque non poterit liberè operari voluntas.

TRACTATUS III.

De Actibus Humanis in ordine ad Praxim.

Formavi Titulum Methodi causa, Tractatum tamen hunc aliàs impressum, hic non adjicio, volens si Deo cordi fuerit, unà omnes materias morales complecti.

Hæc postquam de Angelis & Actibus Humanis tractavimus, Angeli & Humani esse condicamus.

A. M. D. G. Bq; V. H.

b. M.

